

ที่สุด
แห่งธรรม
ถึงได้ด้วย
ความเคารพ

๓

สังฆคารวตา

ในวาระวันคล้ายวันเกิดปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ของหลวงพ่อดัตตชีโว (เผด็จ ทตตชีโว) ท่านกัลยาณมิตรทั้งหลายที่ได้รับธรรมบรรณาการเป็นหนังสือ “ที่สุดแห่งธรรม ถึงได้ด้วยความเคารพ” คงได้ทราบแล้วว่า ความมั่นคงของชีวิตขึ้นอยู่กับความเคารพ สำหรับคุณความดีที่บุคคลพึงเคารพนั้นมีอยู่มากมาย แต่สิ่งที่มีคุณความดีที่คนเราจำเป็นต้องเคารพ เพื่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่ามีอยู่ ๗ ประการ คือ

- ๑) เคารพในพระพุทธรูป ๒) เคารพในพระธรรม
- ๓) เคารพในพระสงฆ์ ๔) เคารพในการศึกษา
- ๕) เคารพในสมาธิ ๖) เคารพในความไม่ประมาท
- ๗) เคารพในการปฏิสังขาร

ดังนั้น กองวิชาการอาศรมบัณฑิตจึงมีแนวคิดว่าจะจัดพิมพ์หนังสือชุดความเคารพเป็นธรรมบรรณาการให้ครบ ๗ เล่ม ๗ ประการดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ สำหรับหนังสือเล่มแรกในชุดนี้คือ “พุทธคารวตา - ความเคารพในพระพุทธเจ้า” ท่านผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ คงประจักษ์ชัดในพระพุทธรูปคุณ ๓ คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งสมบูรณ์พร้อมอยู่ในพระพุทธรูปองค์ หามนุษย์ เทวดา พรหม และศาสตารักษ์ใดมาเทียบเทียมพระพุทธรูปองค์นี้ได้

แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปนานกว่าสองพันห้าร้อยปีแล้วก็ตาม แต่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ก็ยังเป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้นพระพุทธองค์ยังได้รับความเคารพยกย่องสรรเสริญจากนานาชาติทั่วโลก ดังในกรณีที่มาชิกองค์การสหประชาชาติมีมติเป็นเอกฉันท์ให้วันวิสาขบูชา ซึ่งตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ของพระพุทธองค์เป็น **วันสำคัญสากลของโลก**

ในโอกาสวันวิสาขบูชาเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา กองวิชาการอาศรมบัณฑิตได้จัดพิมพ์หนังสือ **“ธัมมการวตา-ความเคารพในพระธรรม”** ออกมาเป็นธรรมบรรณาการแก่กัลยาณมิตรทั้งหลาย ท่านที่อ่านหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะซาบซึ้งในพระพุทธคุณแล้ว คงได้เห็นความสำคัญอย่างยิ่งของความเคารพในพระธรรมอีกด้วย ทั้งนี้เพราะเมื่อแรกตรัสรู้ พระพุทธองค์ทรงดำริว่า บุคคลที่ขาดความเคารพย่อมอยู่เป็นทุกข์ แต่ครั้นเมื่อทรงตรวจด้วยญาณทัสสนะแล้ว ก็ได้พบว่ามีสมณะหรือพราหมณ์อื่นในมนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก ที่มี **ศีล สมาธิ ปัญญา** สมบูรณ์กว่าพระองค์ ดังนั้นพระองค์จึงทรงดำริว่า **พระองค์ควรสักการะเคารพพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั่นเอง** ดังนั้นเมื่อเรายังเป็นปุถุชนอยู่ก็ไม่ควรรีรอ พึงรับปฏิบัติตามพระพุทธองค์ทันที

สำหรับธรรมบรรณาการเล่มที่ ๓ นี้ คือ **“สังฆการวตา - ความเคารพในพระสงฆ์”** ท่านจะได้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคปัจจุบัน ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน รวมถึงสาเหตุของปัญหา จากนั้นท่านจะได้เห็นถึงวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งแท้ที่จริงแล้วก็ได้มีสิ่งใดใหม่ เพราะวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้นทั้งหมดมีอยู่แล้วในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมดังคำกล่าวที่ว่า **อกาลิโก - สามารถเข้าถึงได้ทุกกาลสมัย** ซึ่งคณะผู้จัดทำได้สกัดประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขปัญหามาแนะนำ และพบว่าจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น มีกุญแจที่สำคัญ คือ **สังฆการวตา - ความเคารพในพระสงฆ์** นั่นเอง

ในที่สุดนี้ คณะผู้จัดทำขออนุโมทนาบุญ และขอบพระคุณท่าน กัลยาณมิตรผู้สนับสนุนการจัดพิมพ์ทุกท่าน ขออำนาจบุญกุศลที่ท่านตั้งใจสั่งสมตลอดมา และอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงบันดาลให้ท่านทั้งหลายประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต มีความก้าวหน้าในการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างรวดเร็ว สามารถทำหน้าที่กัลยาณมิตรได้สำเร็จผลเป็นอัครรรย เพื่อสร้างสรรค์สังคมสันติสุขห่างไกลจากทุกข์ โดยทั่วกันเทอญ ฯ

คณะผู้จัดทำ

กองวิชาการ อาศรมบัณฑิต

๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

คำนำ

(๕)

๑

การเปลี่ยนแปลงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

- ☼ สถานการณ์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคปัจจุบัน ๓
- ☼ เหตุที่ทำให้จำนวนพระสงฆ์และการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธลดลง ๘
- ☼ หันหน้ายอมรับความจริงเพื่อแก้ไขปัญหา ๑๔

๒

พระสงฆ์คือใคร มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร ?

- ☼ พระสงฆ์คือใคร ? ๑๙
- ☼ ความหมายของพระสงฆ์ฝ่ายต่าง ๆ ๒๐
- ☼ พระอริยสงฆ์...จุดมุ่งหมายที่พระพุทธองค์ทรงวางให้แก่พระสงฆ์ ๒๓
- ☼ พระสงฆ์...ผู้กุมความเสื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนา ๓๒

๓

ข้อวัตรปฏิบัติที่ทำให้พระสงฆ์เป็นเนื่อนาบุญของชาวโลก

- ☼ ความหมายของสามัญญผล ๔๐
- ☼ ความย่อของสามัญญผลสูตร ๔๒
- ☼ สามัญญผลเบื้องต้น...ยกตนจากฐานะเดิม ๔๖
- ☼ ศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญา...นำมาสู่การบวช ๕๓
- ☼ สิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น...เมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ๕๖
- ☼ สามัญญผลเบื้องต้น...สยบนิวรณ์ธรรมทั้งปวง ๖๙
- ☼ สามัญญผลเบื้องต้น...เข้าถึงคุณวิเศษและขจัดกิเลสไปตามลำดับ ๗๖
- ☼ บทสรุปสามัญญผลสูตร...คุณลักษณะของพระสงฆ์ที่ดีในพระพุทธศาสนา ๗๙

สังฆการวตากับความเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนา

- ☸ การบวช คือ การประกาศสงครามกับกิเลส ๘๖
- ☸ วัตถุประสงค์ของพระธรรมวินัย ๘๘
- ☸ ขาดเสียซึ่งครูดี...ยากที่จะดีได้ ๙๕
- ☸ พระสารีบุตร...ผู้เป็นครูต้นแบบ ๙๙
- ☸ ขาดเสียซึ่งสังฆการวตา...ยากที่จะไปได้ตลอดรอดฝั่ง ๑๐๓

สังฆการวตากับจุดเริ่มต้นในการสร้างทัศนคติที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน

- ☸ ทัศนคติด้านลบ...ทัศนคติที่ควรแก้ไข ๑๑๐
- ☸ จริงหรือ...ที่พระอริยเจ้าเป็นผู้ไม่ถูกติเตียน ๑๑๒
- ☸ สังฆการวตา...สร้างเกราะป้องกันการจับผิด ๑๑๘
- ☸ สังฆการวตา...สะพานเชื่อมศรัทธาและบรรพชิต ๑๒๑
- บทสรุปการแก้ไขปัญหายั่งยืน ๑๒๗
- บรรณานุกรม ๑๓๔
- วิธีฝึกสมาธิเบื้องต้น ๑๓๗

การเปลี่ยนแปลง ของพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

สถานการณ์พระพุทธศาสนา
ในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

เหตุที่ทำให้จำนวนพระสงฆ์
และการปฏิบัติธรรม
ของชาวพุทธลดลง

หันหน้ายอมรับความจริง
เพื่อแก้ไขปัญหา

สถานการณ์พระพุทธรศาสนา ในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

พระพุทธรศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยมาช้านาน
ดังจะเห็นได้จากการมีศาสนทายาท อันได้แก่ พระภิกษุ สามเณร
อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้สืบทอดพระธรรมคำสอน รวมถึงศาสนสถาน
อันได้แก่ วัดวาอารามและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธรศาสนา
โดยบรรพชนไทยได้อาศัยพระพุทธรศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและ
ขัดเกลาจิตใจ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมชาวพุทธอันดั้งเดิมที่สืบทอดจาก
รุ่นสู่รุ่นมาถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ
พระพุทธรศาสนาในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากจำนวน
พระภิกษุและสามเณรในประเทศไทยที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

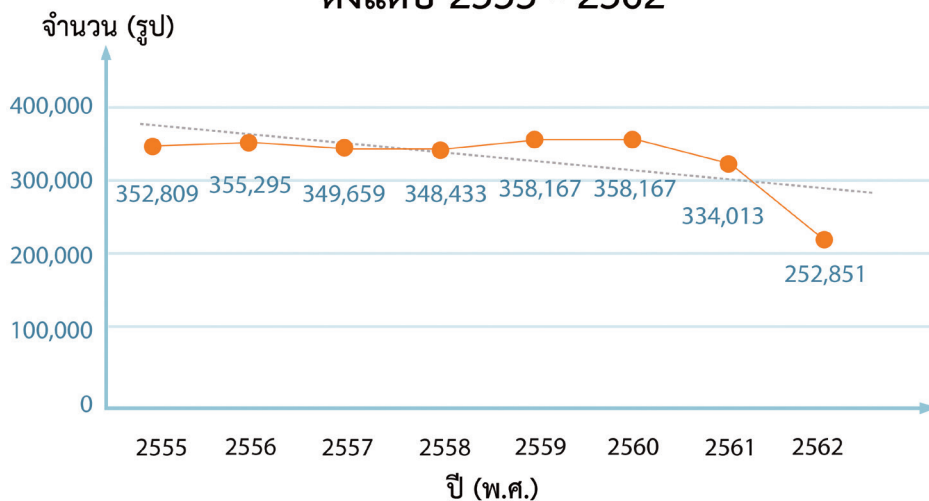
จากข้อมูลสถิติจำนวนพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทย
ของสำนักงานพระพุทธรศาสนาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๑^๑
พบว่าพระภิกษุและสามเณรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในปี
พ.ศ. ๒๕๕๙ และปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาบ้าง แต่ก็
ไม่มากนักเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณา
จำนวนพระภิกษุและสามเณรในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ กลับพบว่า พระภิกษุ
และสามเณรมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด และจากการเปิดเผยผล
สำรวจจำนวนพระภิกษุและสามเณรในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ของสำนักงาน

๑ สำนักงานพระพุทธรศาสนาแห่งชาติ อ้างโดยสำนักข่าวไทยพีบีเอส “จำนวนพระภิกษุ - สามเณร ๑๔ ปี
ย้อนหลัง”, ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ยิ่งตอกย้ำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา พระภิกษุและสามเณรมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว และเป็นจำนวนมาก อีกทั้งจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยิ่งเป็นที่น่าหวั่นวิตกว่า ในปีต่อไป จำนวนพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทย จะมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลดังกล่าวนี้ เราจึงไม่อาจปฏิเสธถึงสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับวิกฤตปัญหาจำนวนศาสนทายาทที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในขณะนี้ได้

จำนวนพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2555 - 2562

ข้อมูลสถิติจำนวนพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๒
(ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ)

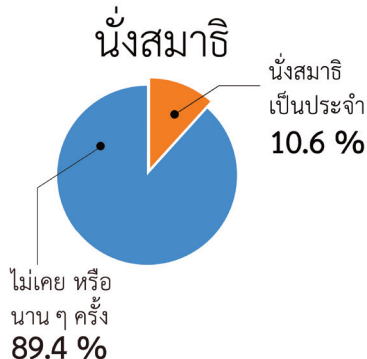
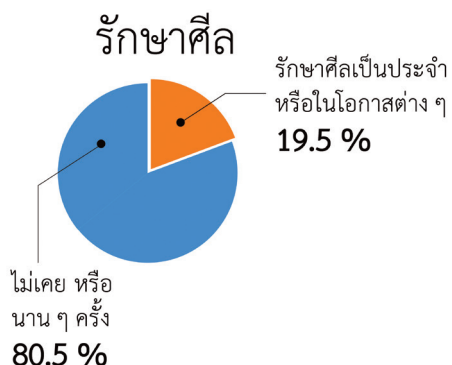
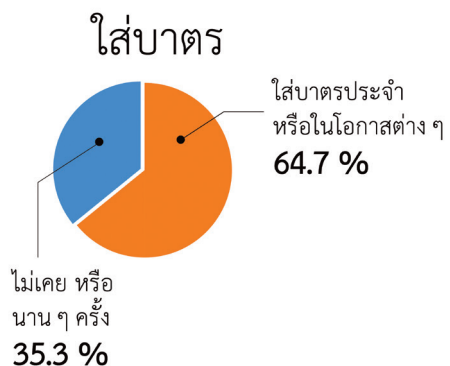
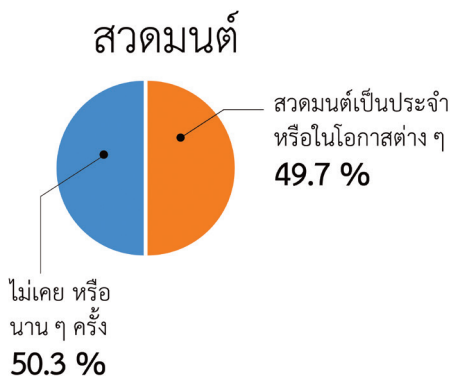
เกี่ยวกับในเรื่องดังกล่าว ได้มีบทความ “การลดจำนวนของ พระสงฆ์และผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในอนาคต” ของ ผศ.ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน อาจารย์ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่เขียนลงวารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่า สัดส่วนจำนวนพระภิกษุและสามเณรต่อประชากรทั้ง ประเทศลดลงอย่างต่อเนื่องในรอบ ๕๐ กว่าปีที่ผ่านมา

โดยสาเหตุหลักที่จำนวนสามเณรลดลงอย่างต่อเนื่อง ผศ.ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน ได้กล่าวถึงสาเหตุไว้ว่า มาจากนโยบายการศึกษา ภาคบังคับของรัฐซึ่งขยายไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และกำลัง จะขยายไปถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ทำให้มีเด็กมาบวชเป็นสามเณรน้อย ลง เมื่อเปรียบเทียบกับในสมัยก่อนนั้น การบวชเป็นสามเณรเป็นทางเลือกที่ทำให้เข้าถึงโอกาสในการศึกษา และมีพระภิกษุจำนวน ไม่น้อยในชนบทก็มาจากสามเณรที่บวชแล้วยังไม่ลาสิกขา

แต่จากนโยบายการศึกษาในปัจจุบันจึงไม่มีความจำเป็นที่ จะต้องเข้าไปศึกษาภายในระบบวัด อีกสาเหตุหนึ่งคือ การขาดแรงงาน ในหมู่บ้าน อันสืบเนื่องมาจากนโยบายวางแผนครอบครัว ที่ทำให้ ครอบครัวมีจำนวนบุตรน้อยลง การที่ครอบครัวหนึ่งมีบุตรหลายคน ย่อมไม่ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน อีกทั้งการที่ใครจะมา บวชก็สามารถบวชได้นาน โดยไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลทางสถิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับการประกอบ
กิจทางศาสนาของพุทธศาสนิกชน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งแบ่ง
ออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การสวดมนต์ ๒) การใส่บาตร ๓) การ
รักษาศีล ๕ และ ๔) การนั่งสมาธิ โดยสำรวจกับพุทธศาสนิกชนผู้
มีอายุตั้งแต่ ๑๓ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๐,๘๙๙,๖๔๔ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑
ทั่วราชอาณาจักร มีผลสำรวจที่น่าใจหายไม่น้อย ดังที่ปรากฏนี้

ข้อมูลสถิติจำนวนพุทธศาสนิกชน อายุ ๑๓ ปีขึ้นไป ประกอบกิจทางศาสนา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑
(ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

จากข้อมูลจำนวนพุทธศาสนิกชนผู้ประกอบกิจทางศาสนา พบว่า ๔๙.๗ % ได้มีโอกาสสวดมนต์เป็นประจำหรือในวาระโอกาสต่าง ๆ และจำนวนของผู้ที่ใส่บาตรเป็นประจำหรือในโอกาสต่าง ๆ มีจำนวน ๖๔.๗ % แต่จำนวนผู้ที่รักษาศีล ๕ และนั่งสมาธิลดลงไปถึง ๑๙.๕ % และ ๑๐.๖ % ตามลำดับในโอกาสเดียวกัน นั้นหมายความว่า **พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการประพฤติปฏิบัติธรรมด้วยการสวดมนต์ ทำทาน รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา ไม่มากเท่าที่ควร** โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการรักษาศีล ๕ และการเจริญสมาธิภาวนา มีจำนวนผู้ที่ลงมือปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง และไม่เคย อยู่ถึง ๘๐.๕ % และ ๘๙.๔ % ตามลำดับ ด้วยข้อมูลสถิติดังกล่าว เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ในยุคปัจจุบันพุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้น้อยลง

เหตุที่ทำให้จำนวนพระสงฆ์ และการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธลดลง

ในข้างต้นเกี่ยวกับการลดจำนวนของพระภิกษุและสามเณร
ดังนี้ ผศ.ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน ได้สรุปออกมา ๒ สาเหตุ
คือ ๑) นโยบายการศึกษาภาคบังคับของรัฐ ซึ่งขยายไปจนถึงชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และกำลังจะขยายไปถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และ
๒) นโยบายวางแผนครอบครัว ที่ทำให้ครอบครัวมีจำนวนบุตรน้อย
ลง แต่นอกจากสาเหตุดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ยังมีสาเหตุอีกอย่าง
น้อย ๓ ประการ ที่ส่งผลกระทบถึงการลดลงของจำนวนพระภิกษุและ
สามเณร รวมถึงการประพฤติปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน กล่าวคือ

- ๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่
สังคมอุตสาหกรรม
- ๒) ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ปรากฏต่อสายตาสาธารณชน
- ๓) ทศนคติในการมองพระสงฆ์ของพุทธศาสนิกชน

สาเหตุที่ ๑ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม เป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีว่า ผู้คนในสังคมเกษตรกรรมมีต้นทุนหรือสถานที่ประกอบอาชีพ คือ เรือกสวนไร่นา ผู้คนอาศัยอยู่ในสถานที่เกิด ใช้ชีวิตและประกอบอาชีพโดยมีอัตราการย้ายถิ่นฐานน้อย อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ในขณะที่วัดวาอารามและพระภิกษุสงฆ์ในวัดมีความใกล้ชิดคุ้นเคยกับผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นอย่างดี กอปรกับสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะยังมีจำนวนไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียน ดังนั้นเยาวชนจึงได้อาศัยวัดเป็นสถานที่ในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีวัดในหลายพื้นที่ได้มอบที่ดินในวัดเพื่อใช้เป็นสถานศึกษา ที่เราเรียกกันว่า โรงเรียนวัด นอกจากนี้วัดยังได้ทำหน้าที่เป็นสถานที่ชุมนุมเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอนั้น ๆ อีกด้วย ดังนั้นความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน ในชุมชนจึงมีอยู่อย่างแน่นแฟ้น เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การถ่ายทอดคุณธรรมเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการห้ามทำความชั่วและให้ตั้งอยู่ในความดี ดังที่ปรากฏในสังคาลสูตร^๒

แต่เมื่อวันหนึ่ง สภาพสังคมเปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรม ต้นทุนหรือสถานที่ประกอบอาชีพนั้นได้เปลี่ยนไปเป็นโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ ซึ่งแน่นอนว่าสถานที่เหล่านี้ มักอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ จึงเป็นเหตุให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของ

^๒ ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับหน้าที่ที่พึงปฏิบัติของมารดาบิดาต่อบุตร ของอาจารย์ต่อศิษย์ และของสมณะต่อกุลบุตร ได้ใน ฉทีสาปฏิจฉาบทกัณฑ์ ว่าด้วยการปกป้องทิศทั้ง ๖ (ที.ปา. ๑๑/๒๖๖-๒๗๒/๒๑๒-๒๑๖ แปล.มจร)

คนหนุ่มคนสาวจากท้องถิ่นต่าง ๆ เข้าสู่เมืองใหญ่ ๆ กอปรกับสถานที่
อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีมากขึ้น และระบบการศึกษาสมัยใหม่
ที่มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้เพื่อการแข่งขันและประกอบอาชีพ เมื่อเป็น
เช่นนี้จึงทำให้ประชากรในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงวัดวาอารามที่เคย
เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษาและประกอบ
กิจกรรมต่าง ๆ นั้น จึงมีเพียงเฉพาะผู้สูงอายุและเด็กเท่านั้น ขาด
ประชากรที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวไป

ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง
วัด บ้าน โรงเรียน ค่อย ๆ ห่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสืบ
ต่อของศาสนทายาท คือ พระภิกษุและสามเณรได้ขาดช่วงไป เพราะ
มีสาเหตุมาจากการย้ายถิ่นฐานออกไปของคนในวัยหนุ่มสาว วัดวา
อารามเองจึงเหลือเพียงพระภิกษุสงฆ์ผู้สูงอายุเท่านั้น สำหรับคนวัย
หนุ่มสาวเองที่ย้ายถิ่นฐานไปสู่เมืองใหญ่ ถูกสภาพสังคมและสภาวะ
เศรษฐกิจที่มีอัตราการแข่งขันสูงบีบคั้น จึงยากที่จะจัดสรรเวลาไปเข้า
วัดเพื่อทำบุญ ฟังธรรมหรือปฏิบัติธรรม จะกล่าวไปเกี่ยวกับการก้าวเข้า
มาสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ของกุลบุตร และเมื่อรวมกับปัจจัยเรื่องความ
คุ้นเคยกับพระภิกษุแล้ว ยิ่งเป็นเหตุให้กำแพงที่กั้นกลางระหว่างกัน
และกัน หนาเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

สาเหตุที่ ๒ คือ ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ปรากฏต่อ
สายตาสาธารณชน เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปดังที่กล่าวในข้าง
ต้น วิกฤตารามเองจึงต้องปรับตัวจากการทำหน้าที่ในลักษณะตั้งรับ
มาเป็นเชิงรุก แต่ทว่าแทนที่จะเป็นการมุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้มี
อัจฉริยภาพสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านปริยัติศีลธรรมและปฏิบัติศีลธรรม
จนปรากฏผลเป็นปฏิเวธที่ประจักษ์ ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม สามารถนำไป
เทศนาสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้สามารถเข้าใจ และนำไปใช้ในการ
ดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข เช่น ภูมิธรรมในเรื่องสัมมาทิฐิ ภูมฺแห่ง
กรรม ผลของบุญและบาป ความรู้เรื่องปรโลก และสังสารวัฏ รวม
ถึงการทำหน้าที่กัลยาณมิตร ฯลฯ โดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัยใน
ปัจจุบัน อาทิ บริการเครือข่ายสังคม หรือ Social Networking Service
(SNS) มาเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร เพื่อให้เข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น กลับ
อาศัยรูปแบบของงานบันเทิง บางแห่งได้หันไปประกอบพิธีไสยเวท
มอบเครื่องรางของขลัง การทำนายโชคชะตาราศี ฯลฯ อีกทั้งยังปฏิบัติ
ตนไม่เหมาะสม เช่น ย่อหย่อนในพระปาติโมกข์ ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖
มีการพูดปด เสพสุรา ยาเสพติด เป็นต้น ชอบไปในที่โจคร คือ ไปยัง
สถานที่ที่พระภิกษุไม่ควรไป โดยไม่มีเหตุจำเป็น เล่นการพนัน หรือ
ส่งเสริมให้ประชาชนหลงใหลอยู่กับการพนัน แสดงพระธรรมเทศนา
ผิดเพี้ยนไปจากพระธรรมวินัย หรือเผยแพร่คำสอนอันเป็นมิจฉาทิฐิ เช่น
สอนว่านรกสวรรค์ไม่มี สัตว์ทั้งหลายตายแล้วสูญ เหล่านี้เป็นต้น และ
เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้ถูกติเตียนถึงข้อวัตรปฏิบัติอันไม่สมควรแก่
สมณะ กอปรกับสื่อสารมวลชนบางพวกที่มุ่งเน้นในเชิงพาณิชย์ โดย
ละทิ้งจรรยาบรรณ นำเสนอและขยายผลข่าวในด้านลบของพระภิกษุ
สงฆ์ ทำให้ภาพด้านลบนี้ติดอยู่ในใจของมหาชน

สาเหตุที่ ๓ คือ ทศนคติในการมองพระสงฆ์ของ พุทธศาสนิกชน เมื่อภาพในด้านลบของพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม รวมถึงพระภิกษุสงฆ์ปรากฏแก่สายตาพุทธศาสนิกชนมากเข้า ทำให้ ทศนคติที่เคยมองพระภิกษุสงฆ์ในฐานะของพระรัตนตรัย ในฐานะ ครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม หรือในฐานะของศูนย์รวมจิตใจ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ก็ค่อย ๆ เลือนหายไป จนเกิดเป็นทศนคติด้านลบฝังอยู่ในจิตใจ ทำให้ความ เคารพที่เคยมีกลับเลือนลงไป ในบางกลุ่มบางพวกมีความคิดถึงขั้น ที่ว่า พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่อาศัยสังคมอยู่เหมือนกาฝากต้นไม้ ไม่มี ประโยชน์ใด ๆ ในสังคม หรือบางกลุ่มก็มีความคิดว่า พระธรรมที่พระ ภิกษุสงฆ์นำมาแสดงนั้น เป็นภาษาคัมภีร์ ภาษาศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่ ยากในการทำความเข้าใจ และตัวพระภิกษุสงฆ์เองก็ได้แสดงธรรม ด้วยรูปแบบและภาษาที่ยากเช่นนั้นจริง ๆ ด้วยทศนคติเช่นนี้จึงทำให้ พุทธศาสนิกชนค่อย ๆ ถอยห่างออกจากวัดวาอารามไป และติดตาม มาด้วยความย่อหย่อนในการประพฤติปฏิบัติธรรม

หันหน้ายอมรับความจริง เพื่อแก้ไขปัญหา

จากปัญหาในเรื่องการลดจำนวนลงของศาสนทายาท คือ พระภิกษุสงฆ์และสามเณร รวมถึงความห่างเหินในเรื่องการประพฤติปฏิบัติธรรมของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชน อาจเป็นสิ่งที่สร้างความสลดใจให้แก่เรา แต่หากเรากลับมาที่จะมองสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง และมองย้อนกลับไปถึงสาเหตุที่ทำให้เป็นเช่นนี้ เพื่อที่เราจะได้แก้ไขปัญหาลำนี้ได้อย่างถูกต้อง เฉกเช่นเดียวกับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มองเห็นความทุกข์ในชีวิต แล้วสาวกลับไปถึงเหตุแห่งทุกข์ และเมื่อต้นตอแห่งปัญหาได้ถูกแก้ไขไป พระองค์จึงไม่ต้องกลับมาอยู่ในวงจรแห่งความทุกข์เช่นนี้อีก

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมาจาก ๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรม ๒) ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ปรากฏต่อสายตาสาธารณชน ๓) ทศนคติในการมองพระสงฆ์ของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ สำหรับสาเหตุในข้อที่ ๑ เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะเป็นปัจจัยภายนอก เป็นกลไกทางสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศและโลก แต่สาเหตุในข้อที่ ๒ และ ๓ เป็นสิ่งที่เราสามารถแก้ไขได้ เพราะเป็นปัจจัยภายในของวัด พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน ซึ่งเราสามารถแก้ไขได้ด้วย **สังฆการวตา คือ ความเคารพในพระสงฆ์** ดังจะกล่าวรายละเอียดในลำดับต่อไป

“

ปัญหาที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา
สามารถแก้ไขได้
โดยเริ่มต้นจากความเคารพ

”

๒

พระสงฆ์คือใคร ?
มีความสำคัญ
ต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร ?

พระสงฆ์คือใคร ?

ความหมายของพระสงฆ์
นัยต่าง ๆ

พระอริยสงฆ์...จุดมุ่งหมาย
ที่พระพุทธองค์
ทรงวางให้แก่พระสงฆ์

พระสงฆ์...ผู้กุมความเลื่อม
และความเจริญ
ของพระพุทธศาสนา

“

แม้พระผู้มีพระภาคเจ้า
จะมีได้ทรงแต่งตั้งใคร
เป็นศาสดาแทนพระองค์
แต่พระสงฆ์ทุกรูปล้วนอยู่ในฐานะ
ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

”

พระสงฆ์คือใคร ?

ก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์มิได้ทรงแต่งตั้งพุทธสาวกรูปใดเป็นศาสดาแทนพระองค์ แต่ได้ตรัสพุทธพจน์นี้ใน มหาปรินิพพานสูตร แก่พระอานนท์ว่า

“**ธรรมและวินัย**ที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^๓

พระธรรมวินัย จะสามารถทำหน้าที่เป็นศาสดาของศาสนิกได้ ก็ต่อเมื่อมีบุคคลศึกษาศาสนธรรม หรือที่เรียกว่า ปริยัติศีลธรรม จนเกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง แล้วลงมือปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง จนเกิดผลเป็นปฏิเวธศีลธรรม ระดับของปฏิเวธศีลธรรมยังอยู่ในระดับสูงเพียงใด ความเข้าใจศาสนธรรมก็จะละเอียดลึกซึ้งเพียงนั้น บุคคลที่จะมีความตั้งใจจริงและมีเวลาพอที่จะศึกษาปริยัติศีลธรรมและปฏิบัติศีลธรรม จนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงขั้นนำมาถ่ายทอดอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง จึงตกเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ทุกรูป ดังนั้นแม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมีได้ทรงแต่งตั้งพระภิกษุหรือพระภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งเป็นศาสดาแทนพระพุทธองค์ แต่พระสงฆ์ทุกรูปล้วนอยู่ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

๓ ที.ม. ๑๐/๒๑๖/๑๖๔ (แปล.มจร)

ความหมายของพระสงฆ์ต่าง ๆ

ก่อนอื่นเรามาดูความหมายของคำว่า **พระสงฆ์** กันก่อน ซึ่งโดยทั่วไป เรามักพบเห็นคำว่า **๑) พระภิกษุ** (ภิกขุ) และ **๒) พระสงฆ์** (สงโฆ) โดยในบางครั้งเราจะเรียกทั้ง ๒ คำนี้รวมกันว่า **พระภิกษุสงฆ์** (ภิกขุ + สงโฆ)

ภิกษุ แปลว่า **ผู้ขอ** เป็นความหมายโดยทั่วไปแก่ผู้ขอและนักบวชทุกประเภท เพราะมีความเป็นอยู่เนื่องด้วยผู้อื่น จึงอาศัยการเที่ยวขอ แต่เป็นการขอด้วยวิธีขออย่างประเสริฐ หมายถึง **จะได้ก็ตาม ไม่ได้ก็ตาม ไม่ออกปากขอเลย** คนฉลาดมีปัญญาจึงจะรู้ว่านักบวชอื่นจะจงอยู่ที่ใด นั่นคือ การขออย่างพระอริยเจ้าทั้งหลาย

คำว่า **ภิกษุ** ในที่นี้นอกจากมีความหมายทั่วไปแล้ว ยังมีความหมายเฉพาะไม่ทั่วไปแก่นักบวชอื่น คือหมายถึง **ผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร ปฏิบัติในไตรสิกขา หรือมีศีลและทิวฏฐิตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสั่งสอนไว้** เพื่อการบรรลุมรรคผลและนิพพาน ซึ่งในปัจจุบันก็ได้แก่ผู้ชายที่มีคุณสมบัติบวชได้และได้อุปสมบทด้วยสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันอุปสมบทให้ด้วยญัตติจตุตถกรรม^๔ เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

คำว่า **สงฆ์** โดยทั่วไปแปลว่า **หมู่** หรือ **ฝูง** เช่น หมู่พระภิกษุ (ภิกขุสงโฆ) หมู่เทพ (เทวสงโฆ) ฝูงนก (สกุณสงโฆ) เป็นต้น แต่ในเรื่องความเคารพในพระสงฆ์นี้มุ่งหมายเฉพาะ **“หมู่พระภิกษุ”** ผู้ที่เข้ากันได้โดยมีทิวฏฐิตะและศีลอันเสมอกัน คือ มีสัมมาทิวฏฐิตะและศีล

^๔ วิ.มทา. ๔/๖๙-๗๐/๙๗-๙๙ (แปล.มจร)

ตามครรลองที่พระผู้มีพระภาคเจ้ากำหนดไว้เหมือนกันเท่านั้น ไม่ใช่หม้ออื่น เพราะเป็นหม้อที่ประเสริฐสุดและเป็นหม้อรวมเข้ากันได้กับ พระรัตนะทั้งสองข้างต้นคือ พระพุทธเจ้าและพระธรรม ดังกล่าวมาแล้ว

ความเป็นสงฆ์มีความหมาย ๒ ประการคือ

๑. เป็นสงฆ์โดยจำนวน ตามความหมายในพระวินัยจะ กำหนดเอาจำนวนพระภิกษุผู้พร้อมเพรียงกันในแต่ละสังฆกรรม ซึ่ง จะเรียกว่า **สงฆ์** แตกต่างกันไป ในบางสังฆกรรม เช่น อุโบสถกรรม คือ การสวดพระปาติโมกข์ในวันอุโบสถทุก ๆ กึ่งเดือน ต้องมีพระภิกษุ อย่างน้อย ๔ รูปขึ้นไป จึงจะทำสังฆกรรมได้ ถ้าน้อยกว่านี้คือ ๒-๓ รูป เรียกว่า **คณะ** ให้ออกความบริสุทธิ์ของตนแก่กันและกัน สำหรับ ๑ รูป จะเรียกว่า **บุคคล** ให้อธิษฐานกำหนดในใจเอา จะสวดพระ ปาติโมกข์เป็นสังฆกรรมไม่ได้ ส่วนสังฆกรรมที่ต้องใช้พระภิกษุพร้อม เพรียงกันมากกว่า ๔ รูป คือ ตั้งแต่ ๕ รูป ๑๐ รูป ๒๐ รูปขึ้นไป เช่น การปวารณา การให้อุปสมบท การอภยาน เป็นต้น พระภิกษุที่น้อย กว่าในกรรมนั้น ๆ ก็ไม่จัดเป็นสงฆ์ในกรรมนั้น ๆ เหมือนกัน แต่เป็น สงฆ์ในกรรมที่เหลือได้ สาเหตุที่พระองค์ทรงกำหนด ๔ รูปขึ้นไป ก็ เพื่อให้สังฆกรรมนั้น ๆ สำเร็จได้ด้วยความบริสุทธิ์บริบูรณ์

๒. เป็นสงฆ์โดยเจาะจงต่อ “อริยคุณ” หรือ “อริยภาวะ” โดยผ่านทาง **สงฆ์** (ภิกษุอย่างน้อย ๔ รูป) **คณะ** (พระ ๒-๓ รูป) หรือ **บุคคล** (พระรูปเดียว) อย่างใดอย่างหนึ่ง **ผู้ทำการแทนสงฆ์** จะเป็น พาล หรือเป็นบัณฑิต มีศีล หรือทุศีลก็ตาม ตามนัยพระสูตร ซึ่งมี ๔ ประเภท คือ

- ๑) หมู่พระอริยบุคคล ๘ ประเภท
- ๒) หมู่พระภิกษุปฤชณผู้มีศีล คือ สมมติสงฆ์ในปัจจุบัน
- ๓) พระรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเดียวกันกับพระรูปอื่น
- ๔) หมู่โคตรภูสงฆ์ผู้ทูล มีเพียงผ้ากาสาจะพันคอเป็นเครื่องหมายของความเป็นพระเท่านั้น ซึ่งจะมีในอนาคต

สรุปความว่า เพราะเป็นหมู่ของพระภิกษุ จึงชื่อว่า พระภิกษุสงฆ์ (ภิกษุสงฆ์) และเพราะเป็นหมู่ที่เกิดจากการฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงชื่อว่า พระสงฆ์สาวก (สาวกสงฆ์) ปัจจุบันเรียกกันสั้น ๆ ว่า พระสงฆ์ ซึ่งโดยทั่วไปจะหมายเอาพระภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป แต่หากพิจารณาในฐานะของผู้ทำการแทนสงฆ์ แม้จะมีเพียง ๑ รูปก็ได้ชื่อว่า สงฆ์ ด้วยเหตุนี้

“

ภิกษุ คือ ผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร
ปฏิบัติในไตรสิกขา มีศีล และทิวติ
ตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสั่งสอนไว้
เพื่อการบรรลุมรรคผลและนิพพาน

”

พระอริยสงฆ์...จุดมุ่งหมายที่พระพุทธองค์ ทรงวางให้แก่พระสงฆ์

ในพระสูตรต้นตปิฎกและพระวินัยปิฎก เราจะพบคำคำหนึ่ง
อยู่เสมอ คือคำว่า **อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้** (อิธ อริยสาวโก) ซึ่ง
เป็นการกล่าวถึงสงฆ์โดยเจาะจงต่อ “อริยคุณ” หรือ “อริยภาวะ” โดย
เฉพาะอย่างยิ่ง **หมู่พระอริยบุคคล ๘ ประเภท**^๕ โดยมี **พระโสดาบัน**
เป็นต้น ซึ่งคุณสมบัติของพระอริยสงฆ์นี้ได้ถูกกล่าวสรุปลงใน **สังฆคุณ**
๙ ประการ ที่ปรากฏอยู่ในบทสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย อันได้แก่

๑. สุปฏิปันโน แปลว่า **เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ** คือ ปฏิบัติ
ไม่ทอดลอย ปฏิบัติสมควรแก่พระนิพพาน ฯลฯ รวมความคือ ปฏิบัติ
ในทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ในธรรม
วินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสดีแล้ว

๒. อุชุปฏิปันโน แปลว่า **เป็นผู้ปฏิบัติตรง** ต้องเป็นผู้ปฏิบัติ
จริงๆ ไม่ลวงชาวโลก ปฏิบัติตรงต่อพระศาสดาและเพื่อนสหธรรมิก

๓. ฌายปฏิปันโน แปลว่า **เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง** เป็นผู้ปฏิบัติ
ปฏิปทาเป็นเครื่องรู้ คือ ปฏิบัติเพื่อความรู้ธรรม หรือแปลว่า เป็นผู้
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่พระนิพพานก็ได้

๔. สามิจิปฏิปันโน แปลว่า **เป็นผู้ปฏิบัติสมควร** คือ ปฏิบัติ

^๕ ม.ม. ๑๒/๗๔/๖๖ (แปล.มจร)

น่านับถือ สมควรได้รับสามิจักรมจากเหล่าคนทุกพวก

ผู้ปฏิบัติเหล่านี้ ได้แก่ พระอริยบุคคล ๔ คู่ รวม ๘ บุคคล^๖ คือ
คู่ที่ ๑ ได้แก่

๑) พระโสดาบัน (ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล)

๒) ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล
(ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค)

คู่ที่ ๒ ได้แก่

๓) พระสกทาคามี (ตั้งอยู่ในสกทาคามีผล)

๔) ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล
(ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค)

คู่ที่ ๓ ได้แก่

๕) พระอนาคามี (ตั้งอยู่ในอนาคามีผล)

๖) ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล (ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค)

คู่ที่ ๔ ได้แก่

๗) พระอรหันต์ (ตั้งอยู่ในอรหัตตผล)

๘) ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอรหัตตผล (ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค)

๕. อาหุเนยโย แปลว่า เป็นผู้ควรแก่ของค่านับ ได้แก่ เป็นผู้ควรรับของที่เขานำมาบูชา วัตถุที่เขานำมาบูชา เรียกว่า อาหุณะ หมายความว่า ของที่เขานำมาแต่ไกลแล้วถวายในท่ามกลางผู้มีศีล เพราะทำให้อาหุณะนั้น มีอันสงฆ์มาก มีผลมาก

๖. ปาหุเนยโย แปลว่า เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ อาคันตุก ถานที่เขาจัดแจงไว้อย่างดี เพื่อประโยชน์แก่ญาติและมิตรทั้งหลาย

๖ ที.ปา. ๑๑/๓๓๓/๓๔๑ (แปล.มจร)

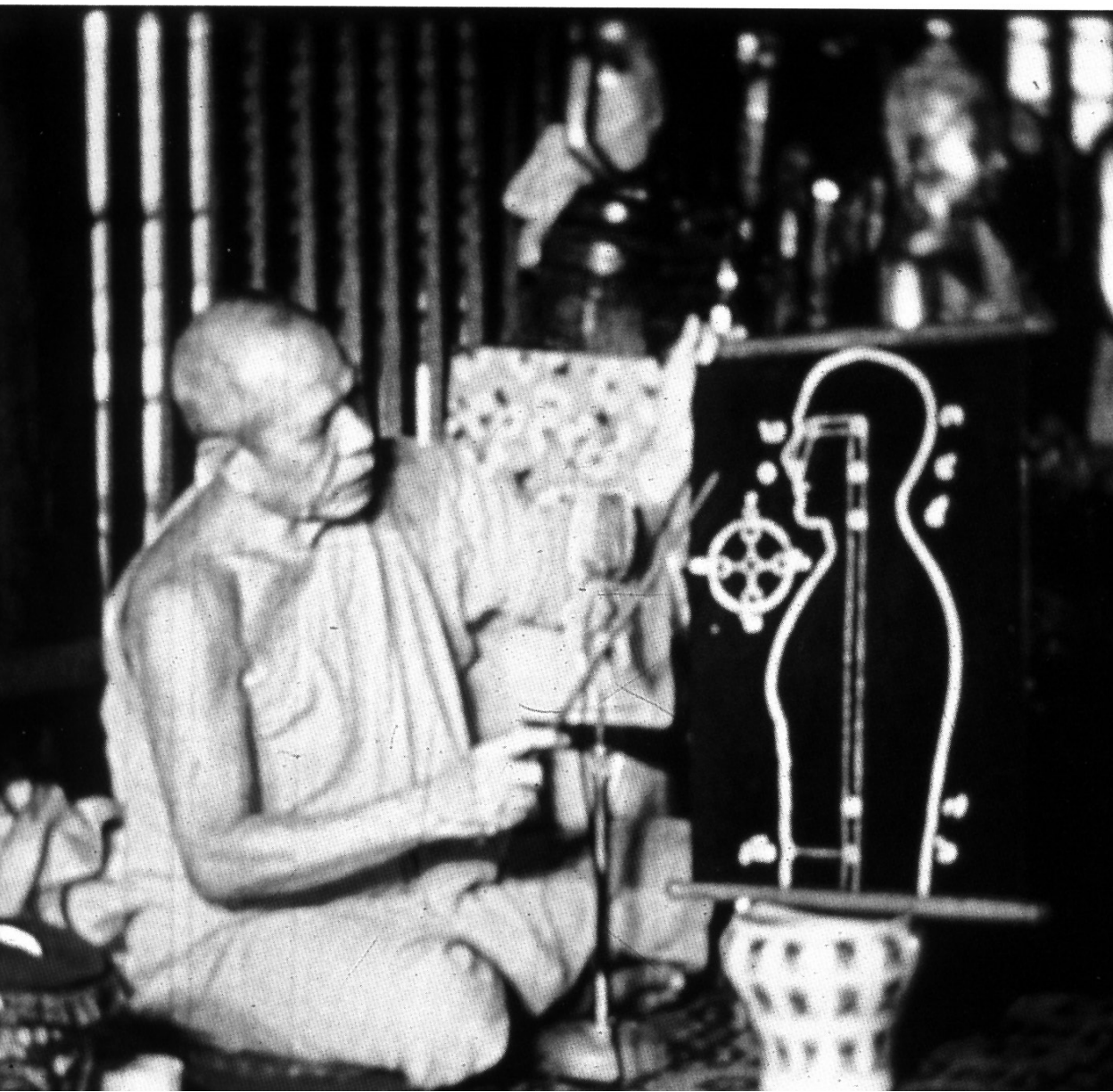
ผู้เป็นที่รักที่ชอบใจ ซึ่งจะมาจากทิศใหญ่น้อย เรียกว่า ปาหุณะ ทว่า
อาคันตุกทานเช่นนั้น เว้นจากญาติมิตรที่รักที่ชอบใจเหล่านั้นเสีย ก็ควร
ถวายแก่พระสงฆ์เท่านั้น พระสงฆ์นั้นแหละเป็นผู้ควรรับอาคันตุกทาน
นั้น เพราะแขกเช่นพระสงฆ์หาไม่มี

๗. ทกขิณโย แปลว่า เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ ทานที่บุคคล
เชื่อปรโลกแล้วจึงให้ ชื่อว่า ทกขิณา พระสงฆ์ควรแก่ทกขิณานั้น หรือ
เกือกุลทกขิณานั้น เพราะทำทกขิณานั้นให้มีผลมากมีอานิสงส์มาก
พระสงฆ์จึงจัดว่า เป็นผู้ควรซึ่งทกขิณาหรือเกือกุลทกขิณา

๘. อณฺชสิกรณโย แปลว่า เป็นผู้ควรทำซึ่งอัญชลี (ประนม
มือไหว้) คือ ผู้ใดผู้หนึ่งนำเครื่องสักการะไปถวายถึงสำนักของท่าน
ท่านสามารถทำความเลื่อมใสให้เกิดได้ โดยไม่ต้องมาเสียใจภายหลัง
และท่านก็เป็นปฏิภาทสมควรแก่การทำบุญ ควรแก่การยกมือขึ้น
ไหว้ เพราะท่านมีคุณความดีควรแก่การไหว้ โดยผู้ไหว้ไม่ต้องเก้อเขิน

๙. อนุตฺตรํ ปุณฺณเขตฺตํ โลกสฺส แปลว่า เป็นนาบุญอันเยี่ยม
ของชาวโลก ไม่มีนาบุญอื่นที่ยิ่งกว่า เพราะทกขิณาที่บุคคลเชื่อปรโลก
แล้วถวายในพระสงฆ์ ผู้เป็นนาบุญอย่างยอดเยี่ยมของชาวโลก ย่อม
จะมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ดุจผืนนาที่มีดินดีสมบูรณ์ด้วยธาตุอินทรี
ยี่พีที่บุคคลหว่านหรือปลูกลงบนผืนดินนี้ ย่อมมีผลผลิตสมบูรณ์เต็ม
เม็ดเต็มหน่วย พระสงฆ์นั้นเป็นผู้บริสุทธ์ จึงเป็นนาบุญที่ควรแก่การ
หว่านพืชคือของทำบุญของชาวโลก ไม่มีนาบุญชนิดอื่นที่ยิ่งกว่า

ในแง่ของการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ปรากฏในพระ
ธรรมเทศนาของพระมงคลเทพมุนี กัมมัทที่ ๑ พระพุทธคุณ พระธรรม
คุณ พระสังฆคุณ ซึ่งในส่วนของ **พระสังฆคุณ** ท่านได้กล่าวไว้โดยมี
ใจความสำคัญดังต่อไปนี้

พระอริยบุคคลบำเพ็ญกิริยาส่วน พะง์ที่ศูนย์กลางกาย
เป็นดวงใสจนแลเห็นกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กาย
อรุปรหม จนถึงกายธรรมเป็นชั้นที่ ๕ เป็นชั้น ๆ ไปโดยนัยดัง
ที่จะกล่าวต่อไปนี้

ขั้นต้น ดูดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ที่ศูนย์กลาง
กายมนุษย์ให้เป็นดวงใส แล้วขยายให้กว้างออกไป วัดเส้นผ่า
ศูนย์กลางได้ ๒ วา ๑ คืบ ใสเหมือนกระจกเงาส่องหน้า
นี่เป็น **ปฐมฌาน** แล้วกายธรรมนั่งบนนั้น ดังนี้เรียกว่า **กาย
ธรรมเข้าปฐมฌาน**

แล้วเอาธรรมกายที่นั่งบนฌานนั้น พะง์ดวงธรรมที่
ศูนย์กลางกายทิพย์เห็นเป็นดวงใส แล้วขยายส่วนเท่ากันนั้น
ธรรมกายน้อมเข้าฌานที่ ๒ นั้น แล้วฌานที่ ๑ ก็หายไป ฌาน
ที่ ๒ มาแทนที่ ธรรมกายนั่งบนนั้น นี้ชื่อว่า **ธรรมกายเข้าฌาน
ที่ ๒**

โดยทำนองเดียวกันต่อ ๆ ไปในกายรูปพรหม กายอรุปร
พรหม ต่อจากนี้ไปให้ใจธรรมกายน้อมไปว่าละเอียดกว่านี้มีอีก
ฌานที่ ๔ ก็หายไป ฌานที่ ๕ เกิดขึ้นแทนที่ เรียกว่า **อากา
สานัญญาเจตนะ**

เมื่อธรรมกายนั่งอยู่บนฌานที่ ๕ ดังนี้แล้ว ใจธรรมกาย
นุ่มไปว่าละเอียดกว่านี้มีอีก ฌานที่ ๕ ก็หายไป ฌานที่ ๖ เข้า
มาแทนที่ เรียกว่า **วิญญานัญญาตนะ**

ธรรมกายนั่งอยู่บนฌานที่ ๖ แล้วนั้น ใจกายธรรมนุ่ม
ไปอีกว่าละเอียดกว่านี้มีอีก ฌานที่ ๖ ก็หายไป ฌานที่ ๗ มา
แทนที่ เรียกว่า **อาภิญญัญญาตนะ**

ธรรมกายนั่งอยู่บนฌานที่ ๗ นั้นแล้ว ใจธรรมกายก็
นุ่มไปอีกว่าละเอียดกว่านี้มีอีก ฌานที่ ๘ ก็บังเกิดขึ้นทันทีนี้
เรียกว่า **เนวสัณญานาสัณญาตนะ**

รู้สึกละเอียดจริงประณีตจริง นี้เรียกว่า เข้าฌานที่
๑-๘ โดย **อนุโลม** แล้วย้อนกลับ จับแต่ฌานที่ ๘ นั้นถอยลงมา
หาฌานที่ ๗-๖-๕-๔-๓-๒-๑ เรียกว่า **ปฏิโลม** ทำดังนี้ ๗ หน
ธรรมกายจึงคงไปอยู่บนฌานที่ ๘

ในระหว่างเข้าฌานนั้น ตั้งแต่ ๑ ถึง ๘ นั้น ตาธรรมกาย
ดู **ทุกขสัจ** เห็นชัดแล้วดู **สมุทัยสัจ** เห็นชัดแล้วดู **นิโรธสัจ** เห็น
ชัดแล้วดู **มรรคสัจ** เมื่อถูกส่วนเข้าธรรมกายตกศูนย์เป็นดวงใส
วัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๕ วา ในไม่ช้าศูนย์นั้นจะกลายกลับเป็น
ธรรมกาย หน้าตักกว้าง ๕ วา สูง ๕ วา นี้เป็น **พระโสดาบัน**
แล้ว

ต่อไปธรรมกายโสดาบันนั้นเข้าฌาน แล้วพิจารณา
อริยสัจ ๔ ในกายทิพย์ ทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้วนั้น เมื่อ
ถูกส่วน ธรรมกายโสดาบันตกศูนย์วัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๑๐
วา ไม่ช้าศูนย์นั้นกลับเป็นธรรมกาย หน้าตักกว้าง ๑๐ วา สูง
๑๐ วา มีชื่อว่า **พระสกทาคามี**

ครั้นแล้วธรรมกายก็เข้ามาน และพิจารณาอริยสัจในกาย
รูปพรหมทำนองเดียวกันนั้น เมื่อถูกส่วนธรรมกายสทาคามี
ตกศูนย์ วัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๑๕ วา แล้วกลับเป็นธรรมกาย
หน้าตักกว้าง ๑๕ วา สูง ๑๕ วา มีชื่อว่า **พระอนาคามี**

ครั้นแล้วเอาธรรมกายของพระอนาคามีเข้ามาน
พิจารณาอริยสัจ ๔ ในกายอรูปพรหม เห็นชัดเช่นเดียวกันกับ
ที่กล่าวมา เมื่อถูกส่วนธรรมกายพระอนาคามีตกศูนย์ วัดเส้น
ผ่าศูนย์กลางได้ ๒๐ วา แวบเดียวกลับเป็นธรรมกาย หน้าตัก
กว้าง ๒๐ วา สูง ๒๐ วา นี่เป็น **พระอรหัตต์** แล้ว

สำหรับ **ธรรมกาย** นั้น มีลักษณะเป็นรูปพระพุทธ
ปฏิมากร เกตุดอกบัวตูมสีขาวเป็นเงาใสเหมือนกระจก
ส่องหน้า **ชั้นพระโสดาบัน** ละกิเลสได้ ๓ คือ **สัkkายทิฏฐิ**
วิจิกิจฉา **สีลัพพตปรามาส** ที่ท่านละสัkkายทิฏฐิได้ ก็โดยท่าน
พิจารณาเห็นชัดว่า สังขารร่างกายนี้เหมือนเรือนที่อาศัยอยู่
ชั่วคราว ไม่ช้าก็จะแตกทำลายไป จะยึดถือเอาเป็นตัวเป็นตน
มิได้ เป็นสักแต่ธาตุทั้งหลายประสมรวมกันเข้า จึงเป็นรูปเป็น
นาม ย่อมแปรผันไปตามลักษณะของมัน ไม่ยืนยงคงที่ ถ้าไป
ยึดถือเป็นตัวเป็นตน ก็รังแต่จะนำความทุกข์มาให้ ดังที่กล่าว
มานี้ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่ส่วนธรรมกายนั้นท่านเห็น
ว่าเป็น นิจจัง สุขัง อัตตา ท่านจึงไม่แยแสต่อกายมนุษย์ โดย
เห็นว่าเป็นของไม่มีสาระดังกล่าวข้างต้น ท่านจึงข้ามพ้นสัkkาย
ทิฏฐิไปได้

ที่ท่านละวิจิกิจฉาได้ ก็เพราะท่านเข้าถึงธรรมกายแล้ว
ถอดกายทั้ง ๔ ซึ่งเป็นโลกีย์ ถอดเป็นชั้นออกไปเสียได้แล้ว ท่าน
จึงหมดความกั้นขวางสอดแคแล้วในพระรัตนตรัย เพราะท่าน
เป็นตัวพระรัตนตรัยเสียแล้ว

ที่ท่านละสัพพตปราคาสได้นั้น ก็เพราะเมื่อท่าน
เป็นตัวพระรัตนตรัยเสียเช่นนี้แล้ว ศีลและวัตรได้อันเป็นฝ่าย
มิจฉาทิฏฐินอกพระพุทธศาสนาไม่มีในท่านแล้ว จึงได้ชื่อว่า
ท่านพ้นจากสัพพตปราคาส คือ การยึดมั่นซึ่งศีลและวัตรนอก
พระพุทธศาสนา

ชั้นพระสกทาคามี นอกจากกิเลส ๓ อย่าง ดังที่พระ
โสดาบันละได้แล้วนั้น ยังละกามราคะ พยาบาทอย่างหยาบ
ได้อีก ๒ อย่าง

กามราคะ ได้แก่ ความกำหนัด ยินดีในวัตถุกามและ
กิเลสกาม พยาบาท คือ ผูกใจโกรธ

พระอนาคามี ละกามราคะ พยาบาทชั้นละเอียดได้

พระอรหัตต์ ละกิเลสทั้ง ๕ ดังกล่าวแล้วนั้นได้โดยสิ้น
เชิงแล้วยังละสังโยชนเบื้องบนได้อีก ๕ คือ ๑) **รูปราคะ** ความ
กำหนดยินดีในรูปमान ๒) **อรูปราคะ** ความกำหนดยินดีใน
อรูปรमान ๓) **มานะ** ความถือตน ๔) **อุทธัจจะ** ความฟุ้งซ่าน
๕) **อวิชชา** ความมืด ความโง่ ไม่รู้อดีต ปัจจุบัน และอนาคต
ของสังขาร ไม่รู้ ปฏิจจสมุปบาทธรรม และ อริยสัจ จึงรวม
เป็น ๑๐ ที่พระอรหัตต์ละได้...

พระอริยบุคคลทั้ง ๔ คู่ ๘ บุคคลดังกล่าวมาข้างต้นนี้ ได้ชื่อ
ว่า อริยสาวก อันประกอบด้วยองค์คุณ คือ สังฆคุณ ๙ นอกจากนี้
สังฆคุณ ๙ ดังกล่าว ยังสามารถมองเป็นข้อปฏิบัติของสมมติสงฆ์
เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นพระอริยสงฆ์ได้อีกด้วย โดยเราสามารถแบ่ง
ได้เป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ๑) ส่วนที่เป็นการประกอบเหตุ ๒) ส่วนที่เป็น

ผลหรืออานิสงส์ สำหรับส่วนที่ ๑ ซึ่งเป็นส่วนของการประกอบเหตุ นั้น คือ สังฆคุณข้อที่ ๑ - ๔ กล่าวคือ เมื่อพระสงฆ์ได้เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูก ปฏิบัติสมควร ย่อมสามารถก้าวล่วง ภูมิของปุถุชนไปสู่ภูมิของพระอริยบุคคล ๔ คู่ ๘ บุรุษ และยังได้รับผล หรืออานิสงส์อีก ๕ ประการ คือ เป็นผู้ควรแก่ของค่านับ เป็นผู้ควรแก่ การต้อนรับ เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ เป็นผู้ควรทำซึ่งอัญชลี และเป็น เนื่อนาบุญอันเยี่ยมของชาวโลก ซึ่งปรากฏในสังฆคุณข้อที่ ๕ - ๙

แม้เนื้อความในพระไตรปิฎกส่วนใหญ่จะมีคำว่า อริยสาวก ในพระธรรมวินัยนี้ (อิธ อริยสาวโก) ก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่า หลักธรรมทั้งหลายที่ปรากฏในเนื้อความนั้น จะหมายเอาเพียงพระ อริยสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายที่พระพุทธองค์ ทรงวางให้แก่พระสงฆ์ผู้เป็นปุถุชน เพื่อที่จะได้เป็นบรรทัดฐานในการ ประพฤติปฏิบัติ ดังเช่นสิ่งที่ปรากฏอยู่ใน **สังฆคุณ ๙** นี้อีกด้วย

“

เมื่อพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีตาม
พระธรรมวินัย ย่อมเป็นผู้ควรแก่
ของค่านับ การต้อนรับ การทำบุญ การไหว้
และเป็นเนื่อนาบุญอันเยี่ยมของชาวโลก

”

พระสงฆ์...

ผู้กุมความเลื่อมและความเจริญ ของพระพุทธศาสนา

เหตุการณ์หลังพุทธปรินิพพานราว ๑๐๐ ปี พระพุทธศาสนาได้แบ่งออกเป็น ๒ นิกาย คือ เถรวาท และมหาสังฆิกะ หลังจากนั้นอีกราว ๑๐๐ ปี ได้ปรากฏว่ามีพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ๑๘-๒๐ นิกาย ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้น นอกจาก เถรวาท ที่มาเจริญรุ่งเรืองในเกาะลังกาคูณั้นแล้ว ยังมี สรวาสติวาท ที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ทางตอนเหนือของอินเดียยุคนั้น ได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้ากนิษกะ มีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามากมาย อาทิ พระสูตรตันตปิฎกมัชฌิมอาคมและสังยุตตอาคม อภิธรรมมหาวิภาษา อภิธรรมโกศภาษยะ อภิธรรมนยานุสาระ เป็นต้น แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป พระสงฆ์ของนิกายสรวาสติวาทนี้ได้สูญสิ้นไป คัมภีร์สำคัญ ๆ ดังกล่าวที่เป็นต้นฉบับสันสกฤตจึงหลงเหลืออยู่เพียงอภิธรรมโกศภาษยะเท่านั้น นอกนั้นโดยส่วนใหญ่จะเหลือเพียงฉบับแปลจีนโบราณเท่านั้น สาเหตุที่มีฉบับแปลจีนโบราณหลงเหลืออยู่ นั้นเป็นเพราะในภายหลังได้เกิดนิกายพระพุทธศาสนาขึ้นในประเทศจีน ซึ่งยุคนั้นได้คัดเลือกคัมภีร์ที่สนใจในการศึกษาและแปลมาเป็นภาษาจีนโบราณ ถ้าสมมติว่า ในยุคนั้นไม่มีการศึกษาเช่นนี้เกิดขึ้นในประเทศจีน แม้จะเป็นคัมภีร์ฉบับแปล ก็คงจะไม่มีมาถึงเราอย่างแน่แท้ แต่สำหรับ เถรวาท ที่ยังคงมี หมู่สงฆ์สืบทอดมาถึงปัจจุบันในหลายประเทศ ทำให้เรามีพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่อาจกล่าวได้ว่ามีความสมบูรณ์สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

ในประเด็นที่เกี่ยวกับ พระสงฆ์กับความเจริญและความเสื่อม
ของพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงสาเหตุของความ
เสื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนาไว้อย่างละ ๕ ประการ ไว้ใน
ตติยสัทธัมมสัมโมสสูตร^๗ ไว้ดังนี้

๑. ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนพระไตรปิฎกที่ทรง
จำนำสืบกันมาไม่ดี คือ อาจขาดหายไปบางส่วนหรือเพิ่มเติมเข้ามา
ตามยุคสมัย เมื่อบทและพยัญชนะไม่ครบ จึงทำให้ภิกษุในภายหลัง
เข้าใจสาระของธรรมผิดเพี้ยนไป

๒. ภิกษุทั้งหลาย เป็นผู้ว่ายาก ไม่ฟังคำตักเตือน ไม่อดทน
ขาดความเคารพครูบาอาจารย์ จึงเรียนได้ไม่ดีนัก

๓. ภิกษุที่เรียนเก่ง จดจำพระธรรมคำสั่งสอนได้มาก เป็นผู้มี
ระเบียบวินัย แต่ไม่ทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้เพื่อน ๆ เมื่อภิกษุเหล่านี้นั่ง
ลงหลับไป ย่อมทำให้ขาดผู้สืบสานมรดกธรรม จึงทำให้พระ
สัทธรรมเสื่อมสูญไปด้วย

๔. ภิกษุทั้งหลายที่เป็นพระเถระ เป็นผู้มักมาก ไม่ปฏิบัติ
ตามพระธรรมวินัย เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ขาดความเพียรในด้านการ
ปฏิบัติสัทธรรม จึงไม่บรรลุนิพพานในระดับที่ควรบรรลุนั้น อันเป็นเหตุ
ให้พระสัทธรรมเสื่อมสูญ

๕. สงฆ์แตกแยกกัน มีการทะเลาะวิวาทกัน ไม่ช่วยเหลือ
เกื้อกูลกัน ทำให้ผู้คนขาดความศรัทธา ผู้คนที่เคยเลื่อมใสศรัทธาก็
เหินห่างไป เรื่องนี้ย่อมเป็นเหตุให้พระสัทธรรมเสื่อมสูญไป

^๗ อ.ปญจก. ๒๒/๑๕๖/๒๕๕-๒๕๘ (แปล.มจร)

สาเหตุทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้พระสัทธรรมอันบริสุทธิ์เสื่อมสูญไป และเมื่อพระสัทธรรมหรือพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงตั้งให้เป็นพระศาสนานั้นค่อย ๆ เสื่อมสูญไป จึงเป็นที่แน่นอนว่า พระพุทธศาสนาย่อมประสบกับความเสื่อมเช่นเดียวกัน หากแต่พระสงฆ์ในพระศาสนา ประพฤติปฏิบัติตรงข้ามกับเหตุแห่งความเสื่อมนี้ ก็ย่อมนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาแน่นอนเช่นกัน ซึ่งเหตุที่ทำให้ศาสนาเจริญรุ่งเรือง ๕ ประการนี้ ได้แก่

๑. ภิกษุทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนพระไตรปิฎกที่ทรงจำนำสืบกันมาอย่างดี จึงมีความเข้าใจเนื้อเรื่องและสาระสำคัญของพระสูตรที่เรียนแล้วได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น

๒. ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ว่าง่าย มีความอดทน น้อมรับคำพร่ำสอนของพระเถระผู้เป็นครูบาอาจารย์ด้วยความเคารพ กรณีนี้ย่อมส่งเสริมให้พระสัทธรรมตั้งมั่น ไม่ลบลือนเสื่อมสูญ

๓. ภิกษุทั้งหลายที่เรียนเก่งเป็นพหูสูตร ทรงธรรม ทรงวินัย และทรงมัทธกา ตั้งใจทำหน้าที่กัลยาณมิตรบอกธรรมแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อพระภิกษุเหล่านี้ล่วงลับไปแล้ว พระธรรมจะตั้งมั่นอยู่ด้วยหลักฐานมั่นคง

๔. ภิกษุทั้งหลายผู้เถระไม่มักมาก มีความประพฤติเคร่งครัด ไม่ย่อหย่อน ปราศจากความเพียร เพื่อกระทำให้แจ้งในธรรมที่ยังไม่แจ้ง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ

๕. สงฆ์มีความสมัครสมานสามัคคีกันเป็นอันดี ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่แข่งขันชิงดีกัน แต่ชื่นชมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน วัตรปฏิบัติของสงฆ์เช่นนี้ ย่อมทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสเกิดความเลื่อมใส ส่วนคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วก็จะยิ่งเลื่อมใสมากขึ้น

เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า **พระธรรม** คือ คำสั่งสอนหรือมรดกธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรดกธรรมนี้จำเป็นต้องมีผู้ศึกษาอย่างจริงจังในภาคปริยัติหรือภาคทฤษฎี ทรงจำได้ถูกต้องแม่นยำ ศึกษารวมด้วยความเคารพ และแน่นอนว่าเมื่อเป็นภาคทฤษฎี จึงจำเป็นต้องอาศัยครูบาอาจารย์ผู้ทรงภูมิรู้ธรรมในการแนะนำสั่งสอนให้เข้าใจถึงประเด็นต่าง ๆ อย่างละเอียด นี่จึงเป็นสาเหตุที่ผู้ศึกษาต้องมีความเคารพในตัวผู้สอน เมื่อศึกษาจนถ่องแท้แล้วก็ไม่เก็บงำไว้เพียงผู้เดียว แต่ได้ทำหน้าที่ของผู้สอน เหนกเช่นเดียวกับครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ในพระธรรมวินัยให้แก่ตนเอง นอกจากนี้ยังไม่หยุดอยู่เพียงภาคทฤษฎี แต่ก้าวเข้าสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติ คือ ลงมือปฏิบัติโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ไม่ย่อหย่อนความเพียร เพื่อกะทำให้แจ้งในธรรมที่ยังไม่แจ้ง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ และที่สำคัญ คือ มีความสมัครสมานสามัคคีกัน ไม่ทะเลาะวิวาท ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นในเรื่องความเลื่อมใสและความเจริญของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้นี้ จึงอยู่ที่ **ข้อวัตรปฏิบัติ** ของพระสงฆ์เป็นสำคัญว่า ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาพระธรรมวินัย การทำหน้าที่กัลยาณมิตรและประพฤติดุติธรรม รวมถึงความสมัครสมานสามัคคี มากน้อยเพียงใด

“

ข้อวัตรปฏิบัติอันดีงาม
ของพระภิกษุสงฆ์
คือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้
พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง

”

กับคำกล่าวที่ว่า พระสงฆ์ผู้กุมความเลื่อมและความเจริญ
ของพระพุทธศาสนา อาจจะมีบางท่านนึกแย้งในใจว่า อุบาสก
หรืออุบาสิกาไม่สามารถทำหน้าที่ได้เฉกเช่นเดียวกับพระสงฆ์หรือ
แน่นอนว่าพุทธศาสนิกชนหญิงชาย สามารถทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกับ
พระสงฆ์ คือ การศึกษาพระสัทธรรม การสอนธรรมะ การประพฤติ
ปฏิบัติธรรม แต่ด้วยปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ของพระสงฆ์นั้น อาจ
กล่าวได้ว่าเอื้ออำนวยต่อการศึกษาและประพฤติปฏิบัติธรรมมากกว่า
นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุค
พุทธกาลเป็นต้นมา จะเห็นได้ว่า การได้เห็นต้นแบบ หรือ การเห็น
สมณะ เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของบุคคลผู้เป็นกำลังสำคัญในพระ
ศาสนา อันได้แก่การเห็นสมณะของเจ้าชายสิทธัตถะ^๘ การเห็นพระ
อัสสชิของสารีบุตรปริพาชก^๙ หรือการเห็นสามเณรนิโครธของพระเจ้า
อโศกมหาราช^{๑๐} เป็นต้น ซึ่งทุกท่านในที่นี้ล้วนเห็นต้นแบบ คือ สมณะ
ด้วยกันทั้งสิ้น

ที่ยกมาพอสังเขปนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ
พระสงฆ์ในฐานะผู้กุมความเลื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนา

^๘ พุ.ธ.อ. ๕๕/๙๘ (แปล.มมร)

^๙ วิ.มท. ๔/๖๐/๗๒ (แปล.มจร)

^{๑๐} วิ.มท.อ. ๑/๘๓ (แปล.มมร)

๓ ข้อวัตรปฏิบัติที่ทำให้พระสงฆ์ เป็นเนืองนิตย์ของชาวโลก

ความหมายของสามัญญผล

ความย่อของสามัญญผลสูตร

สามัญญผลเบื้องต้น...

ยกตนจากฐานะเดิม

ศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญา

นำมาสู่การบวช

สิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใด
พึงละเว้น เมื่อเข้ามาบวชใน

พระพุทธศาสนา

สามัญญผลเบื้องต้นกลาง...

สยบนิวรณ์ธรรมทั้งปวง

สามัญญผลเบื้องต้นสูง...เข้าถึง

คุณวิเศษและขจัดกิเลส

ไปตามลำดับ

บทสรุปสามัญญผลสูตร...
คุณลักษณะของพระสงฆ์ที่ดี

ในพระพุทธศาสนา

ความหมายของสามัญญผล

เมื่อเราทราบแล้วว่า พระสงฆ์คือใครและมีความสำคัญต่อความเลื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนาอย่างไร ต่อไปเราจะได้เข้าสู่ **ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์** ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เป็นมรตกธรรม และอานิสงส์หรือผลที่จะได้รับเมื่อพระสงฆ์ได้ลงมือปฏิบัติข้อวัตรทั้งหลายเหล่านั้น ไม่เพียงแต่พุทธศาสนิกชนเท่านั้นที่พึงทราบ แม้แต่ตัวของพระสงฆ์เองก็ต้องตระหนักทราบเป็นอย่างยิ่ง

เป็นบุญลาภของพวกเราอย่างยิ่ง ที่พระสงฆ์ในกาลก่อนได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาทรงจำพระธรรมวินัย ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม รักษาและสืบทอดพระสัทธรรมโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน จนกระทั่งทำให้พระสัทธรรมคำสอนมาถึงมือของพวกเราในวันนี้ ซึ่งพระสูตรสำคัญที่กล่าวถึง **ข้อวัตรปฏิบัติและอานิสงส์ที่จะได้รับ** นี้คือ **สามัญญผลสูตร** นั่นเอง

คำว่า **สามัญญผล** ในสามัญญผลสูตร หมายถึง ผลหรืออานิสงส์ของความเป็นสมณะ หรือ **ผลดีของการเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา**

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงผลดีหรืออานิสงส์ของการบวชในพระพุทธศาสนา ที่พระภิกษุสงฆ์จะพึงได้รับว่า มีเป็นขั้น ๆ ตามลำดับ เริ่มจากอานิสงส์ที่เห็นประจักษ์ได้ในปัจจุบันคือ ได้รับการยกย่องเคารพนับถือจากบุคคลโดยทั่วไป มีความสงบกาย วาจา ใจ มีสติสัมปชัญญะ มีปัญญาพิจารณาไตร่ตรองเรื่องต่าง ๆ รอบคอบขึ้น มีความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตอย่างแท้จริง อันเป็นเหตุปัจจัยให้สามารถเป็นกัลยาณมิตรให้ตนเอง ครองชีวิตโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจกิเลส และสามารถเป็นกัลยาณมิตรให้ผู้อื่น คือ เป็นผู้ชี้ทางถูกให้แก่บุคคลใกล้ชิดรอบข้างและชาวโลกได้ตลอดไป จนบรรลุถึงขั้นสูงสุด คือ มรรคผลนิพพานในที่สุด

หากยังไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานในชาตินี้ได้ ประสพการณ์และบุญกุศลทั้งปวงที่นักบวชได้บำเพ็ญไว้ในปัจจุบัน ชาติก็ไม่สูญเปล่า ย่อมสั่งสมไว้เป็นรากฐานหรือกองทุนเพื่อรอเวลาออกผลในชาติภพต่อ ๆ ไป สมดังพุทธภาษิตที่ว่า “บุคคลอย่าสำคัญว่าบุญเล็กน้อยคงจักไม่มาถึง แม้หม้อน้ำยังเต็มด้วยน้ำที่ตกลงมาทีละหยาด ๆ ได้ ฉันทใด คนมีปัญญา เมื่อสั่งสมบุญแม้ทีละเล็กทีละน้อย ก็เต็มด้วยบุญได้ ฉันทัน”^{๑๑} เมื่อบุญเต็มเปี่ยมแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

๑๑ พุ.ธ. ๒๔/๑๒๒/๖๙ (แปล.มจร)

ความย่อของสามัญญผลสูตร

ในปลายสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับ ณ สวนอัมพวันของหมอชีวกโกมารภัจจ์ ในเขตกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ ครั้นนั้นพระเจ้าอชาตศัตรู พระเจ้าแผ่นดินแคว้นมคธ ได้เสด็จไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อกราบทูลถามปัญหา ซึ่งค้ำพระทัยพระองค์มานาน ปัญหานั้นคือ สมณพราหมณ์ หรือผู้ที่คือนักบวชทั้งหลายนั้น ได้รับประโยชน์อะไรจากการบวช ที่สามารถเห็นประจักษ์ในปัจจุบันชาติบ้าง ด้วยเหตุที่พระเจ้าอชาตศัตรูได้ทรงกระทำปิตุฆาต ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดา เพราะหลงเชื่อและยกย่องบูชานักบวชอย่างพระเทวทัต แต่ในขณะเดียวกัน ก็ทรงพิศวงนักหนาว่า เหตุใดพระเทวทัตจึงได้ชักนำพระองค์ให้ก่อกรรมทำบาปอย่างอกุศลถึงปานนั้น และทรงมีคำถามเกิดขึ้นในพระทัยเสมอว่า นักบวชในแคว้นของเรานี้ ออกบวชเพื่อวัตถุประสงค์อะไร และมีข้อวัตรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

แม้จะทรงทราบดีว่า ในกลุ่มคนหมู่มากร่วมมีทั้งคนดีและเลว แม้ผู้เป็นนักบวชก็เช่นกัน ย่อมมีทั้งนักบวชที่ทรงศีลและนักบวชทุศีล แต่จะทราบได้อย่างไรว่า นักบวชรูปใดทรงศีลหรือทุศีล เพราะมีนักบวชอยู่มากมาย มีความเชื่อ แนวคิด แนวการสั่งสอน ตลอดจนแนวปฏิบัติแตกต่างกันออกไปอีก สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้พระองค์และ

ข้าราชการบริหารเกิดความสับสน และไม่รู้ว่าจะหาเกณฑ์มาตรฐานของความเป็นนักบวชที่ทรงศีลทรงธรรมได้อย่างไร พระเจ้าอชาตศัตรูซึ่งแม่ได้เสด็จไปถามครูเจ้าลัทธิตั้ง ๖ ท่าน^{๑๒} ซึ่งมีชื่อเสียงมากในยุคนั้นมาแล้ว แต่ก็ได้รับคำตอบที่ไม่กระจ่างแจ้งนัก จึงได้เสด็จไปเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อทูลถามปัญหาดังกล่าว

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงประโยชน์ หรือคุณค่าของการบวชตั้งแต่ประการแรกสุด ซึ่งจัดเป็น **สามัญญผลเบื้องต้น** คือ **การยกฐานะของผู้บวชเอง โดยเปลี่ยนจากสถานภาพเดิม ไปสู่สถานภาพของบุคคลที่ควรแก่การบูชากราบไหว้** ก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสถึงสามัญญผลเบื้องต้นและเบื้องสูงในระดับต่อไปนั้น ได้ทรงแสดงถึงข้อปฏิบัติที่นักบวชต้องปฏิบัติให้บริบูรณ์บริสุทธ เพื่อการบรรลุสามัญญผลแต่ละขั้น ข้อปฏิบัติสำคัญที่ทรงแสดงไว้ในพระสูตรนี้ คือ การถึงพร้อมด้วยศีล การคุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย การมีสติสัมปชัญญะ และการเป็นผู้สันโดษ

๑๒ ครูเจ้าลัทธิตั้ง ๖ ท่าน ได้แก่ ๑) ปุณณกสสปะ เป็นผู้มีความเห็นว่า วิญญาณเป็นสิ่งเที่ยงแท้ถาวร ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่เชื่อทั้งเหตุและผลของการกระทำ กล่าวคือ ไม่เชื่อบุญ บาป และกฎแห่งกรรมนั่นเอง ๒) มักขลิศสาส เป็นผู้มีความเห็นว่า วิญญาณเป็นสิ่งเที่ยงแท้ถาวร ไม่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่ดีและไม่ดีในชีวิต ล้วนเกิดขึ้นเพราะโชค ว่าดีหรือร้าย และเมื่อเวียนเกิดเวียนตายไปเรื่อย ๆ ก็จะบริสุทธิ์ได้เอง ๓) อชิตเกสสัมพล เป็นผู้มีความเห็นตรงข้ามกับสัมมาทิฐิ ๑๐ ประการ กล่าวคือ ทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล โลกนี้โลกหน้าไม่มี เป็นต้น และสัตว์ทั้งหลายสิ้นสุดลงที่ความตายในชาตินี้ ไม่มีสิ่งใดเหลือ ๔) ปุกุททกัจจายณะ เป็นผู้มีความเห็นว่า สภาวะทั้ง ๗ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สุข ทุกข์ และชิวะ เป็นสิ่งไม่หวั่นไหว เที่ยงแท้ นิรันดร์ ไม่ขึ้นกับการกระทำใด ๆ ทั้งดีและชั่ว ๕) นิครนถนาฏบุตร เป็นผู้มีความเห็นว่า ความจริงมิได้มีเพียงหนึ่ง ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ การเปลื้องผ้าและทรมานตน รวมถึงข้อปฏิบัติในเรื่องอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) เป็นหนทางหลุดพ้น ๖) สลัญชัยเลฏฐบุตร เป็นผู้มีความเห็นว่า ไม่มีความจริงอันเป็นสัจจะ มุ่งการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่ควรพยากรณ์ ได้แก่ โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง และกล่าวขัดส่ายไปมา เช่น อย่างนี้ก็มิใช่ อย่างนั้นก็มิใช่ อย่างอื่นก็มิใช่ เป็นต้น

จากนั้นพระพุทธองค์จึงได้ตรัสถึงสามัญญผลเบื้องกลาง อันได้แก่ การบรรลุสมาธิในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ซึ่งล้วนทำให้จิตใจมั่นคงและสงบสุข และสามัญญผล เบื้องสูง คือ การบรรลุวิชา ๘ ประการ อันได้แก่ วิปัสสนาญาณ มโนมยิทธิญาณ อิทธิวิธญาณ ทิพพโสดธาตญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ และอาสวักขยญาณ ตามลำดับ

ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนา พระเจ้าอชาตศัตรูทรงปฏิญาณ พระองค์เป็นอุบาสก ขอลงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดพระชนม์ชีพ ทั้งกราบทูลขอขมาในการที่ปลงพระชนม์ชีพพระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็น พระราชบิดา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสรับการขอขมานั้น และ ภายหลังที่พระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จกลับไปแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ถ้าพระเจ้าอชาตศัตรูยังไม่ทรงปลงพระชนม์ พระราชบิดา จะต้องได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันในคำคตินั่นเอง

“

เมื่อผู้บวชตั้งใจปฏิบัติตาม
พระธรรมวินัยอย่างจริงจัง จริ่งใจ
ย่อมได้รับผลของการบวช
ทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดคือ
บรรลุมรรคผลและนิพพาน

”

สามัญญผลเบื้องต้น...ยกตนจากฐานะเดิม

เมื่อได้ทราบถึงความย่อของสามัญญผลสูตรในข้างต้นแล้ว เพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้นในผลดี หรืออานิสงส์ของความเป็นสมณะ และข้อวัตรที่พึงปฏิบัติของนักบวชในพระพุทธศาสนา เราจะมาพิจารณาถึงเนื้อความที่ปรากฏในพระสูตรนี้ด้วยกัน

พระเจ้าอชาตศัตรู ครั้นได้รับพุทธานุญาตให้ทรงถามปัญหาได้แล้ว จึงทรงเริ่มปัญหาว่า

“อาชีพที่อาศัยศิลปะมากมายเหล่านี้ คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พลธนู พนักงานเชิฐธง พนักงานจัดกระบวนทัพ พวกจัดส่งเสบียง ราชินิกุลผู้ทรงเป็นนายทหารระดับสูง พลอาสา ขุนพล พลกล้า พลสวมเกราะ พวกทาสเรือนเบี้ย พวกทำขนม ช่างกลบกลบ พนักงานเครื่องสรง พวกพ่อครัว ช่างดอกไม้ ช่างย้อม ช่างหูก ช่างจักสาน ช่างหม้อ นักคำนวณ นักบัญชี หรืออาชีพที่อาศัยศิลปะอย่างอื่นทำนองนี้ คนเหล่านั้นได้รับผลจากอาชีพที่อาศัยศิลปะที่เห็นประจักษ์มาเลี้ยงชีพในปัจจุบัน จึงบำรุงตนเอง บิดามารดา บุตรภรรยา มิตรสหายให้เป็นสุขบำเพ็ญทักษิณาในสมณพราหมณ์ซึ่งมีผลมาก เป็นไปเพื่อให้ได้ อารมณ์ดีมีสุข เป็นผลให้เกิดในสวรรค์ พระองค์จะทรงบัญญัติผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบันได้เช่นนั้นบ้างหรือไม่ พระพุทธเจ้าข้า”^{๑๓}

๑๓ ที.เถ. ๙/๑๘๒/๖๐-๖๑ (แปล.มจร)

ในการตรัสตอบปัญหาครั้งนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงใช้
วิธี การตอบปัญหาโดยการย้อนถาม ที่เรียกว่า ปฏิปุจฉาพยากรณ์^{๑๔}
เพื่อให้พระเจ้าอชาตศัตรูสามารถตระหนักในสามัญญผลด้วยพระองค์
เอง โดยตรัสตอบว่า

“บัญญัติได้ มหาบพิตร แต่ในเรื่องนี้ อาตมภาพขอ
ย้อนถามพระองค์ก่อน โปรดตอบตามพอฟะทัย พระองค์ทรง
เข้าพระทัยเรื่องนี้ว่าอย่างไร คือ สมมติว่าพระองค์มีบุรุษทาส
กรรมกรผู้ตื่นก่อน นอนทีหลัง เฝ้ารับพระบัญชาตามรับสั่ง คอย
ประพดีให้ถูกพระทัย ต้องเพ็ดทูลอย่างไพเราะ คอยสังเกต
พระพักตร์ เขาคิดว่า นำอัสจรรยผลบุญนัก แท้จริง พระเจ้า
อชาตศัตรู เวเทหิบุตร พระองค์นี้ทรงเป็นมนุษย์ แม้เราก็เป็น
มนุษย์ แต่พระองค์ทรงเฝ้าอิมัพรังพร้อมด้วยกามคุณ ๕ ดุจ
เทพเจ้า ส่วนเราเป็นทาสกรรมกรของพระองค์ ต้องตื่นก่อน
นอนทีหลัง เฝ้ารับพระบัญชาตามรับสั่ง คอยประพดีให้ถูก
พระทัย ต้องเพ็ดทูลอย่างไพเราะ คอยสังเกตพระพักตร์ เรา
ควรทำบุญไว้จะได้เป็นเหมือนพระองค์ท่าน ทางที่ดีเราพึงโกน
ผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกจากเรือนไปบวชเป็น
บรรพชิต ต่อมา เขาโกนผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์
ออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้วเป็นผู้สำรวม
กาย วาจา ใจ อยู่สันโดษด้วยอาหารพอประทังความหิวและผ้า
พอคั้มกาย ยินดียิ่งในความสงัด ถ้าราชบุรุษกราบทูลพฤติการณ์
ของเขาย่างนี้ว่า “ขอเดชะ พระองค์ทรงทราบเถิดว่า บุรุษผู้
เคยเป็นทาสกรรมกรของพระองค์ที่ต้องตื่นก่อน นอนทีหลัง.....

๑๔ การตอบปัญหาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามี ๔ แบบ ได้แก่ ๑) เอกังสพยากรณ์ คือ การตอบปัญหาแง่เดียว ๒) วิภังชพยากรณ์ คือ การตอบปัญหาโดยการจำแนกธรรม ๓) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ คือ การตอบปัญหาโดยการย้อนถาม ๔) รุปนียพยากรณ์ คือ การงดตอบ เพราะเป็นปัญหาที่ไม่ควรตอบ

(บัดนี้) เขาโกนผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว เป็นผู้ส่ำรวมกาย วาจาใจ.....ยินดียิ่งในความสงบ” พระองค์จะตรัสอย่างนี้เชียวหรือ ว่า “เฮ้ย เจ้าคนนั้น จงมาหาข้า จงเป็นทาสกรรมกรที่ต้องตื่นก่อน นอนทีหลัง คอยรับคำสั่ง คอยประพฤติกุให้ถูกใจ พุดอย่างไพเราะ คอยเฝ้าสังเกตดูหน้าตามเดิม”^{๑๕}

พระเจ้าอชาตศัตรูจึงทูลปฏิเสธว่า “จะทำอย่างนั้นไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า ที่จริง หม่อมฉันเสียอีกควรจะให้ไว้ ลูกรับ เชื่อเชิญให้เขานั่ง บำรุงด้วยจีวร ปิ่นทาบต และเสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร (ยารักษาโรคและเครื่องยา) และจัดการรักษา ปกป้อง คุ้มครองเขาอย่างชอบธรรม”^{๑๖}

ครั้นเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถามพระเจ้าอชาตศัตรูว่า ทรงพบคำตอบหรือยังว่าผลของการบวชมีหรือไม่ พระเจ้าอชาตศัตรูก็ตอบอย่างมั่นพระทัยว่า ผลของการบวชที่เห็นในปัจจุบันมีอยู่อย่างแน่นอน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า นี่เป็นเพียงสามัญญผลข้อแรกเท่านั้น ยังมีข้ออื่น ๆ อีกมาก เป็นการจุดประกายความใคร่รู้ของพระเจ้าอชาตศัตรูให้ลุกโผลงขึ้น จนอดไม่ได้ที่จะทูลถามถึงสามัญญผลข้ออื่น ๆ อีกต่อไป

๑๕ ที.ล. ๙/๑๘๓/๖๑-๖๒ (แปล.มจร)

๑๖ ที.ล. ๙/๑๘๔/๖๒ (แปล.มจร)

แม้ครั้งที่สอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังทรงใช้วิธีปฏิบัติจน
พยากรณ์ให้พระเจ้าอชาตศัตรูทรงขบคิดอีกครั้งหนึ่งว่า ถ้าหากชาวนา
ผู้มั่งคั่ง เคยเสียภาษีให้แก่พระเจ้าอชาตศัตรู ได้ออกบวชเป็น
บรรพชิต มีวัตรปฏิบัติเป็นนักบวชที่ดีพร้อมทุกประการ พระเจ้า
อชาตศัตรูยังจะมีบัญชา ให้ชาวนาผู้นั้นกลับมาทำงานเพื่อเสียภาษี
อากรเหมือนเดิมหรือไม่ พระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงตอบเหมือนในข้อ
แรกว่า จะไม่ทรงทำเช่นนั้นเด็ดขาด แต่จะทรงให้ความเคารพกราบ
ไหว้ จะถวายการต้อนรับอย่างเหมาะสม จะบำรุงด้วยปัจจัย ๔ และ
จะถวายความคุ้มครองป้องกันอย่างเป็นธรรมอีกด้วย

จากปุจฉาและวิสัชนาระหว่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระเจ้า
อชาตศัตรูนี้ ทำให้เราเห็นว่า **ผลดีของการบวชเป็นสมณะในขั้นต้น
หรือสามัญญผลขั้นต้น ก็คือ การยกตนให้พ้นจากฐานะเดิม** นั่นคือ
แม้จะเป็นเพียงทาสกรรมกร หรือพ่อค้า ชาวไร่ ชาวนา แต่เมื่อบวชเป็น
บรรพชิตแล้ว กษัตริย์อย่างพระองค์ยังต้องให้ความเคารพกราบไหว้
ในขณะเดียวกันนั้น เรายังสามารถตรองเห็นคำสอนที่แฝงอยู่ใน
คำถามของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกด้วย

**๑. คุณธรรมพื้นฐานที่ผู้บวชจะต้องมีคือ สัมมาทิฐิ หรือ
ความเข้าใจถูกต้อง** บางทีใช้ว่า **ความเห็นถูก** กล่าวคือ เห็นถูกว่าทำ
ดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว โลกนี้โลกหน้ามีจริง บุญ-บาปมีจริง บุญให้
ผลเป็นความสุข แต่บาปให้ผลเป็นความทุกข์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า
เหล่านี้เป็นต้น

๒. การบวชเป็นหนทางหนึ่งในการสร้างบุญบารมี เพราะบุญสามารถเอื้ออำนวยให้คนเราเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนบาปนั้นส่งผลให้ชีวิตคนเรตกต่ำลงเรื่อย ๆ

๓. เมื่อบวชแล้วต้องสำรวมกาย วาจา ใจ อยู่อย่างสันโดษ รักสงบ จริงอยู่ว่า เมื่อใครก็ตามที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว มี **สิทธิ** ในการรับการบำรุงด้วยปัจจัย ๔ และการคุ้มครองแล้ว แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องมี **หน้าที่** ที่พึงปฏิบัติเพื่อให้สมกับสิทธินั้น ๆ นั่นคือ การสำรวมระวัง พอใจในปัจจัยอันเป็นเครื่องดำรงชีวิตของสมณะตามสมควร ไม่ปรารถนาความฟุ้งเฟ้อ รักการปฏิบัติธรรม

คำสอนที่แฝงอยู่ในบทสนทนานี้ ข้อที่ ๑ และ ๒ อยู่ในระดับของความเห็นที่ถูกต้อง หรือสัมมาทิฐิของพระสงฆ์ผู้เริ่มเข้ามาสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ และเมื่อเข้ามาแล้ว ต้องปฏิบัติตามในข้อที่ ๓ คือ สำรวมกาย วาจา ใจ อยู่อย่างสันโดษ และรักสงบ นี่เองคือ ข้อวัตรปฏิบัติเบื้องต้นที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ให้แก่พระสงฆ์ผู้เริ่มเข้ามาสู่พระธรรมวินัยนี้

คำตอบของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นที่กระจ่างในพระทัยของพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นอย่างยิ่ง ทรงรู้สึกเสมือนได้รับน้ำอมฤต จึงกระหายใคร่รู้ที่จะได้เสพเพิ่มขึ้นอีก พระเจ้าอชาตศัตรูจึงตรัสถามถึงสามัญญผลที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไปอีก

“

ความเห็นถูกในเรื่อง
บุญ บาป โลกนี้ และโลกหน้า
ทำให้เกิดศรัทธาในการออกบวช
ยกฐานะตนสู่ผู้ควร
แก่การเคารพกราบไหว้

”

ศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญา... นำมาสู่การบวช

ผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา มิใช่บวชเพราะถูกบังคับ แต่เป็นเพราะมีศรัทธาในพระธรรม และมีปัญญาไตร่ตรองถึงสภาวะอันแท้จริงของชีวิต จึงตัดสินใจเข้ามาบวช ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระเจ้าอชาตศัตรูว่า

“คหบดี บุตรคหบดี หรืออนุชน (คนผู้เกิดภายหลัง) ในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ได้สดับธรรมนั้นแล้วเกิดศรัทธาในตถาคต เมื่อมีศรัทธาย่อมตระหนักว่า การอยู่ครองเรือนเป็นเรื่องอึดอัด เป็นทางแห่งรูลี การบวชเป็นทางปลอดโปร่ง การที่ผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนดูจะสังขยัด ไม่ใช่ทำได้ง่าย ทางที่ดีเราควรโกนผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกจากเรือน ไปบวชเป็นบรรพชิต”^{๑๗}

จากพระธรรมเทศนาที่ยกมานี้ เราจะเห็นว่า สิ่งที่น่ากลุบุตรเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนานั้นมี ๓ ประการ คือ

๑. มีศรัทธาในพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. มีปัญญาตรองเห็นโทษภัยในชีวิตฆราวาส ว่าทั้งคับแคบ และเป็นที่มาของกิเลส
๓. มีปัญญาตรองเห็นคุณค่าของชีวิตนักบวช ว่ามีโอกาสนะประพฤติพรหมจรรย์ได้เต็มที่

๑๗ ที.สี. ๙/๑๙๑/๒๔ (แปล.มจร)

นั่นหมายความว่า ศรัทธาอันเกิดขึ้นจากการฟังธรรม เป็นปัจจัยแรกที่จุดประกายให้กุลบุตรเกิดปัญญา ซึ่งเป็นปัญญาในการพิจารณาเห็นโทษภัยในชีวิตฆราวาสและเห็นคุณค่าของนักบวช ดังนั้นเมื่อกุลบุตรตัดสินใจเข้ามาบวช จึงเป็นการบวชที่มีเป้าหมายอันนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายในการบวชได้ ๒ ประการ คือ

๑. บวชเพื่อละบาปอกุศลทั้งปวง หรือบวชเพื่อละกาม
๒. บวชเพื่อประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เมื่อมาถึงตอนนี้ เราคงเข้าใจมากขึ้นแล้วว่า เหตุใดการทำหน้าที่กัลยาณมิตรของพระภิกษุสงฆ์ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ผ่านมา จึงเป็นเหตุที่ทำให้พระพุทธรศาสนาเจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า トラบเท่าที่พระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่กัลยาณมิตรด้วยการเป็นต้นแบบและแสดงพระสัทธรรมอยู่เนืองนิจ ย่อมเป็นเหตุให้กุลบุตรทั้งหลายเกิดปัญญาไตร่ตรอง จนเกิดศรัทธาเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

“

การทำหน้าที่กัลยาณมิตร
และเป็นต้นแบบที่ดีของพระภิกษุสงฆ์
ย่อมเป็นเหตุทำให้กุลบุตรเกิดศรัทธา
เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

”

สิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น... เมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

ก่อนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าจะตรัสถึง **สามัญญผลเบื้องต้น** พระองค์ได้ตรัสถึงข้อวัตรปฏิบัติที่พึงกระทำ รวมถึงข้อที่พึงละเว้น สำหรับผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการขยายความในข้อที่ว่าด้วย **ความสำรวมกาย วาจา ใจ อยู่อย่างสันโดษ รักสงบ** อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้พระเจ้าอาชตศัตรูทรงทราบถึงสิ่งที่ควรกระทำและควรงดเว้นของนักรบวชในพระพุทธศาสนา ด้วยพระพุทธานุญาตที่ว่า

“เมื่อบวชแล้วอย่างนี้สำรวมด้วยการสังวรในพระปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยมารยาทและโคจร (การเที่ยวไป) เห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท ประกอบด้วยกายกรรมและวจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ สมบูรณ์ด้วยศีล คู้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ (และ) เป็นผู้สันโดษ”^{๑๘}

๑. สำรวมระวังในพระปาติโมกข์ หมายถึง เจตนาในการสำรวมระวังตนให้ประพฤติดีงาม โดยมีวิธีปฏิบัติออกเป็น ๓ หัวข้อ ดังนี้

๑.๑) ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร คือ เป็นผู้มีความประพฤติดีงาม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ซึ่งโดยมากมีรายละเอียดปรากฏอยู่ใน **เสขียวัตถ์**^{๑๙} นอกจากนี้ยังไม่พึงเที่ยวไปในสถานที่ที่ไม่ควรไป หรือที่เรามักเรียกว่า **สถานที่อโคจร** อาทิ แหล่ง

๑๘ ที.สี. ๙/๑๙๓/๖๕ (แปล.มจร)

๑๙ ศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของ **เสขียวัตถ์** ได้ใน วิ.มหา. ๒/๕๗๖-๖๕๔/๖๔๙-๗๓๕ (แปล.มจร)

บันฑิตเจริญรอย ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สำหรับบางสถานที่ ถ้าเขาเชื่อเชิดนิมนต์ พระภิกษุก็สามารถไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนักบวชได้ แต่ต้องมีความสำรวมระวัง เพราะอาจจะถูกเข้าใจผิดได้ว่า มีความประพฤติดีไปจากพระธรรมวินัย

๑.๒) เห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย คือจะต้องเป็นผู้ไม่ประมาท ตระหนักรู้เสมอว่า ความผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อย ก็ยังเป็นความผิดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จะมีโทษเพียงเล็กน้อย ก็ยังเป็นโทษอยู่นั่นเอง ไม่มีทางจะเป็นคุณไปได้เลย หากพระภิกษุตั้งอยู่ในความประมาท มองข้ามภัยของโทษแม้เพียงเล็กน้อย ก็อาจจะประสบความหายนะได้ เพราะขึ้นชื่อว่าอสรพิษแล้ว ไม่ว่าจะตัวเล็กแค่ไหนก็ตาม ย่อมมีอันตราย

๑.๓) สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย คือ การศึกษาเจตนารมณ์ หรือจุดมุ่งหมายของสิกขาบท หรือที่มักเรียกว่า ศีล ๒๒๗ สิกขาบท ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ทั้งหมด ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งต้องจำได้ขึ้นใจ เพื่อให้สามารถปฏิบัติสิกขาบทแต่ละข้อ ๆ ได้โดยบริสุทธิ์บริบูรณ์ ไม่มีผิดพลาด

๒. มีอาชีพรูปริสุทธิ์ หมายถึง การไม่ประกอบอาชีพใด ๆ แบบคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัย ๔ คือ จีวร (ผ้าห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) และคิลานเภสัช (ยารักษาโรค) ซึ่งได้รับมาจากทายกทายิกา ไม่มุ่งแสวงหาปัจจัย ๔ มาปรนเปรอตนเองด้วยกลอุบายวิธีต่าง ๆ

๓. ถึงพร้อมด้วยศีล หมายถึง เป็นผู้ที่มีศีลสมบูรณ์ ซึ่งความเป็นผู้มีศีลสมบูรณ์ที่ปรากฏในสามัญญผลสูตรนี้ หมายถึง ศีล ๓ อย่าง คือ

๓.๑) จุลศีล เป็นบพฝึกทางกายและวาจาให้ภิกษุละการทำชั่ว พูดชั่ว ให้ประกอบกายกรรมและวจีกรรมที่เป็นกุศล มีทั้งหมด ๒๖ ข้อ อาทิเช่นการละเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ เป็นต้น^{๒๐}

๓.๒) มัชฌิมศีล เป็นบทขยายความของจุลศีลให้ละเอียดยิ่งขึ้น ด้วยการยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน เพื่อเป็นข้อปฏิบัติที่ติงามของภิกษุให้เด่นชัดยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก มีทั้งหมด ๑๐ ข้อ อาทิการละเว้นจากการเล่นการพนัน การประดับตกแต่งร่างกาย เป็นต้น^{๒๑}

๓.๓) มหาศีล เป็นข้องดเว้นที่มุ่งห้ามพระภิกษุไม่ให้เลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชา ๗ ประการ เช่น การงดเว้นการทำนายทายทัก พยากรณ์ บนบานศาลกล่าว เป็นต้น^{๒๒}

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสมาถึงมหาศีลนี้ จึงทรงกล่าวถึงอานิสงส์ของพระภิกษุผู้มีความถึงพร้อมด้วยศีลว่า

“ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสบภัยอันตรายจากการสำรวมในศีลเลย เปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้

๒๐ ศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของ จุลศีล ได้ใน ที.สี. ๙/๑๙๔/๖๕-๖๗ (แปล.มจร)

๒๑ ศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของ มัชฌิมศีล ได้ใน ที.สี. ๙/๑๙๕-๒๐๔/๖๗-๖๙ (แปล.มจร)

๒๒ ศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของ มหาศีล ได้ใน ที.สี. ๙/๒๐๕-๒๑๑/๖๙-๗๒ (แปล.มจร)

รับมูรธาภิเษกเป็นพระราชากำจัดข้าศึกได้แล้ว ย่อมไม่ประสบ
ภัยอันตรายจากข้าศึกเลย ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยอริยสีลชั้นธรรมา
นี้ ย่อมเสวยสุขอันไม่มีโทษในภายใน มหาบพิตร ภิกษุชื่อว่า
สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นอย่างนี้แล”^{๒๓}

๔. คัมภีรทวารในอินทรีทั้งหลาย ในข้อนี้พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าได้ตรัสขยายความถึงข้อปฏิบัติที่เรียกว่า การคัมภีรทวาร
ในอินทรีทั้งหลาย ไว้ดังนี้

“ภิกษุชื่อว่าคัมภีรทวารในอินทรีทั้งหลาย เป็น
อย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปด้วยตาแล้วไม่รวบถือ
ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมในจักขุนทรี ซึ่งเมื่อไม่สำรวม
แล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรม คือ อภิชฌาและโทมนัส
ครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรี ถึงความสำรวมในจักขุนทรี ฟัง
เสียงด้วยหู ฯลฯ ตมกลิ่นด้วยจมูก ฯลฯ ลิ้มรสด้วยลิ้น ฯลฯ ถูก
ต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย ฯลฯ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจแล้วไม่รวบถือ
ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนทรี ซึ่งเมื่อไม่สำรวม
แล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคือ อภิชฌาและโทมนัส
ครอบงำได้ จึงรักษามโนทรี ถึงความสำรวมในมโนทรี ภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยความสำรวมอินทรีอันเป็นอริยะนี้ ย่อมเสวยสุข
อันไม่ระคนกับกิเลสในภายใน มหาบพิตร ภิกษุชื่อว่าคัมภีร
ทวารในอินทรีทั้งหลายเป็นอย่างนี้แล”^{๒๔}

๒๓ ที.ล. ๙/๒๑๒/๗๒ (แปล.มจร)

๒๔ ที.ล. ๙/๒๑๓/๗๒-๗๓ (แปล.มจร)

การคุ้มครองทวารในอินทรีทั้งปวงนี้ กล่าวคือ ส้ารวมระวังตา ในการมองรูป ส้ารวมระวังหูในการฟังเสียง ส้ารวมระวังจมูกในการดม กลิ่น ส้ารวมระวังลิ้นในการลิ้มรส ส้ารวมระวังกายในการสัมผัส และ ส้ารวมใจในอารมณ์ที่กระทบ ซึ่งทวารทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และ กาย เมื่อรับอารมณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาจาก รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส แน่แน่นอนว่าในท้ายที่สุดแล้ว ย่อมไหลไปรวมกันอยู่ที่ใจ ทวารทั้ง ๕ จึง เปรียบเสมือนเมืองหน้าด่าน ถ้าเรากุ้มครองป้องกันได้ดี ก็ยากที่บาป อุกุศลธรรมจะเข้าไปสู่ใจที่เปรียบเสมือนเมืองหลวงได้ และในขณะที่ เดียวกัน หากเรามีพื้นฐานของการเจริญสมาธิภาวนา สมาธิภาวนานี้ ก็จะเสริมความแข็งแกร่งให้กับใจ เฉกเช่นเดียวกับกำแพงเมืองที่คอย ปกป้องเมืองหลวงอีกชั้นหนึ่ง

๕. ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เมื่อตรัสอธิบายเรื่อง คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลายจบลงแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงแสดงสติสัมปชัญญะแก่พระเจ้าอชาตศัตรูว่า

“มหาบพิตร ภิกษุชื่อว่าประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำความรู้สึกตัวในการ ก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวร การ ฉ้น การตี้ม การเคี้ยว การลิ้ม การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ การเดิน การยืน การนั่ง การนอน การตื่น การพูด การ นิ่ง มหาบพิตร ภิกษุชื่อว่าประกอบด้วยสติสัมปชัญญะเป็น อย่างนี้แล”^{๒๔}

^{๒๔} ที.ลี้. ๙/๒๑๔/๗๓ (แปล.มจร)

ในพระพุทธศาสนาถือว่า สติ เป็น ธรรมที่มีอุปการะมาก กล่าวคือ สติช่วยไม่ให้งานการเสียหายเพราะลืม ทั้งยังเป็น นาถกรณธรรม คือ ธรรมอันเป็นที่พึ่งของตนเอง เพราะช่วยไม่ให้เราเผลอ ไม่ให้หลงลืมในสิ่งที่ควรทำหรือต้องทำ ยิ่งกว่านั้นสติยังเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งในการเจริญสมาธิภาวนา เพื่อบรรลุธรรมผลนิพพานต่อไปอีกด้วย คำว่า สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้สึกตัว หรืออาการรู้ตัวในขณะที่ทำอยู่ เช่น รู้ว่าเรากำลังพูดอะไร กำลังคิดอะไร หรือกำลังทำอะไร ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า สัมปชัญญะ เป็นธรรมที่มีอุปการะมากอีกข้อหนึ่ง โดยทั่วไปจะใช้คู่กับสติ เรียกว่า สติสัมปชัญญะ

สติสัมปชัญญะ จึงเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญยิ่งสำหรับทุก ๆ คนไม่ว่านักบวชหรือคฤหัสถ์ ผู้ที่ย่อหย่อนในธรรม ๒ ประการนี้ นอกจากตนเองจะประสบความล้มเหลว ขาดความยกย่องนับถือจากผู้อื่นแล้วยังทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณของสังคมส่วนรวมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นพระภิกษุสงฆ์ด้วยแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อพระพุทธศาสนาทีเดียว ทั้งนี้เพราะเมื่อพระภิกษุสงฆ์ย่อหย่อนในธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ ย่อมไม่สามารถสำรวมอินทรีย์ได้ ไม่สามารถมีอาชีพรบริสุทธิ์ ไม่ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่สามารถสำรวมระวังในเรื่องโจรและอโจรได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นทางก่อให้เกิดอภิชมาและโทมนัสแก่ตัวพระภิกษุเองโดยตรงแล้ว พฤติกรรมของภิกษุที่ปรากฏต่อสาธารณชน ยังทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาอีกด้วย ด้วยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสยืนยันว่า พระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นสาวกของพระองค์ต้องประกอบด้วย สติสัมปชัญญะ

๖. เป็นผู้สันโดษ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง สติสัมปชัญญะ แก่พระเจ้าอชาตศัตรูจบลงแล้ว จึงทรงแสดงสันโดษ ต่อไปว่า “มหาบพิตร ภิกษุชื่อว่าผู้สันโดษเป็นอย่างไร” ตรัสดังนี้แล้ว จึงทรงวิสาขนาด้วยพระองค์เองว่า

“ภิกษุในธรรมวินัยนี้สันโดษด้วยจีวรพอกุ้มร่างกาย และบิณฑบาตพอกุ้มท้อง จะไป ณ ที่ใด ๆ ก็ไปได้ทันทีเหมือน นกบินไป ณ ที่ใด ๆ ก็มีแต่ปีกเป็นภาระ มหาบพิตร ภิกษุชื่อว่า ผู้สันโดษเป็นอย่างนี้แล”^{๒๖}

สันโดษ คือ ความยินดีในของของตน พอใจด้วยปัจจัย ๔ ที่ได้มาด้วยการมีอาชีพบริสุทธิ์และกำลังความเพียรพยายามอันชอบ ธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร พระพุทธศาสนาจัดสันโดษเป็น นาคกรณธรรม คือ ธรรมอันเป็นที่พึงด้วยข้อหนึ่ง เพราะเป็นธรรมที่ ช่วยปรับปรุงตัวเราให้เห็นคุณค่าและไม่ดูถูกตนเอง มีความพอใจและ เชื่อมั่นในตนเอง อีกทั้งป้องกันไม่ให้ประพฤติดิฉิลธรรมและกฎหมาย ได้ด้วย ในแง่ที่เป็นธรรมปฏิบัติของภิกษุ นั้น แบ่งออกเป็น ๓ ประการ คือ ยถาลาภสันโดษ ยถาพลสันโดษ ยถาสารูปสันโดษ^{๒๗}

๑) ยถาลาภสันโดษ คือ ยินดีตามที่ได้ หมายความว่า เมื่อได้ สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจในสิ่งนั้น ไม่เดือดร้อนเพราะ ของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของผู้อื่น ไม่ริษยาผู้อื่น

๒) ยถาพลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง หมายความว่า พอใจ เพียงแค่พอก่อร่างร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียตาย

๒๖ ที.สี. ๙/๒๑๕/๗๓ (แปล.มจร)

๒๗ วิ.มท.อ. ๑/๗๓๔, ที.สี.อ. ๑๑/๔๔๔, ม.ญ.อ. ๑๘/๓๖๕-๓๖๖, ส.ส.อ. ๒๔/๓๙๕ (แปล.มมร) เป็นต้น

๓) ยถาสารูปสันโดษ คือ ยินดีตามสมควร หมายความว่า พอใจตามที่สมควรแก่ภาวะ ฐานะ และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพอใจแต่ของอันเหมาะสมกับสมณสารูป หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะกับตน แต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น

ความเป็นผู้สันโดษของพระภิกษุนี้ ย่อมเป็นเหตุที่ทำให้ปลอดโปร่ง คลายกังวล ยินดีในปัจจัย ๔ ตามมีตามได้ ไม่เสียเวลาไปกับการแสวงหาปัจจัยเกินความจำเป็น อนึ่งแม้จะได้รับปัจจัย ๔ มากมาย ด้วยอำนาจแห่งความเป็นผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมก็ตาม แต่ก็ใช้ปัจจัยทั้งหลายเหล่านั้นเป็นไปเพื่องานเผยแผ่พระสัทธรรมอันบริสุทธิ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หาใช่เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองไม่

เมื่อกล่าวถึงตรงนี้ เราจะพบว่า การที่ผู้ใดผู้หนึ่งจะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนานี้ได้ ต้องเป็นผู้ที่มีศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญาพิจารณาเห็นถึงคุณค่าของการบวช จึงได้ตัดสินใจสละความสนุกสนานในทางโลก ก้าวเข้ามาสู่ในเส้นทางของนักบวช เพื่อแสวงหาหนทางพระนิพพาน โดยเริ่มต้นที่ การสำรวมระวังในพระปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยมารยาทและโคจร เห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท ประกอบด้วยกายกรรมและวจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ สมบูรณ์ด้วยศีล คຸ້ມครองทวารในอินทริยทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ และเป็นผู้สันโดษ ในที่สุด จิตก็จะคลายความกังวล นຸ່มนวล ควรแก่การงาน จะเป็นปัจจัยของการบรรลุสามัญญผลที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไปอีก

อนึ่ง ข้อปฏิบัติทั้งหลายเหล่านี้ มีรายละเอียดอยู่มากมาย จนในบางครั้งอาจทำให้พระภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่ เกิดความท้อใจในการประพฤติปฏิบัติ จนอาจถึงขั้นลาสิกขา ทั้ง ๆ ที่ในเบื้องต้นตั้งใจบวชเข้ามาด้วยศรัทธาก็ตาม แต่หากลองพิจารณาดูดี ๆ แล้ว เราจะพบว่า มีข้อที่กล่าวว่า ฟังละเว้น มากกว่าข้อที่กล่าวว่า ฟังปฏิบัติ นั้นหมายความว่า พระภิกษุไม่ต้องทำอะไรเลยกับข้อที่ว่าด้วยฟังละเว้น ยกตัวอย่างเช่น จุลศีล แม้จะมีอยู่ถึง ๒๖ ข้อ แต่ทั้งหมดนั้นว่าด้วย ฟังละเว้น มีการละเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ เป็นต้น ขอเพียงพระภิกษุไม่ไปฆ่าสัตว์หรือลักทรัพย์ ก็ได้ชื่อว่าปฏิบัติตามจุลศีลนี้แล้ว เหมือนกับการที่เราอาจจะรู้กฎหมายที่สำคัญ ๆ บางข้อ แต่ไม่รู้ทั่วถึงตัวบทกฎหมายทุกมาตราทุกฉบับ แต่เราก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในประเทศได้โดยไม่กระทำความผิดกฎหมายใด ๆ ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า พระภิกษุผู้บวชเข้ามาในพระศาสนาไม่จำเป็นต้องศึกษาในข้อปฏิบัติที่มีมาในสิกขาบททั้งปวง ยังคงมีความจำเป็นต้องศึกษา และต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ด้วย เพราะพระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ที่สำคัญ ในการรักษาและสืบทอดพระธรรมวินัยต่อไป เพียงแต่ให้เป็นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ไม่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในการรักษาสิกขาบททั้งหลายมากเกินไป จนเกิดความท้อแท้ และสีกหาลาเพศไปในที่สุด

“

การที่ผู้ใดผู้หนึ่งจะเข้ามาบวช
ในพระพุทธศาสนานี้ได้ ต้องเป็นผู้ที่มีศรัทธา
อันประกอบด้วยปัญญา พิจารณาเห็นถึงคุณค่า
ของการบวช จึงได้ตัดสินใจสละความสนุกสนาน
ในทางโลก ก้าวเข้ามาสู่ในเส้นทางของนักบวช
เพื่อแสวงหาหนทางพระนิพพาน

”

สามัญญผลเบื้องกลาง... สยบนิวรรณธรรมทั้งปวง

สามัญญผลเบื้องกลาง คือ อานิสงส์หรือผลดีที่ภิกษุได้รับจากการเจริญสมาธิภาวนา กล่าวคือ เมื่อภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล คัมภีรทวารในอินทริยทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ ย่อมเป็นผู้สงบทั้งกาย วาจา และใจ ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น จากนั้น เมื่อได้เจริญสมาธิภาวนา ย่อมบรรลุฌานไปตามลำดับ ๆ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าอชาตศัตรูว่า

“ภิกษุฉันนั้นประกอบด้วยอริยศีลชั้นร อริยอินทริยสังวร อริยสติสัมปชัญญะและอริยสันโดษอย่างนี้แล้ว พักอยู่ ณ เสนาสนะเจียบสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชู้ ที่แจ้ง ลอมฟาง เธอกลับจากบิณฑบาต ภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว นั่งขัดสมาธิตั้งกายตรงดำรงสติเฉพาะหน้า

เธอละอภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา) ในโลก มีใจปราศจากอภิชฌาอยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชฌา ละความมุงร้ายคือพยาบาท มีจิตไม่พยาบาท มุงประโยชน์ เกื้อกูลสรรพสัตว์อยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความมุงร้ายคือพยาบาท ละถีนมิทระ (ความหดหู่และเชื่องซึม) ปราศจากถีนมิทระ กำหนดแสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์

จากถีนมิทธะ **ละอุทธัจจกุกกัจจะ** (ความฟุ้งซ่านและรำคาญใจ) เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบอยู่ภายใน ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกัจจะ **ละวิจิกิจฉา** (ความลังเลสงสัย) ขำมิวิจิกิจฉาได้แล้ว ไม่มีวิจิกิจฉาในกุศลธรรมอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉา”^{๒๘}

จากพระดำรัสที่ยกมานี้ ย่อมเห็นแล้วว่า ถ้าพระภิกษุเป็นผู้ที่บริบูรณ์ด้วยศีลทั้งปวง อินทริยสังวร สติสัมปชัญญะและสันโดษ อันเป็นอริยะแล้ว ย่อมเป็นอุปการะต่อการเจริญสมาธิภาวนา อันเป็นเหตุให้สามารถสยบนิวรณ์ธรรม ใจของภิกษุรูปนั้นจึงส่งจิตจากกามและอกุศลธรรม เข้าสู่สมาบัติไปตามลำดับ

นิวรณธรรม หรือ **นิวรณ** นี้คือ กิเลสที่ปิดกั้นใจไม่ให้บรรลุความดีไม่ให้ก้าวหน้าในการเจริญภาวนา ทำให้ใจซัดส่าย ไม่ยอมให้ใจรวมหยุดนิ่งเป็นหนึ่ง หรือเป็นสมาธิ นิวรณจัดว่าเป็นกิเลสอย่างกลางมี ๕ ประการ คือ

๑. กามฉันทะ คือ ความหมกมุ่น ครุ่นคิด เพ่งเล็งถึงความน่ารักน่าใคร่ในกามคุณ อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เนื่องจากใจยังหลงติดในรสของกามคุณทั้ง ๕ นั้น จนไม่สามารถสลัดออกได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบกามฉันทะเหมือนหนี้ คือ ผู้ที่เป็นหนี้เขา แม้จะถูกเจ้าหนี้ทวงถามด้วยคำหยาบ ก็ไม่อาจได้ตอบอะไรได้ ต้องสู้ทนนิ่งเฉย เพราะเป็นลูกหนี้เขา แต่ถ้าเมื่อใดชำระหนี้หมดสิ้นแล้ว ย่อมมีทรัพย์สินเหลือเป็นกำไร ย่อมมีความรู้สึกเป็นอิสระ และสบายใจ

^{๒๘} ที.ลี้. ๙/๒๑๖-๒๑๗/๗๓-๗๔ (แปล.มจร)

อุปมาข้อนี้ ฉันทิ ผู้ที่สามารถละกามฉันทะในจิตใจได้เด็ดขาดแล้ว
ย่อมมีความปรารถนาที่ยิ่ง ฉันทิ

๒. พยาบาท คือ ความคิดร้าย ความรู้สึกไม่ชอบใจสิ่ง
ทั้งหลายทั้งปวง ได้แก่ ความขุ่นใจ ความขัดเคืองใจ ความไม่พอใจ
ความโกรธ ความผูกโกรธ ความเกลียด ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้
ใจกระสับกระส่ายไม่เป็นสมาธิ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบ
พยาบาทเหมือนโรค ผู้ที่เป็นโรคต่าง ๆ มีโรคดี โรคดับ เป็นต้น ย่อม
ฝืนใจตัณหาที่มีรสขมไว้กินแก้โรคฉันทิ ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจพยาบาท
นิรวณ ย่อมฝืนใจรับโอวาทของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ ผู้มีความหวัง
ดีต่อตนฉันทิ ด้วยเกรงว่า ถ้าตนไม่รับฟังโอวาทก็อาจจะต้องเคลื่อน
จากพรหมจรรย์ ในวันใดวันหนึ่งเป็นแน่แท้ ผู้ที่ฝืนใจรับฟังโอวาท
จากพระอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้หวังดีต่อตน ย่อมไม่มีความเข้าใจ และ
ซาบซึ้งในโอวาทเหล่านั้น ฉันทิ ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจพยาบาทนิรวณ
ก็ไม่ได้พบรสพระธรรม ไม่ได้พบความสุขอันเกิดจากฉันทิ ฉันทิ

๓. ถีนมิทระ คือ ความง่วงเหงาซึมเซา ความหดหู่และ
เชื่องซึม ขาดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ขาดกำลังใจ
และความหวังในชีวิต เกิดความเบื่อหน่ายชีวิต ไม่คิดอยากทำสิ่ง
ใด ๆ บุคคลที่ใจหดหู่ ย่อมขาดความวิริยอุตสาหะในการทำสิ่งต่าง ๆ
ได้แต่ปล่อยให้ความคิดเลือนลอยไปเรื่อย ๆ จึงไม่สามารถรวมใจเป็น
หนึ่งได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบถีนมิทระเหมือนการ
ถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ คนที่ถูกจองจำอยู่ในเรือนจำนั้น ย่อมหมด
โอกาสที่จะได้รับความบันเทิงจากการเที่ยวดูหรือชมมหรสพต่าง ๆ

ในงานนักขัตฤกษ์ ฉันทิ ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจถิ่นมิทธะนิวรรณ์ ย่อมหมดโอกาสที่จะได้รับรู้รสแห่งธรรมบันเทิง คือ ความสงบสุขอันเกิดจากฉันทิ ฉันทิ

๔. อุทธัจจกุกกัจจะ คือ ความฟุ้งซ่านและรำคาญ อันเกิดจากการปล่อยใจให้เคลิบเคลิ้มไปกับเรื่องที่มากระทบใจ แล้วจิตก็คิดปรุงแต่งเรื่อยไปไม่สิ้นสุด บางครั้งก็ทำให้หงุดหงิดขุ่นงัน ความรำคาญใจและความฟุ้งซ่านเหล่านี้ ย่อมทำให้ใจซัดส่าย ไม่อยู่นิ่ง ไม่เป็นสมาธิ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบอุทธัจจกุกกัจจะเหมือนความเป็นทาส ผู้ที่เป็นทาสเขา ถึงแม้ว่าจะไปพักผ่อนดูหนังดูละครก็ต้องรีบกลับ เพราะกลัวนายจะลงโทษฉันทิ ภิกษุผู้เกิดความฟุ้งซ่านรำคาญในเรื่องวินัยว่า สิ่งที่คุณกระทำไปนั้นจะผิดถูกประการใด ก็ต้องรีบไปหาพระวินัยธร เพื่อทำศีลของตนให้บริสุทธิ์ จึงไม่ได้เสวยสุขอันเกิดจากวิเวก ฉันทิ

๕. วิจิกิจฉา คือ ความลังเลสงสัย ไม่แน่ใจ มีคำถามเกิดขึ้นในใจตลอดเวลา ทำให้ลังเลสงสัย ไม่แน่ใจในการปฏิบัติของตน เช่นนี้ย่อมไม่สามารถทำใจให้รวมเป็นหนึ่งได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบวิจิกิจฉาเหมือนบุรุษผู้มั่งคั่งเดินทางไกลและกันดาร พบอุปสรรคมากมาย บุรุษที่เดินทางไกล หากเกิดความสะดุ้งกลัวต่อพวกโจรผู้ร้าย ย่อมเกิดความลังเลใจว่า ควรจะไปต่อหรือจะกลับดี ความสะดุ้งกลัวพวกโจรผู้ร้าย เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางไกลของบุรุษ ฉันทิ ความลังเลสงสัยในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุวิมุตติของภิกษุ ฉันทิ

ขณะที่นิวรรณ์ทั้ง ๕ อย่างนี้ แม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง
ครอบงำใจอยู่ ผู้เจริญภาวนาย่อมไม่สามารถรวมใจให้เป็นหนึ่งได้
ต่อเมื่อทำใจให้หยุดนิ่งแน่วแน่ ไม่ซัดส่ายไปมา ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์
เดียวอย่างต่อเนื่องเป็นเอกัคคตา เมื่อนั้นใจก็จะรวมเป็นหนึ่ง ซึ่งเรียก
ว่า สมาธิ กล่าวคือ เข้าถึงฌานสมาบัติ ๔ ระดับ ได้แก่ ปฐมฌาน ทุติย
ฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ซึ่งฌานแต่ละระดับจะมีอารมณ์ที่ลุ่ม
ลึกไปตามลำดับ ตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับพระเจ้าอชาตศัตรู
ดังนี้

“ภิกษุณัสนั่งสังตจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่
เธอทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นเอบอัมด้วยปิติและสุขอันเกิดจากวิเวก
รู้สึกซาบซ่านอยู่ ไม่มีส่วนไหนของร่างกายที่ปิติและสุขอันเกิด
จากวิเวกจะไม่ถูกต้อง...ข้อนี้จัดเป็นผลแห่งความเป็นสมณะที่
เห็นประจักษ์ ซึ่งดีกว่าและประณีตกว่าผลแห่งความเป็นสมณะ
ที่เห็นประจักษ์ข้อก่อน ๆ

ยังมีอีก มหาบพิตร เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป
ภิกษุบรรลุทุติยฌานมีความผ่องใสในภายในมีภาวะที่จิตเป็น
หนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจาก
สมาธิอยู่ เธอทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นเอบอัมด้วยปิติและสุขอันเกิด
จากสมาธิ รู้สึกซาบซ่านอยู่ ไม่มีส่วนไหนของร่างกายที่ปิติและ
สุขอันเกิดจากสมาธิจะไม่ถูกต้อง...ข้อนี้จัดเป็นผลแห่งความ

เป็นสมณะที่เห็นประจักษ์ ซึ่งดีกว่าและประณีตกว่าผลแห่ง
ความเป็นสมณะ ที่เห็นประจักษ์ชื่อก่อน ๆ

ยังมีอีก มหาบพิตร เพราะปีติจางคลายไป ภิกษุมี
อุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติย
ฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่
เป็นสุข เธอทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นเอบอímด้วยสุขอันไม่มีปิติ รู้สึก
ซาบซ่านอยู่ ไม่มีส่วนไหนของร่างกายที่สุขอันไม่มีปิติจะไม่
ถูกต้อง...ข้อนี้จัดเป็นผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์
ซึ่งดีกว่าและประณีตกว่าผลแห่งความเป็นสมณะ ที่เห็นประจักษ์
ชื่อก่อน ๆ

ยังมีอีก มหาบพิตร เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะ
โสมนัสและโทมนัสดับไปก่อน ภิกษุบรรลุจตุตถฌานที่ไม่มี
ทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธืเพราะอุเบกขาอยู่ เธอมีใจอันบริสุทธื
ผุดผ่องนั่งแผ่ไปทั่วกายนี้ ไม่มีส่วนไหนของร่างกายที่ใจอัน
บริสุทธืผุดผ่องจะไม่ถูกต้อง...ข้อนี้จัดเป็นผลแห่งความเป็น
สมณะที่เห็นประจักษ์ ซึ่งดีกว่าและประณีตกว่าผลแห่งความ
เป็นสมณะ ที่เห็นประจักษ์ชื่อก่อน ๆ”^{๒๙}

๒๙ ที.ลี้. ๙/๒๒๖-๒๓๓/๗๕-๗๗ (แปล.มจร)

“

ความบริบูรณ์ด้วยศีล สํารวมอินทรีย์
มีสติสัมปชัญญะตั้งมั่น และสันโดษ
ย่อมเป็นอุปการะต่อการเจริญสมาธิภาวนา
อันเป็นเหตุให้สามารถสยบนิวรณ์
ทำใจให้หยุดนิ่งได้

”

สามัญญผลเบื้องสูง... เข้าถึงคุณวิเศษและขจัดกิเลสไปตามลำดับ

ในลำดับนั่นเอง พระพุทธองค์จึงทรงแสดงสามัญญผลที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้น จนถึงขั้นสูงสุด อันได้แก่ วิชา ๘ ประการ ซึ่งเป็นการเข้าถึงคุณวิเศษต่าง ๆ และบรรลุผลไปตามลำดับ ตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี จนกระทั่งขจัดกิเลสจนหมดสิ้นเป็นพระอรหันต์ในที่สุด ซึ่งผู้ที่เข้าถึงวิชา ๘ ประการนี้ได้ จิตของผู้นั้นต้องมีความตั้งมั่นในระดับฌานสมาบัติ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสแสดงไว้ว่า “เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนินปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้” จากนั้นจึงค่อยผ่อนคลายไปเพื่อวิชา ๘ ประการ อันได้แก่

- ๑) วิปัสสนาญาณ ๒) มโนมยิทธิญาณ เนรมิตกายที่เกิดแต่ใจ
- ๓) อิทธิวิธญาณ แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง ๔) ทิพพโสตธาตุญาณ ได้ยินเสียงด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ ๕) เจโตปริยญาณ กำหนดรู้จิตของสัตว์และคนอื่นด้วยจิตของตน ๖) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ ๗) จุตูปปาตญาณ เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติและกำลังเกิด ๘) อาสวักขยญาณ^{๓๐}

สำหรับวิชา ๘ ประการสุดท้าย คือ อาสวักขยญาณ เมื่อผู้เจริญสมาธิภาวนา สามารถประกอบจิตให้เป็นสมาธิแน่วแนวยิ่งขึ้นต่อไปอีก จิตย่อมบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสและอุปกิเลส จิตจึงผ่องแผ้วสว่างไสวถึงที่สุด ยังผลให้บรรลุญาณหยั่งรู้อริยสัจ ๔ รู้ว่าจิตของตน

๓๐ ศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของ วิชา ๘ ได้ใน ที.สี. ๙/๒๓๔-๒๔๙/๗๗-๘๔ (แปล.มจร)

หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวงแล้ว นั่นคือ บรรลู่รหัตตผลซึ่งเป็น
สามัญญผลขั้นสูงสุด ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระเจ้า
อชาตศัตรูดังนี้

“เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดัง
เนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น
ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ภิกษุนั้น น้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ
รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ
นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา นี่อาสวะ นี่อาสวสมุทัย นี่อาสว
นิโรธ นี่อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้นจากกามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ เมื่อ
จิตหลุดพ้นแล้วก็รู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาตีสิ้นแล้ว อยู่
จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อ
ความเป็นอยู่อย่างนี้อีกต่อไป”^{๓๑}

อานิสงส์หรือสามัญญผลในข้อนี้เอง เป็นผลของการบวชเข้า
มาในพระพุทธศาสนาขั้นสูงสุด ประณีตที่สุด ก้าวล่วงจากสมมติสงฆ์
เข้าสู่ภูมิของพระอริยสงฆ์ เป็นพระสงฆ์สาวกผู้สมควรกับสังฆคุณทั้ง
๘ ประการ สมดังพุทธดำรัสที่ว่า “ไม่มีผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็น
ประจักษ์อย่างอื่นที่ยอดเยียมกว่าหรือประณีตกว่าผลแห่งความเป็น
สมณะที่เห็นประจักษ์นี้เลย”^{๓๒}

๓๑ ที.ที. ๙/๒๔๘/๘๔ (แปล.มจร)

๓๒ ที.ที. ๙/๒๔๙/๘๔ (แปล.มจร)

“

อานิสงส์ชั้นสูงสุดของการบวช
ในพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้ผู้บวช
ก้าวล่วงจากสมมติสงฆ์
เข้าสู่ความเป็นพระอริยสงฆ์
เป็นเนืองนิตย์อันเลิศ

”

บทสรุปสามัญญผลสูตร... คุณลักษณะของพระสงฆ์ที่ดีในพระพุทธศาสนา

สามัญญผลสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วย ผลของความเป็นสมณะ คือ ประโยชน์ที่จะได้จากการดำรงเพศเป็นสมณะ หรือบำเพ็ญสมณธรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ และเพื่อให้ได้ผลของความ เป็นสมณะทั้ง ๓ ระดับนี้ ผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะต้องฝึกฝนอบรมตนเองไปตามระดับด้วยเช่นกัน

ระดับที่ ๑ ทำให้ผู้บวชสามารถยกตนจากฐานะเดิม คือ แม้แต่ผู้ที่มีฐานะเดิมต่ำต้อยในสังคม เช่น เป็นทาส เป็นกรรมกร หรือเป็นชาวนา ก็พ้นจากฐานะเดิมนั้น ได้รับการเคารพยกย่องปฏิบัติด้วยดีจากฆราวาสทั้งหลาย ซึ่งสิ่งที่ผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาพึงปฏิบัติคือ

๑) บวชอย่างมีเป้าหมาย คือ ไม่ว่าจะบวชระยะสั้นหรือระยะยาวก็ตาม ก็ตั้งใจบวชเพื่อฝึกฝนอบรมตนเอง ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ปฏิญาณในท่ามกลางสงฆ์ว่า **จะบวชเพื่อกำจัดทุกข์ทั้งหลายให้สิ้น และ ทำพระนิพพานให้แจ้ง** ด้วยการศึกษาทรงภาคทฤษฎีในพระไตรปิฎก และลงมือปฏิบัติตามธรรมที่ได้ศึกษา โดยได้รับการชี้แนะจากพระอุปัชฌาย์หรือพระอาจารย์

๒) สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่เสมอ คือ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย และสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๓) มีอาชีพรวิสุทธิ อาชีพของพระภิกษุตามพระพุทธบัญญัติ คือ การบิณฑบาต ซึ่งเป็นการขอตามแบบอริยประเพณี

๔) ถึงพร้อมด้วยศีล อันได้แก่ ข้อควรปฏิบัติและข้อควรเว้น ใน จุลศีล มัชฌิมศีล และมहाศีล เป็นต้น

คุณสมบัติทั้ง ๔ ประการนี้ ย่อมสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมของพระภิกษุแต่ละรูป พระภิกษุรูปใดที่มีคุณสมบัติครบทั้ง ๔ ข้อดังกล่าว ย่อมถือได้ว่าเป็นพระภิกษุที่มีคุณลักษณะของพระสงฆ์ที่ดีในพระพุทธศาสนาเบื้องต้น สมควรได้รับการเคารพ นับถือ กราบไหว้ และทำนุบำรุงจากฆราวาสโดยทั่วไป

ระดับที่ ๒ ทำให้ผู้บวชมีโอกาสอบรมจิตใจให้สงบประณีตขึ้นไปตามระดับ จนกระทั่งบรรลุฌานสมาบัติ ตั้งแต่ฌานที่ ๑ ถึง ๔ ตามลำดับ ซึ่งทำให้สามารถละกิเลสอย่างกลาง ที่เรียกว่า นิวรณ์ ได้ เมื่อพระภิกษุสามารถฝึกฝนอบรมจิตได้เช่นนี้ ย่อมสมควรได้ชื่อว่า เป็นพระภิกษุที่มีคุณลักษณะของพระสงฆ์ที่ดีในพระพุทธศาสนาเบื้องต้น ซึ่งการฝึกฝนอบรมจิตใจเพื่อให้สามารถละนิวรณ์ได้นั้น พระภิกษุพึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) สำรวมอินทรี ระมัดระวังในการดู การฟัง การลิ้มรส เหล่านี้เป็นต้น เพื่อมิให้มีสิ่งที่มากระทบใจ และเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าผู้อื่น ยังจะต้องสำรวมระวังกิริยามารยาทและการพูดจาอยู่เสมอ ให้สมควรที่จะได้รับการเคารพกราบไหว้จากฆราวาส อย่างไรก็ตาม พระภิกษุที่สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่เสมอ ย่อมเป็นอุปการะเกื้อหนุนให้สามารถสำรวมอินทรีได้ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่นเป็นปกติ

๒) ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ คือ ไม่ปล่อยใจเลือนลอยหรือ
เพลอสติ

๓) เป็นผู้สันโดษ พระภิกษุผู้สันโดษจะต้องมีความพอใจตามมี
ตามได้ แม้เป็นโยมผู้ที่ปวารณาไว้ก็ตาม ก็ไม่ออกปากขอจนเกินความ
จำเป็น

๔) ละนิวรณ์ ๕ เข้าถึงฌานสมาบัติ คือ ตั้งใจเจริญสมาธิภาวนา
เพื่อให้จิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว ละนิวรณ์ทั้ง ๕ จนมีความบริสุทธิ์
ผุดผ่อง ปราศจากความเศร้าหมอง นุ่มนวล ควรแก่คุณธรรมคุณวิเศษ
ที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

ระดับที่ ๓ ทำให้ผู้บวชสามารถบรรลุวิชา ๘ เข้าถึงคุณธรรม
คุณวิเศษที่ประณีตยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันได้แก่

- ๑) วิปัสสนาญาณ ญาณรู้เห็นไปตามความเป็นจริง
- ๒) มโนมยิทธิญาณ เนรมิตกายที่เกิดแต่ใจ
- ๓) อิทธิวิธญาณ แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง
- ๔) ทิพโสตธาตุญาณ ได้ยินเสียงด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์
- ๕) เจโตปริยญาณ กำหนดรู้จิตของสัตว์และคนอื่นด้วยจิตของตน
- ๖) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ
- ๗) จุตูปปาตญาณ เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติและกำลังเกิด
- ๘) อาสวักขยญาณ ญาณที่ทำอาสวกิเลสให้สิ้น

จากคำตอบของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใน ๓ ระดับดังกล่าวนี้ ทำให้เราได้เห็นถึงผลของความเป็นสมณะหรืออานิสงส์ของการบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งข้อปฏิบัติของพระภิกษุที่จะต้องฝึกฝนอบรมตนเองเพื่อให้ได้ตามอานิสงส์ของการบวชในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับเบื้องต้นถึงระดับสูง นอกจากนี้เรายังสามารถกล่าวได้ว่า ทั้งข้อปฏิบัติและอานิสงส์ทั้งหลายเหล่านี้คือ มาตรฐานในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางบรรพชิต ซึ่งทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับ การประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์เองเป็นสำคัญ แม้ตัวของพุทธศาสนิกชนเอง ก็จะได้มีมาตรฐานในการพิจารณาถึงคุณลักษณะที่ดีของพระภิกษุสงฆ์ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม อานิสงส์ในระดับกลางและระดับสูง ที่ว่าด้วยการเข้าถึงฉานสมาบัติและวิชา ๘ นั้น เป็นเรื่องภายในจิตใจ เป็นเรื่องที่เราได้เฉพาะตัวพระภิกษุเอง จัดว่าเป็นอุตตริมนุสสรธรรม คือธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ เป็นสิ่งยากที่บุคคลใดจะสามารถล่วงรู้ได้ เมื่อพระภิกษุไม่เปิดเผยคุณวิเศษ เราก็อ้อมไม่มีโอกาสรู้ แต่เราท่านทั้งหลายก็พอจะสังเกตได้จากวัตรปฏิบัติ หรือการแสดงออกของท่าน เช่น ไม่แสดงความโกรธความเกลียดบุคคลอื่น ไม่แสดงความหุดหู่ท้อแท้ หรือเบื่อหน่ายชีวิต ไม่แสดงความลึบเลงสยในพระธรรมวินัย เป็นต้น ในทำนองตรงข้าม เป็นผู้ที่มิวัตรปฏิบัติสงบสำรวม สามารถให้กำลังใจหรือชี้ทางสว่างให้แก่ฆราวาสได้

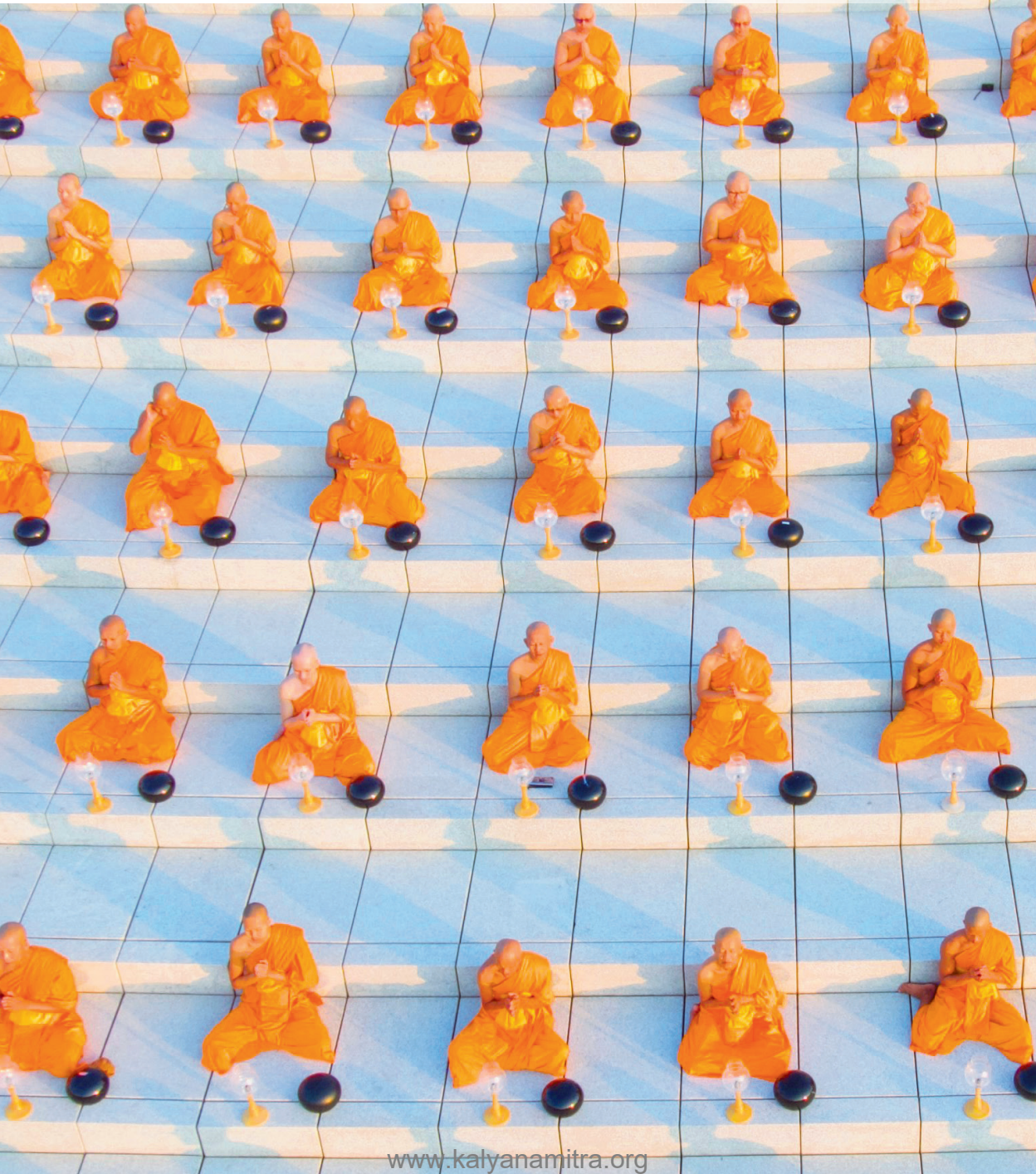
“

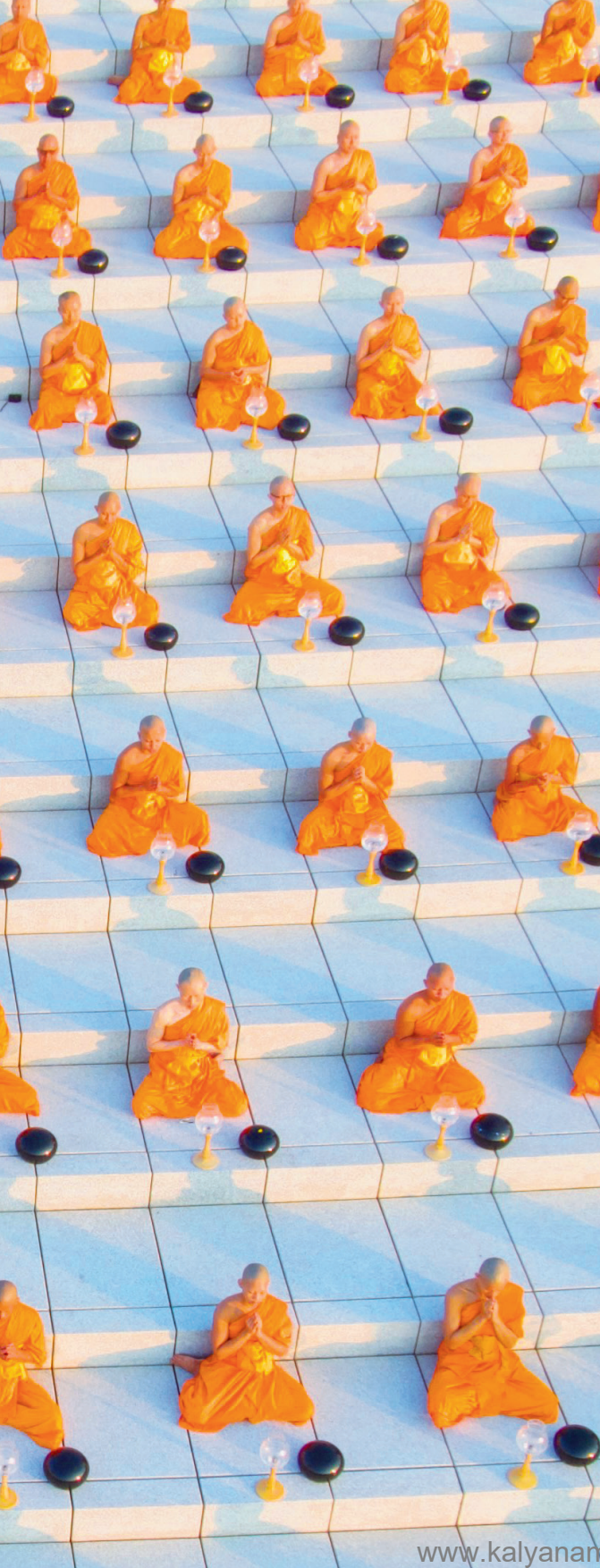
การศึกษาสามัญญผลสูตร
ทำให้พระภิกษุมีมาตรฐาน
ในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางบรรพชิต
แม้ตัวของพุทธศาสนิกชนเอง
ก็จะได้มีมาตรฐานในการพิจารณา
ถึงคุณลักษณะที่ดีของพระภิกษุสงฆ์

”

สังฆคารวตากับความเจริญ รุ่งเรืองในพระพุทธศาสนา

การบวช คือ การประกาศ
สงครามกับกิเลส

วัตถุประสงค์ของ
พระธรรมวินัย

ขาดเสียซึ่งครูดี...
ยากที่จะดีได้

พระสารีบุตร...
ผู้เป็นครูต้นแบบ

ขาดเสียซึ่งสังฆการวตา...
ยากที่จะไปได้ตลอดรอดฝั่ง

การบวช คือ การประกาศสงครามกับกิเลส

ในหัวข้อที่ผ่านมา เป็นการพูดถึงการฝึกฝนอบรมตนเองและรักษาพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ทำให้เราได้รับทราบถึงอานิสงส์ของความเป็นสมณะและข้อวัตรปฏิบัติของผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา เป็นการแสดงให้เห็นถึงเหตุและผลของการบวช ตั้งแต่ระดับเบื้องต้น ระดับกลาง และระดับสูง ผ่านพระสูตรที่ชื่อว่า สามัญญผลสูตร

เราจะเห็นได้ว่า การบวชนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยเลย ไม่ว่าจะเป็นการบวชในระยะสั้นหรือระยะยาว เพราะเป็นการประกาศสงครามกับกิเลสอย่างกล้าหาญ โดยใช้ชีวิตของตนเองเป็นเดิมพัน ด้วยการ
๑) สละหมดจากความเป็นฆราวาส ๒) เว้นหมดจากความชั่ว ๓) หยุดความวุ่นวายทางกาย วาจา ใจ

ในกรอบของพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงวางรากฐานไว้ เมื่อบวชแล้วต้องอาศัยอยู่ในวัด ปฏิบัติธรรมกับพระอุปัชฌาย์ หรือพระอาจารย์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ประกาศไว้ในท่ามกลางสงฆ์ คือ ๑) กำจัดทุกข์ทั้งหลายให้สิ้น (สัพพทุกข์นิสสรณ) และ ๒) ทำพระนิพพานให้แจ้ง (นิพพานสัจฉิกิริณตถาย) การบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นการบำเพ็ญเนกขัมมบารมีแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญสังฆบารมีและอธิษฐานบารมีอย่างหนักแน่นอีกด้วย ดังนั้นเมื่อเราพิจารณาถึงหลักการบวชที่แท้จริง จะเห็นได้ว่า

๑) การบวชเป็นการกระทำของผู้มีปัญญามาก เพราะต้องอาศัยปัญญาในระดับที่รู้ เข้าใจ และมองเห็นทุกขได้ จึงปรารถนาที่จะออกจากทุกข์นั้น ๆ

๒) การบวชเป็นความกล้าหาญ เพราะสมัครใจที่จะทำสงครามกับกิเลส ด้วยการฝึกฝนอบรมตนเองตามพระธรรมวินัย

๓) การบวชมีวัตถุประสงค์ชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือ เพื่อมุ่งกำจัดสรรพทุกข์ให้สิ้นไป และเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง

๔) การบวชเป็นจุดเริ่มต้นของความเคารพในพระรัตนตรัย เพราะต้องกระทำให้อุปการตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

“

การบวชเป็นการประกาศสงคราม
กับกิเลสอย่างกล้าหาญ
โดยใช้ชีวิตของตนเองเป็นเดิมพัน
ด้วยการสละหมดจากความเป็นฆราวาส
เว้นหมดจากความชั่ว
หยุดความวุ่นวายทางกาย วาจา ใจ

”

วัตถุประสงค์ของพระธรรมวินัย

ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่า ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิได้ทรงแต่งตั้งพุทธสาวกรูปใดเป็นศาสดาแทนพระองค์ แต่ได้ตรัสพุทธพจน์นี้ในมหาปรินิพพานสูตรแก่พระอานนท์ว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๓๓}

พระธรรม คือ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าด้วย **ความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ** ซึ่งความจริงเหล่านั้น แท้ที่จริงก็มีปรากฏอยู่แก่ก่อนแล้ว เพียงแต่ต้องอาศัยญาณทัสสนะอันบริสุทธิของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการไปรู้เห็นและนำมาเปิดเผยแก่ชาวโลก เราสามารถแบ่งพระธรรมออกได้เป็น ๓ ส่วน ได้แก่

พระธรรมส่วนที่ ๑ คือ หลักความจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งปวง เช่น เมื่อมีการเกิด ก็ต้องมีการแก่ การเจ็บและการตาย แม้ชีวิตหลังความตายก็ยังคงมีภพชาติเบื้องหน้าทั้งฝ่ายสุคติและทุคติรออยู่

พระธรรมส่วนที่ ๒ คือ กฎแห่งความจริงที่ควบคุมสรรพสิ่ง จึงบังชี้ชัดลงไปได้ว่า อะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูกอะไรผิด อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ กฎแห่งความจริงเหล่านี้ มีผลเป็นความสุขและความทุกข์ ต่อตัวผู้ปฏิบัติเอง เช่น กฎแห่งกรรม กฎไตรลักษณ์ เป็นต้น

^{๓๓} ที.ม. ๑๐/๒๑๖/๑๖๔ (แปล.มจร)

พระธรรมส่วนที่ ๓ คือ หลักการและวิธีการปฏิบัติให้ใจ สะอาดบริสุทธิ์ เพื่อบรรลุความจริงของสรรพสิ่งที่เรียกว่า อริยสัจ ๔ เป็นผลให้พ้นทุกข์และพบกับความสุขที่แท้จริง เช่น สติปัฏฐาน ๔ อินทริย ๕ พละ ๕ อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น^{๓๔}

พระวินัย คือ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นระเบียบ ข้อบัญญัติ ข้อห้าม ข้อบังคับ เป็นหลักปฏิบัติให้กายและ วาจาเกิดความสะดวก สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ กล่าวคือ

ระดับศีลเบื้องต้น อันได้แก่ ศีล ๕ ศีล ๘ หรือศีล ๑๐

ระดับวินัยของพระภิกษุ ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ท่านใช้คำว่า อธิศีลสิกขา อันได้แก่ ศีล ๒๒๗ สิกขาบทของพระภิกษุ หรือศีล ๓๑๑ สิกขาบทของพระภิกษุณี^{๓๕} ที่ว่าด้วย

๑) แบบแผนการดูแลความสะดวกและจัดระเบียบ ทั้งร่างกาย วัตถุสิ่งของ บริหาร เสนาสนะ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้บังเกิด ความสบายกาย

๒) แบบแผนความประพฤติ ที่ต้องฝึกฝนอบรมให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อให้กายและวาจาสะอาด เป็นบาทเบื้องต้นของการฝึก สติสัมปชัญญะและสมาธิ เพื่อรองรับการปฏิบัติธรรมขั้นสูงต่อไป

๓๔ ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ พระธรรม ได้ใน พระเมตัง ทตตชีโว, ที่สุดแห่งธรรมถึงได้ด้วยความเคารพ ตอน อัมมคารวตา. (ปทุมธานี: กองวิชาการ อาศรมบัณฑิต มูลนิธิธรรมกาย, ๒๕๖๒)

๓๕ วิ.ม.อ. ๑/๗๗๖ (แปล.มมร)

พระธรรมวินัย

พระธรรม

หลักการปฏิบัติ

เพื่อให้ “ใจ” สะอาด สามารถ
บรรลุความจริงของสรรพสิ่ง
เพื่อ “ความพ้นทุกข์”

๖๓,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี

พระวินัย

ระเบียบการปฏิบัติ

เพื่อให้ “กาย วาจา” สะอาด
เป็นการทำความสะอาดภายนอก
เพื่อให้ “ภายในใจ” สะอาดตาม

๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี

“

พระธรรมวินัย
คือ หลักการและระเบียบปฏิบัติ
เพื่อชำระกาย วาจา และใจ
ให้สะอาดบริสุทธิ์จนกระทั่งหลุดพ้น
จากกิเลสอาสวะได้ในที่สุด

”

เมื่อเรานำ วัตถุประสงค์ของพระธรรมวินัย มาวางคู่กับ
อานิสงส์ของการบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา และ ข้อปฏิบัติของ
พระภิกษุในการฝึกฝนอบรมตนเอง ที่ปรากฏในสามัญญผลสูตรจะ
พบว่า

๑. การปฏิบัติตามพระธรรม คือ สรรวมอินทรีย์ ประกอบ
ด้วยสติสัมปชัญญะ มีความสันโดษ ละนิวรณ์ ๕ เข้าถึงฌานสมาบัติ
บรรลุมรรค ๘ อันมีอาสวกขยญาณเป็นที่สุด ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของพระ
ภิกษุในการฝึกฝนอบรมตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ใจสะอาด
บริสุทธิ์หลุดพ้น ปราศจากความเศร้าหมอง นุ่มนวล สงบระงับจาก
กิเลสอาสวะทั้งหลายไปตามลำดับ แต่สามัญญผลทั้ง ๓ ระดับ
นี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ มีการปฏิบัติตามพระวินัยเป็นพื้นฐาน

๒. การปฏิบัติตามพระวินัย คือ สำรวมระวังในพระปาติโมกข์ อยู่เสมอ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เพียง เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย มีอาชีพรวิสุทธิ ถึง พร้อมด้วยศีล อันได้แก่ จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล เป็นต้น ซึ่งอาจจะดู เหมือนว่าเป็นข้อห้าม ข้อบังคับต่าง ๆ มากมาย จนกระทั่งเกิดความอึดอัด แต่หากนำวัตถุประสงคดังกล่าวมากำกับแล้ว จะทราบได้ทันทีว่า **พระวินัย** ทั้งหมดทั้งปวงนี้ นอกจากจะเป็นไปเพื่อสามัญญผลเบื้องต้น คือ การได้ยกตนขึ้นจากฐานะเดิมและได้รับการอุปฐากจากบุคคล ทั่วไปแล้ว ยังเป็นไปเพื่อความสะอาดกายและวาจา อันเป็นพื้นฐาน สำคัญของการปฏิบัติธรรมขั้นสูงต่อไป

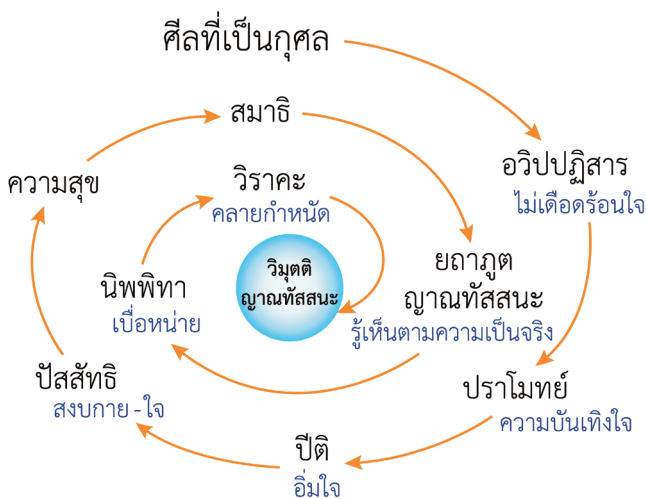
ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบคำถามของพระอานนท์ เกี่ยวกับผลแห่งศีลไว้ใน กัมมัตถยสูตร ไว้ดังนี้

“อานนท์ ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิปปฏิ สารเป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์ เป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์ ปิติมิ ปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มี สุขเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทาและวิราคะเป็นผล มีนิพพิทา และวิราคะเป็นอานิสงส์ นิพพิทาและวิราคะมีวิมุตติญาณ ทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ อย่างนี้ อานนท์ ศีลที่เป็นกุศล ย่อมทำอรรถัตตผลให้บริบูรณ์โดยลำดับ อย่างนี้แล” ๓๖

๓๖ อภ.ทสก. ๒๔/๑/๓ (แปล.มจร)

จากพุทธดำรัสที่ตอบพระอานนททั้งหมดนี้ พระพุทธองค์ทรงชี้ชัดว่า ศีลมีอานิสงส์มากและเป็นวัตรปฏิบัติพื้นฐานสำคัญที่สุดของทุกชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุสงฆ์ที่บวชอย่างมีเป้าหมาย เมื่อพระภิกษุตั้งใจรักษาศีลอันเป็นกุศล คือ การปฏิบัติตามพระวินัย มีการสำรวมระวังในพระปาติโมกข์ เป็นต้น ย่อมทำให้พระภิกษุสงฆ์ปราศจากอวิปปฏิสาร ย่อมมีอารมณ์ดีมีอารมณ์สบาย เมื่อพระภิกษุสงฆ์มีอารมณ์ดีมีอารมณ์สบายเป็นพื้นฐานแล้ว ย่อมสามารถปฏิบัติธรรมให้เจริญก้าวหน้าไปตามลำดับ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ยังมีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมได้ก้าวหน้ารวดเร็วย่อมจะมีความสุขและเล็งเห็นสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น ใจจึงเป็นสมาธินิ่งแนบไม่ซัดส่าย ยังผลให้ญาณทัสสนะหรือการรู้เห็นตามความเป็นจริงเกิดขึ้น อันเป็นเหตุนำไปสู่निพพิทาและวิราคะ และกำจัดกิเลส ๓ ตระกูลให้สิ้นไปจากใจ บรรลุอรหัตตผล หลุดพ้นในที่สุด

ขาดเสียซึ่งครูดี...ยากที่จะดีได้

อย่างไรก็ตาม เว้นพระบรมโพธิสัตว์ผู้ตั้งความปรารถนาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือผู้ที่ตั้งความปรารถนาเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้าเสียแล้ว ย่อมเป็นการยากที่จะสามารถฝึกฝนอบรมด้วยตัวของตัวเองโดยปราศจากครูบาอาจารย์หรือต้นแบบ ดังที่ปรากฏอยู่ใน ปัญญาขุททิสุตระ ว่าด้วยความเจริญด้วยปัญญา^{๓๗} และ พหุการสูตร ว่าด้วยธรรมมีอุปการะมาก^{๓๘} ซึ่งมีอยู่ ๔ ประการ อันประกอบด้วย

- ๑) สัปปุริสสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) หาคูดีให้พบ
- ๒) สัทธัมมัสสวนะ (การฟังสัทธรรม) ตั้งใจฟังคำครูให้ชัด
- ๓) โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย) ตั้งใจไตร่ตรองคำครูให้ลึก
- ๔) ธัมมานุวัตรปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) ลงมือทำตามคำครูให้ครบ

และด้วยการปฏิบัติตามธรรมดังกล่าวนี้ เป็นผลทำให้บรรลुธรรมเป็นพระโสดาบันได้ในที่สุด ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า ต้นแบบที่ดีเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในการเริ่มต้นฝึกฝนอบรมตนเอง

๓๗ อ.จ.จตุกก. ๒๑/๒๔๘/๓๖๗-๓๖๘ (แปล.มจร)

๓๘ อ.จ.จตุกก. ๒๑/๒๔๙/๓๖๘ (แปล.มจร)

เกี่ยวกับเรื่องต้นแบบที่ดีหรือครูดี ในสมัยพุทธกาล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสยกย่องพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ดังที่ปรากฏใน สัจจวิภังคสูตร ดังใจความที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงคบสารีบุตรและโมคคัลลานะ เธอทั้งหลายจงคบสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด สารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นภิกษุฉลาด เป็นผู้อนุเคราะห์เพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย สารีบุตรเปรียบเหมือนผู้ให้กำเนิด โมคคัลลานะเปรียบเหมือนผู้บำรุงเลี้ยงทารกที่เกิดแล้ว สารีบุตรย่อมแนะนำในโศดาปัตติผล โมคคัลลานะย่อมแนะนำในประโยชน์ที่สูงที่สุด สารีบุตรสามารถที่จะบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายซึ่งอริยสัจ ๔ ได้โดยพิสดาร”^{๓๙}

พระภิกษุทุกรูปนับตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว จะต้องทำการขอนิสัย คือ ผู้บวชเข้ามาใหม่จะต้องเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ เพื่อขอให้ท่านเป็นที่พึ่งที่อาศัย ปกครองสั่งสอน ให้การอบรมแก่ตนเองต่อไป กล่าวคือ

๑) ขอในรูปแบบการคุ้มครองป้องกันยามมีภัย

๒) ขอในรูปแบบปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เพื่อเป็นเครื่องอาศัยในการใช้สอยให้มีชีวิตรอดปลอดภัย

๓) ขอในรูปแบบข้อประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ในการหา การใช้ การเก็บรักษาปัจจัย ๔ เพื่อไม่ให้ปัจจัย ๔ ทั้งหลายที่ได้มานั้น เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน

๓๙ ม.อ. ๑๔/๓๗๑/๔๑๗ (แปล.มจร)

๔) ขอในรูปแบบความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในธรรม กล่าวคือ ความเข้าใจถูกในพระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เพื่อใช้ในการกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป

ดังนั้น การที่ใครจะฝึกฝนอบรมตนเองให้ได้ดี มีความจำเป็นที่จะต้องมิต้นแบบหรือมีครูดี หากขาดเสียซึ่งต้นแบบหรือครูดีเสียแล้ว ก็ยากที่จะฝึกฝนอบรมตนเองให้ได้ดี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงให้พระภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่ในพระพุทธศาสนา จะต้องทำการขอนิสัยเพื่อเป็นการเข้าไปฝากตัวเป็นศิษย์ เพื่อขอให้พระอุปัชฌาย์อนุเคราะห์ทั้งความปลอดภัย สิ่งของ ความประพฤติดีที่ดั่งาม ความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุธรรม จนกระทั่งกิเลสหมดสิ้นไปในที่สุด

“

การที่ใครจะฝึกฝนอบรมตนเองให้ได้ดี
จำเป็นต้องมิต้นแบบหรือมีครูดี
หากขาดเสียซึ่งต้นแบบ
หรือครูดีเสียแล้ว ก็ยากที่จะฝึกฝน
อบรมตนเองให้ได้ดี

”

พระสารีบุตร...ผู้เป็นครูต้นแบบ

เพื่อให้เราได้เห็นแนวทางของครูต้นแบบอย่างเป็นรูปธรรม จึงขอยกตัวอย่างกิจวัตรของพระสารีบุตร ผู้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา ผู้เป็นธรรมเสนาบดี และผู้เป็นเลิศด้านปัญญาในพระศาสนาของพระสมณโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ดังที่ปรากฏอยู่ใน อรรถกถาเทวทหสูตร

“ได้ยินว่า พระเถระไม่ไปบิณฑบาตแต่เช้าตรู่เหมือนภิกษุเหล่าอื่น เมื่อภิกษุทั้งปวงไปแล้ว ก็เดินตรวจไปตามลำดับทั่วสังฆาราม กวาดที่ที่ไม่ได้กวาด ทิ้งหยากเยื่อที่ยังไม่ได้ทิ้ง เก็บจำ เติงตั้ง เครื่องไม้และเครื่องดินที่เก็บไว้ไม่ดีในสังฆาราม

ถามว่า เพราะเหตุไร ?

แก้ว่า เพราะประสงค์ว่า อัญญเดียรถีย์ผู้เข้าไปวิหาร เห็นเข้า อย่ากระทำความดูหมิ่น

แต่นั้นได้ไปยังศาลาภิกษุใช้ ปลอบใจภิกษุใช้ถามว่า ต้องการอะไร จึงหาภิกษุหนุ่มและสามเณรของภิกษุเหล่านั้นไปเพื่อประโยชน์ตามที่ประสงค์ แล้วแสวงหาเกสซ์ด้วยภิกขาจารวัตรหรือในที่ที่คนชอบพอกัน ถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น จึงส่งภิกษุเหล่านั้นไปด้วยกล่าวว่า ขึ้นชื่อการบำรุงภิกษุใช้ พระพุทธเจ้าและพระปัจเจกพุทธเจ้าสรรเสริญแล้ว ไปเถิด ท่านสัปบุรุษ

พวกท่านอย่าเป็นผู้ประมาท แล้วตนเองก็เที่ยวไปบิณฑบาต หรือกระทำการดีกิจในตระกูลอุปัฏฐาก แล้วไปสู่วิหาร ข้อนี้เป็น เพราะพระเถระนั้นเคยประพาศิมาในสถานที่อยู่ประจำก่อน

ก็เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจาริกไป พระเถระคิดว่า เราเป็นพระอัครสาวกจึงไม่เดินสวมรองเท้ากันร่วมไปข้าง หน้า

ก็ในบรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้แก่ เป็นผู้ชรา หรือยังหนุ่มนัก พระเถระก็ให้อาหารน้ำดื่มที่เจ็บของภิกษุ เหล่านั้น แล้วให้ภิกษุหนุ่มและสามเณรของตนถือบาตรและ จีวร วันนั้นหรือวันรุ่งขึ้นก็พาภิกษุเหล่านั้นไป”^{๔๐}

จากข้อวัตรปฏิบัติของพระสารีบุตรที่ทั้งทำให้ดูและพูดให้ฟัง ของท่าน พอที่จะสรุปออกมาเป็นข้อปฏิบัติได้ดังนี้

- ๑) ทุกเช้าพระสารีบุตรเดินตรวจตราภายในวัด หลังจาก ที่พระภิกษุอื่นผู้มีพรรษากาลออกบิณฑบาตกันไปแล้ว
- ๒) นำพระภิกษุผู้บวชใหม่ ปัดกวาดบริเวณ ที่ยังไม่สะอาด เรียบร้อย
- ๓) นำขยะที่ยังไม่ได้ทิ้งไปทิ้งเสีย
- ๔) นำเก็บเตี๋ย ตัง ของใช้ที่ถูกลืมทิ้งไว้
- ๕) นำเติมน้ำฉันน้ำใช้ ไว้ทั่วอาราม
- ๖) นำเยี่ยมพระภิกษุผู้อาพาธภายในวัด

๔๐ ส.ข.อ. ๒๗/๒๓-๒๔ (แปล.มมร)

๗) ให้โอรสแก่พระภิกษุใหม่ในการรักษาพยาบาล

๘) จัดหาเภสัชและอุปกรณ์รักษาพยาบาลแก่พระภิกษุผู้
อาพาธ

๙) ออกบิณฑบาต

๑๐) เดินตามท้ายหมู่สงฆ์ ในคราวติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้า

จากอรรถกถาเทวทหสูตรนี้ ทำให้เห็นถึงความเป็นต้นแบบของ
พระสารีบุตร ในการทำให้ดูและพูดให้ฟัง ไม่ว่าจะเป็นข้อวัตรปฏิบัติ
ในการดูแลความเรียบร้อยภายในวัด การดูแลพระภิกษุผู้อาพาธ การ
วางตัวในหมู่สงฆ์ และด้วยผลแห่งการปฏิบัติตามวัตรดังกล่าวนี้ ย่อม
เป็นเหตุให้พระภิกษุผู้อยู่ในอาวาส ได้รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างน้อย
๓ ประการ ดังต่อไปนี้

๑) ทิฐิมานะของเหล่าพระภิกษุใหม่ที่มาจากต่างชั้นวรรณะ
ถูกปรับเข้าหากันอย่างรวดเร็ว

๒) พระภิกษุใหม่สามารถเรียนรู้การทำงานเป็นทีม ตั้งแต่
พรรษาแรก

๓) พระภิกษุใหม่สามารถซึมซับความเป็นผู้มีปัญญาจาก
พระสารีบุตรได้โดยง่าย

“

ครูที่ดีต้องเป็นต้นแบบที่ดี
ให้กับลูกศิษย์ ทั้งพูดให้ฟัง
พร้อมทำให้ดู อธิบายได้
และทำเป็นแบบอย่างได้

”

ขาดเสียซึ่งสังฆคารวตา... ยากที่จะไปได้ตลอดรอดฝั่ง

หากเรายังจำกันได้ถึงสาเหตุ ๕ ประการ ที่นำมาซึ่งความเสื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น ได้แก่

๑) ภิกษุทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนพระไตรปิฎก ที่ทรงจำนำสืบกันมาอย่างดี จึงมีความเข้าใจเนื้อเรื่องและสาระสำคัญของพระสูตรที่เรียนแล้วได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น

๒) ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ว่าง่าย มีความอดทน น้อมรับคำพร่ำสอนของพระเถระผู้เป็นครูบาอาจารย์ด้วยความเคารพ กรณีนี้น้อมส่งเสริมให้พระสังฆธรรมตั้งมั่นไม่ลบลือนไม่เสื่อมสูญ

๓) ภิกษุทั้งหลายที่เรียนเก่งเป็นพหูสูตร ทรงธรรม ทรงวินัย และทรงมัทติกา ตั้งใจทำหน้าที่กัลยาณมิตรบอกธรรมแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อพระภิกษุเหล่านี้ล่วงลับไปแล้ว พระธรรมจะตั้งมั่นอยู่ด้วยหลักฐานมั่นคง

๔) ภิกษุทั้งหลายผู้เถระไม่มักมาก มีความประพฤติกุศลเคร่งครัด ไม่ย่อหย่อน ปรารภความเพียร เพื่อกะทำให้แจ้งในธรรมที่ยังไม่แจ้ง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ

๕) สงฆ์มีความสมัครสมานสามัคคีกันเป็นอันดี ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่แข่งขันชิงดีกัน แต่ชื่นชมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ข้อปฏิบัติเช่นนี้ของสงฆ์ย่อมทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสเกิดความเลื่อมใส ส่วนคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วก็จะยิ่งเลื่อมใสมากขึ้น^{๔๑}

เราจะพบว่า ข้อปฏิบัติทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นขั้นตอนต่อไปที่ผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาพึงมี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในข้อที่ ๒ คือ เป็นผู้ว่าง่าย มีความอดทน น้อมรับคำพร่ำสอนของพระเถระผู้เป็นครูบาอาจารย์ด้วยความเคารพ เพราะแม้จะพบครูดี ฟังคำทันทรงคำท้าน และลงมือปฏิบัติตามท่าน แต่หากเป็นผู้ว่ายาก ขาดความอดทน ขาดความเคารพในครูบาอาจารย์ ก็ยากเหลือเกินที่จะเดินไปสู่หนทางนิพพานได้ตลอดรอดฝั่ง ด้วยเหตุนี้ ธรรมอันเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมของพระภิกษุ นอกจากความเคารพในพระพุทเจ้า (พุทธานุสสา) และความเคารพในพระธรรม (ธมฺมานุสสา) แล้วยังมีความเคารพในพระสงฆ์ (สงฺฆานุสสา) ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไปเสียไม่ได้^{๔๒}

นอกจากนี้ พระผู้มีพระภาคจึงได้ประทานธรรมมาทาส หรือ แวนธรรม เพื่อให้พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย ได้ใช้เป็นบรรทัดฐานในการพยากรณ์โศดาปัตติผล หมดสิ้นเหตุในการบังเกิดในทุคติภูมิ ดังที่ปรากฏใน มหาปรินิพพานสูตร ดังนี้

๔๑ อจ.ปญจก. ๒๒/๑๕๖/๒๕๗-๒๕๘ (แปล.มจร)

๔๒ อจ.ฉก. ๒๒/๓๒/๔๗๘-๔๗๙, อจ.ฉก. ๒๒/๓๓/๔๘๐, อจ.สตตก. ๒๓/๓๕/๕๓-๕๕ (แปล.มจร)

เป็นต้น

“พระอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า...พระธรรม...พระสงฆ์...
ประกอบด้วยศีลที่พระอริยะชอบใจ ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่
พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกต้อนหาและทมิฬครอบงำ
เป็นไปเพื่อสมาธิ อานนทฺ นี้แล คือหลักธรรมที่ชื่อว่าแฉ่นธรรม
เป็นเครื่องมือให้อริยสาวกมีไว้ เมื่อประสงค์ที่จะพึงพยากรณ์ตน
ได้ด้วยตนเองว่า เราหมดสิ้นเหตุที่ให้ไปเกิดในนรก...กำเนิดสัตว์
ดิรัจฉาน...แดนเปรต...อบาย ทุกคติ และวินิบาตแล้ว เราเป็น
พระโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ
ในวันข้างหน้า”^{๔๓}

แม้ในที่นี้พระพุทธองค์จะตรัสถึงหัวข้อธรรมที่เรียก ธรรมา
ทาส หรือ แฉ่นธรรม ในการพยากรณ์โสดาปัตติผลก็ตาม แต่ในอีกนัย
หนึ่ง ย่อมเป็นการแสดงอานิสงส์ของการเป็นผู้มีความเลื่อมใสหรือ
มีความเคารพในพระรัตนตรัย นั่นคือ เป็นเหตุทำให้ไปสู่สุคติภูมิ
ไม่ไปสู่ทุคติภูมิ มีมรรคผลนิพพานเป็นที่สุด

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า ความเลื่อมและความเจริญของ
ตัวพระภิกษุเอง หรือความเลื่อมและความเจริญของพระพุทธ
ศาสนาส่วนรวม ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับความเคารพในพระ
รัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์อย่างไม่อาจหลัก
เลี่ยงได้ นอกจากนั้นความเคารพในพระรัตนตรัยเป็นสิ่งที่เกื้อกูลและ

^{๔๓} ที.ม. ๑๐/๑๕๙/๑๐๓-๑๐๔ (แปล.มจร)

เป็นอุปการะอย่างยิ่งในการรักษาผู้ปฏิบัติให้ดำรงคงอยู่ในเส้นทางธรรมที่ถูกต้องดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระสงฆ์ เพราะนอกจากท่านจะเป็นผู้ที่ฝึกฝนอบรมตนเองและรักษาพระธรรมวินัยแล้ว ท่านยังได้อบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้เห็นตาม และคอยอบรมพร่ำสอนพระภิกษุผู้เป็นศิษยานุศิษย์ที่เข้ามาสู่พระศาสนานี้ในภายหลัง เพราะมีความเคารพในพระรัตนตรัย จึงทำให้พระสงฆ์สาวกมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการฝึกฝนอบรมตนเอง สมดังพระพุทธดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแก่พระอานนท์ไว้ใน มหาสุญญตสูตร ที่ว่า

“อานนท์ เราจักไม่ประคับประคองเธอทั้งหลาย เหมือนช่างหม้อประคับประคองภาชนะดินดิบที่ยังดิบอยู่ เราจักกล่าวชมแล้วชมอีก จักกล่าวยกย่องแล้วยกย่องอีก บุคคลใดมีแก่นสาร บุคคลนั้นจักดำรงอยู่”^{๔๔}

๔๔ ม.จ. ๑๔/๑๙๖/๒๓๓ (แปล.มจร)

“

แม้จะพบครูดี แต่หากเป็น
ผู้ว่ายาก ขาดความอดทน
ขาดความเคารพในครูบาอาจารย์
ก็ยากเหลือเกินที่จะเดินไปสู่
หนทางที่ดีได้ตลอดรอดฝั่ง

”

๕

สังฆการวตากับจุดเริ่มต้น
ในการสร้างทัศนคติที่ดี
แก่พุทธศาสนิกชน

ทัศนคติด้านลบ...
ทัศนคติที่ควรแก้ไข

จริงหรือ...ที่พระอริยเจ้า
เป็นผู้ไม่ถูกตีเตียน

สังฆการวตา...สร้างเกราะ
ป้องกันการจับผิด

สังฆการวตา...สะพานเชื่อม
คฤหัสถ์และบรรพชิต

ทัศนคติด้านลบ...ทัศนคติที่ควรแก้ไข

สืบเนื่องจากภาพในด้านลบของพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม รวมถึงพระภิกษุสงฆ์ ที่ปรากฏแก่สายตาพุทธศาสนิกชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นผลทำให้ทัศนคติที่เคยมองพระภิกษุสงฆ์ในฐานะของพระรัตนตรัย ในฐานะครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม หรือในฐานะของศูนย์รวมจิตใจ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ค่อย ๆ เลือนหายไป จนเกิดเป็นทัศนคติด้านลบฝังอยู่ในจิตใจ ความเคารพที่เคยมีกลับเลือนลางไป ในบางกลุ่มบางพวกได้มีความคิด ถึงขั้นที่มองว่า พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่อาศัยสังคมอยู่เหมือนกาฝากต้นไม้ ไม่มีประโยชน์ใด ๆ ในสังคม

อย่างไรก็ตาม การที่ทัศนคติด้านลบเช่นนี้จะเกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชน ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาที่จะมีขึ้นได้ เพราะในบางกรณี วัตรปฏิบัติที่ไม่เรียบร้อยของพระภิกษุสงฆ์เองก็เป็นต้นเหตุของทัศนคติในด้านลบเช่นนี้จริง ๆ ดังนั้นจึงไม่ควรโยนความผิดไปที่พุทธศาสนิกชนเสียทั้งหมด กล่าวคือ ทัศนคติด้านลบต่อพระภิกษุสงฆ์ รวมถึงการประพฤติดุกปฏิบัติที่น่าเป็นห่วงของพระภิกษุสงฆ์และวัดวาอารามเองเป็นสิ่งที่ต้องพึงระวังด้วยเช่นกัน

สำหรับการแก้ไขปัญหของฝ่ายพระภิกษุสงฆ์เองนั้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อน ๆ กล่าวคือ ได้อาศัยข้อวัตรปฏิบัติในเบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื้องสูงที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร รวมถึงการมี

ต้นแบบหรือครูดี เพื่อคอยอบรมพร่ำสอนให้พระภิกษุอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยและอาศัยเครื่องยังความเจริญให้เกิดขึ้นแก่พระภิกษุสงฆ์ ด้วยการมีความเคารพในพระรัตนตรัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีความเคารพในพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหา เมื่อเป็นเช่นนี้แม้จะเป็นเพียงข้อปฏิบัติเบื้องต้นในเรื่องการรักษาพระวินัยก็ตาม ก็ย่อมมีอานิสงส์และมีอานุภาพไม่น้อยทีเดียว จะกล่าวไปเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ผู้ฝึกวัตรปฏิบัติในระดับกลางหรือระดับสูง ดังนั้นเราจึงต้องหันกลับมาที่ทัศนคติในการมองพระภิกษุสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนแล้วว่า เมื่อพระภิกษุสงฆ์ท่านปรับปรุงข้อวัตรปฏิบัติของท่านแล้ว พุทธศาสนิกชนเช่นเราจะปรับทัศนคติในการมองอย่างไร

จริงหรือ...ที่พระอริยเจ้าเป็นผู้ไม่ถูกติเตียน

เราอาจจะมีความคิดว่า ถ้าพระภิกษุสงฆ์ท่านมีข้อวัตรปฏิบัติที่ดี งดงาม น่าเลื่อมใส พุทธศาสนิกชนก็คงจะหันมามีทัศนคติที่ดีต่อพระภิกษุสงฆ์และพระพุทธศาสนา แต่ทว่าในโลกแห่งความเป็นจริง ใช่ว่าทุกคนจะมีทัศนคติที่ดีเช่นนั้น เรื่องราวเหล่านี้ได้มีตัวอย่างปรากฏให้เห็นแม้ในสมัยพุทธกาล ไม่เว้นแม้แต่พระอริยเจ้าผู้บรรลुरुหัตถผลดังเรื่องราวของพระปิลินทวัจฉเถระ ที่ปรากฏใน ปิลินทวัจฉสูตร ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันกลันทกนิวาปสถาน เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านพระปิลินทวัจฉะร้องเรียกภิกษุทั้งหลายด้วยวาตะว่าคนถ้อย ครั้นนั้น ภิกษุจำนวนมากพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระปิลินทวัจฉะร้องเรียกภิกษุทั้งหลายด้วยวาตะว่าคนถ้อย พระพุทธเจ้าข้า”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคจึงรับสั่งเรียกภิกษुरुูปหนึ่ง มาตรัสว่า “ภิกษุ เธอจงไปเรียกพระปิลินทวัจฉะมาหาเราว่า ท่านปิลินทวัจฉะ พระศาสดารับสั่งหาท่าน” ภิกษुरुูปนั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว เข้าไปหาท่านพระปิลินทวัจฉะถึงที่อยู่ แล้วได้กล่าวกับท่านพระปิลินทวัจฉะว่า “ท่านปิลินทวัจฉะ พระศาสดารับสั่งหาท่าน”

ท่านพระปิลินทวัจฉะรับคำของภิกษุรูปนั้นแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงตรัสถามท่าน ดังนี้ว่า “ปิลินทวัจฉะ ทราบว่า เธอ ร้องเรียกภิกษุทั้งหลายด้วยวาตะว่าคนถ้อย จริงหรือ”

ท่านพระปิลินทวัจฉะทูลตอบว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงระลึกถึงอดีตชาติของท่านพระปิลินทวัจฉะแล้ว รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าถือโทษวัจฉะเลย วัจฉะหาได้มุ่งร้ายร้องเรียกภิกษุทั้งหลายด้วยวาตะว่าคนถ้อยไม่ วัจฉะเกิดในตระกูลพราหมณ์ติดต่อกันไม่มีช่วงคั่นถึง ๕๐๐ ชาติ การใช้วาตะว่าคนถ้อยนั้น เธอก็ประพฤติดมานานแล้ว เพราะฉะนั้น วัจฉะนี้จึงร้องเรียกภิกษุทั้งหลายด้วยวาตะว่าคนถ้อย”^{๔๕}

พระปิลินทวัจฉะบรรลुरुธรรมเป็นถึงพระอรหันต์หมดกิเลส แต่เพราะเหตุที่ภพชาติที่ท่านเคยไปบังเกิดเป็นพราหมณ์ยาวนานถึง ๕๐๐ ชาติ ทำให้เวลาเรียกผู้อื่นท่านใช้สรรพนามว่า คนถ้อย จึงเป็นเรื่องที่พระภิกษุทั้งหลายผู้เป็นปุถุชนจะกล่าวโทษก็หาควรไม่ แต่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ดี ที่ทำให้เราเห็นว่า แม้พระอริยสงฆ์ผู้เป็นถึงพระอรหันต์เอง ก็ยังมีโอกาสถูกตำหนิตติเตียน และถูกมองในด้านลบจากผู้อื่นได้เช่นกัน

^{๔๕} พุ.อุ. ๒๔/๒๖/๒๒๐-๒๒๑ (แปล.มจร)

ในกรณีของพระปิลินทวัจฉเถระที่ถูกตำหนิและถูกมองในแง่ลบ อาจมีสาเหตุมาจากการมีบุคคลที่ ๒ และ ๓ เป็นผู้เสียหาย เพราะถูกร้องเรียกด้วยถ้อยคำที่ไม่สุตินัก แต่ในกรณีของพระมหากัปปินเถระ ท่านถูกเข้าใจผิดและถูกตำหนิ เพราะเหตุที่รำพึงถึงความเอิบอัมในธรรมที่เกิดจากการปรารภอมตมหานิพพาน ซึ่งไม่มีผู้ใดเป็นผู้เสียหายเลยแม้แต่น้อย

ได้ยินว่า ในภิกษุเหล่านั้น ท่านพระมหากัปปินะเที่ยวแปลงอุทานในที่ทั้งหลายมีที่พักกลางคืนและที่พักกลางวันว่า “สุขหนอ สุขหนอ” ภิกษุทั้งหลายกราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระมหากัปปินะเที่ยวแปลงอุทานว่า “สุขหนอ สุขหนอ” ท่านเห็นจะกล่าวปรารภความสุขในราชสมบัติของตน”

พระศาสดารับสั่งให้เรียกพระมหากัปปินะนั้นมาแล้วตรัสถามว่า “กัปปินะ ได้ยินว่า เธอแปลงอุทานปรารภสุขในกาม สุขในราชสมบัติจริงหรือ ?”

พระมหากัปปินะทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงทราบการแปลงหรือไม่แปลงปรารภความสุขและรัชสุขนั้นของข้าพระองค์”

พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเราย่อมแปลงอุทาน ปรารภสุขในกาม สุขในราชสมบัติหาได้ ก็แต่ว่าความเอิบอัมในธรรม ย่อมเกิดขึ้นแก่บุตรของเรา บุตรของเรานั้นย่อมแปลงอุทานอย่างนั้น เพราะปรารภอมตมหานิพพาน”^{๔๖}

^{๔๖} พุ.ธ.ว. ๔๑/๑๖/๓๑๕-๓๑๖ (แปล.มมร)

ขึ้นชื่อว่ามนุษย์มักจะมีเรื่องที่คาดไม่ถึงเกิดขึ้นได้เสมอ ในเรื่องที่เราคิดว่าไม่น่าจะเป็นเรื่องขึ้นมาได้ แต่ก็กลับเป็นเรื่องเป็นราว ขึ้นมา ดังเรื่องของพระมหากัปปีนเถระ ที่ถูกตำหนิและเข้าใจผิดด้วย เหตุแห่งการเปล่งอุทานว่า “สุขหนอ สุขหนอ” เพราะปรารถนามตมหานิพพาน จริงอยู่ หากเราพิจารณาด้วยสติปัญญา เราก็อาจคิดเหมือนกับพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นปุถุชนทั้งหลายเหล่านั้นว่า ก่อนที่พระมหากัปปีนเถระจะออกบวช ท่านเองเป็นถึงพระราชามหากษัตริย์ ย่อมเฝ้าด้วยราชสมบัติอันไพบูลย์ มาในบัดนี้ การที่ท่านเปล่งอุทานเช่นนี้ คงจะเป็นการกล่าวปรารภถึงความสุขในราชสมบัติของตนเป็นแน่ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ตัวท่านเองจะไม่กล่าวโทษ หรือให้โอ้อวดกรรมก็ตาม แต่ผลกรรมอันเกิดขึ้นจากการกล่าวโทษพระผู้ทรงคุณนั้น ไม่อาจละเว้นได้ ดังตัวอย่างที่มีปรากฏอยู่ใน คุณชาตกเปตวัตถุ อดีตพระภิกษุไปเกิดเป็นเปรตเพราะด่าทอพระสงฆ์

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเปรตตนหนึ่งว่า
“ท่านเป็นใครหนอ โผล่ขึ้นจากหลุมคูถ ยืนเสรำสร้อยอยู่
ท่านคงทำกรรมชั่วไว้โดยไม่ต้องสงสัย จะร้องครวญครางอื้ออึง
ไปทำไมเล่า”

เปรตนั้นตอบว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าเกิดเป็น
เปรตในยมโลก ได้รับความลำบาก เพราะทำกรรมชั่วไว้ จึงต้อง
จากโลกนี้ไปยังเปตโลก”

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า “ท่านได้ทำกรรมชั่ว
ทางกาย วาจา ใจอะไรไว้หรือ เพราะผลกรรมอะไรท่านจึงได้
รับทุกข์เช่นนี้”

เปรตนั้นตอบว่า “ได้มีภิกษุรูปหนึ่งอยู่ประจำในวัดของข้าพเจ้า มักริษยา ตระหนี่ตระกูล ผูกขาดในเรือนของข้าพเจ้า มีใจกระด้าง มักด่าว่า (ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลาย) ข้าพเจ้าเชื่อคำของท่าน ได้ด่าว่าภิกษุทั้งหลาย เพราะผลกรรมนั้น ข้าพเจ้าจึงต้องจากโลกนี้ไปยังเปตโลก”

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า “ภิกษุผู้คั่นเคยกับตระกูลของท่านไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม มีปัญญาทราชมรรณภาพแล้วไปสู่คติไหนหนอ”

เปรตนั้นตอบว่า “ข้าพเจ้ายืนอยู่บนกระหม่อมศีรษะของเปรต ซึ่งเคยเป็นภิกษุผู้ทำกรรมชั่วนั้นแหละ และภิกษุนั้นไปเกิดเป็นเปรตผู้ปรนนิบัติของข้าพเจ้าเอง พระคุณเจ้าผู้เจริญ คนเหล่าอื่นถ่ายสิ่งใดลงไป สิ่งนั้นเป็นอาหารของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าเองถ่ายสิ่งใดลงไป เปรตซึ่งเคยเป็นภิกษุนั้นก็อาศัยสิ่งนั้นเลี้ยงชีพ”^{๔๗}

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ พอเป็นอุทาหรณ์ให้เราได้ระลึกรู้ในใจเสมอว่า แม้พระอริยสงฆ์ผู้หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ ก็ยังมีโอกาสถูกตำหนิและเข้าใจผิดได้ จะกล่าวไปไยกับสมมติสงฆ์ผู้กำลังฝึกฝนอบรมตนเองอยู่เล่าว่าจะไม่มีโอกาสถูกตำหนิ เมื่อเป็นเช่นนี้ อะไรน่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยอุดช่องโหว่ในความเข้าใจผิดเหล่านี้ไม่ให้เรามีทัศนคติที่ไม่ดี หรือไปตำหนิติเตียนพระภิกษุสงฆ์ ทั้ง ๆ ที่ท่านไม่ได้เป็นเช่นที่เรานึกคิดค้นเดาไปเอง เพราะขึ้นชื่อว่าไฟนั้น มีคุณต่อการดำรงชีวิตของเราอย่างอนงอนนัต์ แต่ถ้าคนเราไม่ระมัดระวัง ประมาท สะเพร่า

^{๔๗} ขุ.เปต. ๒๖/๗๖๖-๗๗๓/๒๙๒-๒๙๓ (แปล.มจร)

ไฟก็สามารถก่อให้เกิดโทษภัยแก่เราอย่างมหันต์ได้เหมือนกัน สำหรับ
พระภิกษุสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราล่วงเกินท่านด้วยกาย วาจา ใจ
ภัยพิบัติก็จะมาถึงตัวเราได้ ยิ่งถ้าท่านมีภูมิรู้ภูมิธรรมสูง ประพฤติ
ดีปฏิบัติชอบ ตั้งอยู่ในคุณธรรมสูงส่งเพียงใด โทษภัยที่จะเกิดแก่ผู้
ล่วงเกินท่านก็มากขึ้นเพียงนั้น ดังตัวอย่างที่ยกขึ้นมาเป็นอุทาหรณ์

“

ไฟให้โทษมหันต์ได้ฉับใด
การขาดความเคารพและล่วงเกิน
ในพระภิกษุสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี
ก็ย่อมนำภัยมาสู่ตนได้ฉับนั้น

”

สังฆคารวตา...สร้างเกราะป้องกันการจับผิด

ในกรณีของพระภิกษุเอง ความเคารพที่พึงมีในพระรัตนตรัย คือ ความเคารพในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเคารพในพระสงฆ์นั้น มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเลื่อมใสและความเจริญของพระภิกษุสงฆ์ จนกระทั่งไปถึงความเลื่อมใสและความเจริญของพระพุทธศาสนาโดยรวม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น ทั้งนี้เป็นเพราะความสัมพันธ์ที่เกี่ยวพันกันในแง่ของการถ่ายทอดคุณธรรม รวมไปถึงความสมัครสมานสามัคคีในหมู่สงฆ์

ในกรณีของพุทธศาสนิกชนก็เช่นเดียวกัน หากขาดซึ่งความเคารพในพระสงฆ์เสียแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อตนเองในแง่ของการศึกษาธรรมะ รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อไปยังพระพุทธศาสนาโดยรวมในแง่ของความสามัคคีในหมู่พุทธบริษัท เมื่อไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ แม้ท่านจะมีคุณธรรมมากเพียงใดก็ตาม คงยากที่เราจะเข้าไปศึกษาและรองรับคุณธรรมจากท่าน อีกทั้งยังเป็นการเพาะนิสัยช่างจับผิดให้เกิดขึ้นอีกด้วย

เพราะไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ต่างก็ต้องฝึกฝนอบรมตนเองเพื่อให้พ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง ในรูปแบบและสิ่งแวดล้อมที่ตนจะสามารถฝึกหัดปฏิบัติได้ หากขาดเสียซึ่งต้นแบบหรือครูดีก็ยากที่จะเอาดีได้ เพราะการแสวงหาปัญญาในเบื้องต้น คือ ระดับความรู้ (knowledge) เป็นสิ่งที่เราสามารถหาได้ง่ายในโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีการสื่อสารไร้ขีดจำกัด แต่การแสวงหาปัญญาในเบื้องกลาง

คือ ระดับความเข้าใจ (understanding) เริ่มมีขีดจำกัด ยกตัวอย่าง เช่น เราต้องการรู้ว่า อริยสัจ ๔ คืออะไร แต่ละข้อมีความหมายอะไร เพียงเราพิมพ์คำว่า อริยสัจ เข้าไปในโปรแกรมค้นหาออนไลน์ (web search engine) ใช้เวลาเพียง ๐.๓๒ วินาที ก็มีผลการค้นหาออกมาถึงกว่า ๔๗๓,๐๐๐ แห่ง^{๔๘} แต่จะนำไปฝึกหัดปฏิบัติอย่างไรนั้นยังคงไม่ชัดเจน ไม่ต้องกล่าวไปถึงปัญญาเบื้องสูง คือ ระดับบรรลุมรรค (enlightenment) ดังนั้นต้นแบบหรือครูดีจึงมีความสำคัญสมกับชื่อหมวดธรรมที่ว่า ปัญญาวิสุทธิสูตร ว่าด้วยความเจริญด้วยปัญญา^{๔๙} ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว มี ๔ ประการ อันประกอบด้วย

๑) สัมปฐิสถังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) หากครูดีให้พบ

๒) สัทธัมมัสสวนะ (การฟังสัทธรรม) ตั้งใจฟังคำครูให้ชัด

๓) โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย) ตั้งใจไตร่ตรองคำครูให้ลึก

๔) ธัมมานุวัตรปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) ลงมือทำตามคำครูให้ครบ

แต่อย่างไรก็ตาม หากเราเป็นผู้ที่ขาดความเคารพ มีนิสัยชอบจับผิดติดตัวมามาก แม้มีต้นแบบหรือครูดีอยู่ต่อหน้า ก็ยากเหลือเกินที่จะได้รับการอบรมสั่งสอนจากท่าน แม้เราจะบอกตนเองว่า ก็พระภิกษุสงฆ์ท่านยังเป็นเพียงสมมติสงฆ์ ไม่ได้ต่างอะไรกับเราเท่าใดนัก ไว้ถ้าพบพระอริยสงฆ์เมื่อใด ความเคารพในพระสงฆ์ก็จะเกิดขึ้นเอง เราจะมั่นใจในคำกล่าวนี้ได้เพียงใด ก็คงต้องย้อนกลับไปดูตัวอย่างที่เกิดขึ้นในกรณีของพระปิลินทวัจฉเถระและพระมหา

^{๔๘} ค้นหาด้วยโปรแกรมค้นหาออนไลน์ของ Google ผ่าน Google Chrome Browser ซึ่งอาจมีค่าคลาดเคลื่อนจากที่แสดงไว้บ้าง ทั้งนี้ขึ้นกับโปรแกรมค้นหาและความเร็วของการรับส่งสัญญาณ

^{๔๙} อัง.จตุกก. ๒๑/๒๔๘/๓๖๗-๓๖๘ (แปล.มจร)

กับปิ่นเถระอีกครั้งหนึ่ง จะได้ไม่เกิดข้อผิดพลาดจนเกิดผลเช่นเดียว
กับอดีตพระภิกษุที่ไปเกิดเป็นเปรต เพราะด่าทอพระสงฆ์ตาม
คำแนะนำของคนพาล ขาดการพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ
ดังที่ปรากฏใน คุณชาทกเปตวิตถุ

“

เมื่อขาดความเคารพในพระสงฆ์
แม้ท่านจะมีคุณธรรมมากเพียงใด
ก็ยากที่เราจะรองรับคุณธรรมจากท่านได้
ทั้งยังเป็นการเพาะนิสัยจับผิด
ให้เกิดขึ้นอีกด้วย

”

สังฆการวตา... สะพานเชื่อมคฤหัสถ์และบรรพชิต

ดังที่เราทราบเป็นอย่างดี บุคคลในพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ ๒ ประเภท คือ คฤหัสถ์และบรรพชิต บุคคลทั้ง ๒ ประเภทนี้ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สำหรับคฤหัสถ์นั้นอยู่ในฐานะผู้บำเพ็ญบุญและอุปถัมภ์บรรพชิตด้วยปัจจัย ๔ และสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่หรือความจำเป็นตามสมควร ส่วนบรรพชิตนั้นอยู่ในฐานะผู้บำเพ็ญบุญบารมี ผู้สังเคราะห์คฤหัสถ์ในฐานะเป็นกัลยาณมิตร ผู้ให้ธรรมทาน หรืออาจเรียกว่าเป็นเนื้อนาบุญของคฤหัสถ์ก็ได้ ดังที่ปรากฏใน พหุการสูตร ดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคหบดีทั้งหลายผู้บำรุงอุปถัมภ์เธอทั้งหลายด้วย จีวร ภัณฑาตุ เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ชื่อว่าเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย ข้อที่เธอทั้งหลายแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ประกาศพรหมจรรย์ บริสุทธี บริบูรณ์ ครบถ้วนแก่พรหมณ์และคหบดีเหล่านั้น ชื่อว่าเธอทั้งหลายก็มีอุปการะมากแก่พรหมณ์และคหบดีทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตต่างพึ่งพาอาศัยกันและกันอยู่ ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อต้องการสลัดโอฆะออกให้ได้ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยประการดังกล่าวนี”^{๕๐}

^{๕๐} พุ.อิติ. ๒๕/๑๐๗/๔๘๖ (แปล มจร.)

รวมความว่า **คฤหัสถ์และบรรพชิตต่างอาศัยซึ่งกันและกัน ด้วยอามิสทาน คือ ปัจจัย ๔ มีบิณฑบาต เป็นต้น และธรรมทาน คือ การแสดงธรรมแก่คฤหัสถ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีความเคารพในพระสงฆ์** ดังนั้นสังฆคารวตาจึงเป็นเสมือนสะพาน เชื่อมให้คฤหัสถ์และบรรพชิต ต่างได้มีโอกาสพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการฝึกฝนอบรมตนเอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเกิดมาอย่างแท้จริง นั่นคือ **เพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบนั่นเอง**

อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นอาจจะเป็นเรื่องยากสำหรับการที่เราจะมีความเคารพต่อพระภิกษุที่เราไม่คุ้นเคย โดยเฉพาะพระภิกษุผู้ใหม่ในพระธรรมวินัย ยังอยู่ในขั้นฝึกฝนอบรมตนเองอยู่ ยังมีมารยาทและโคจรที่ยังไม่สมบูรณ์อยู่ในประเด็นนี้ขอให้คฤหัสถ์ผู้เป็นพุทธศาสนิกชนลองขยายใจจากภาพของพระภิกษุไปสู่หมู่สงฆ์ เราก็จะพบว่า**มีพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบอยู่อีกมากมายจริง ๆ** แม้ในเรื่องนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นนัยสำคัญเกี่ยวกับทัศนคติในการมองบรรพชิต **แบบรายบุคคล (พระภิกษุ) และแบบภาพรวม (หมู่สงฆ์)** ไว้ใน ทักขิณาวิภังคสูตร โดยมีใจความสรุปว่า

“**อานนท์ ก็ในอนาคตกาล จักมีแต่เหล่าโคตรภิกษุ มีผ้ากาสาวะพັນคอ เป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม ชนทั้งหลาย จักถวายทานเจาะจงพระสงฆ์ได้ในภิกษุผู้ทุศีลเหล่านั้น แม้ในเวลานั้น เราก็ยังกล่าวทักษิณาที่ถวายในสงฆ์ว่า มี**

อานิสงส์นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ แต่ว่าเราไม่กล่าวปาฏิบุ
คคฤทธานว่า มีผลมากกว่าทักษิณาที่ถวายในสงฆ์โดยปริยาย
ไร ๆ เลย”^{๕๑}

แม้ในอนาคตจะมีพระภิกษุสงฆ์ผู้มีวัตรปฏิบัติไม่เรียบร้อยและ
เป็นผู้ทุศีลก็ตาม แต่การถวายทานแบบสังฆทาน คือ ถวายโดยรวม
โดยไม่จำเพาะเจาะจงไปที่ผู้ใดผู้หนึ่ง แม้อย่างนั้นก็ตาม ก็ยังได้บุญได้
อานิสงส์มาก และมากกว่าการถวายทานแบบเจาะจงบุคคล แม้บุคคล
นั้นจะเป็นถึงพระอริยเจ้าก็ตาม เช่นนี้ย่อมเป็นการชี้ให้เห็นถึงทัศนคติ
ด้านคุณหรือด้านบวกในการมองบรรพชิตแบบภาพรวม (หมู่สงฆ์) ว่า
มีความสำคัญมากกว่าการมองแบบรายบุคคล (พระภิกษุ)

จากที่ยกมาแสดงนี้ จะเห็นได้ว่า ทัศนคติในด้านลบที่เกิดขึ้นกับ
เรา ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ล้วนนำมาซึ่งผลเสียโดยประการ
ทั้งปวง จริงอยู่ว่าทัศนคติเหล่านี้ อาจมีสาเหตุมาจากผู้อื่น เพราะผู้อื่น
เป็นเช่นนั้น จึงทำให้เรามีทัศนคติในด้านลบเช่นนั้น แต่ความคิดเช่นนี้ไม่
นำมาซึ่งการปรับปรุงตัวของเราแต่อย่างใด สู้เป็นว่าปรับทัศนคติที่ตัว
ของเราจะเป็นการดีกว่า เพราะอย่างไรเสีย ผู้ที่ได้รับผลจากทัศนคติ
ในด้านลบนี้ ก็คือตัวของเราเองหาใช่ผู้อื่นไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว
ทัศนคติในด้านลบที่มีต่อตัวของพระภิกษุสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นสมมติสงฆ์
หรือพระอริยสงฆ์ ก็นำมาซึ่งความทุกข์ในกายภาคหน้า ในทางกลับ
กัน หากเราเป็นผู้ที่มีความเคารพในพระสงฆ์ ย่อมนำมาซึ่งความ

๕๑ ศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดทั้งหมดของ ทักขิณาวิงคสุตฺต ในเรื่องของ ปาฏิบุคคฤทธาน และ
สังฆทาน ในรูปแบบต่างๆ ได้ใน ม.ล. ๑๔/๓๗๖-๓๘๒/๔๒๔-๔๓๒ (แปล.มจร)

สุขกายสุขใจ ไม่ต้องทนทุกข์ที่จะเกิดในกายภาคหน้า นอกจากนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการศึกษาธรรมอย่างมีแบบแผน ลุ่มลึกไปตามลำดับ จากพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม ซึ่งต่างจะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังทำให้พระพุทธศาสนาอันประกอบด้วยฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีความแข็งแกร่งและเป็นปึกแผ่นอีกด้วย

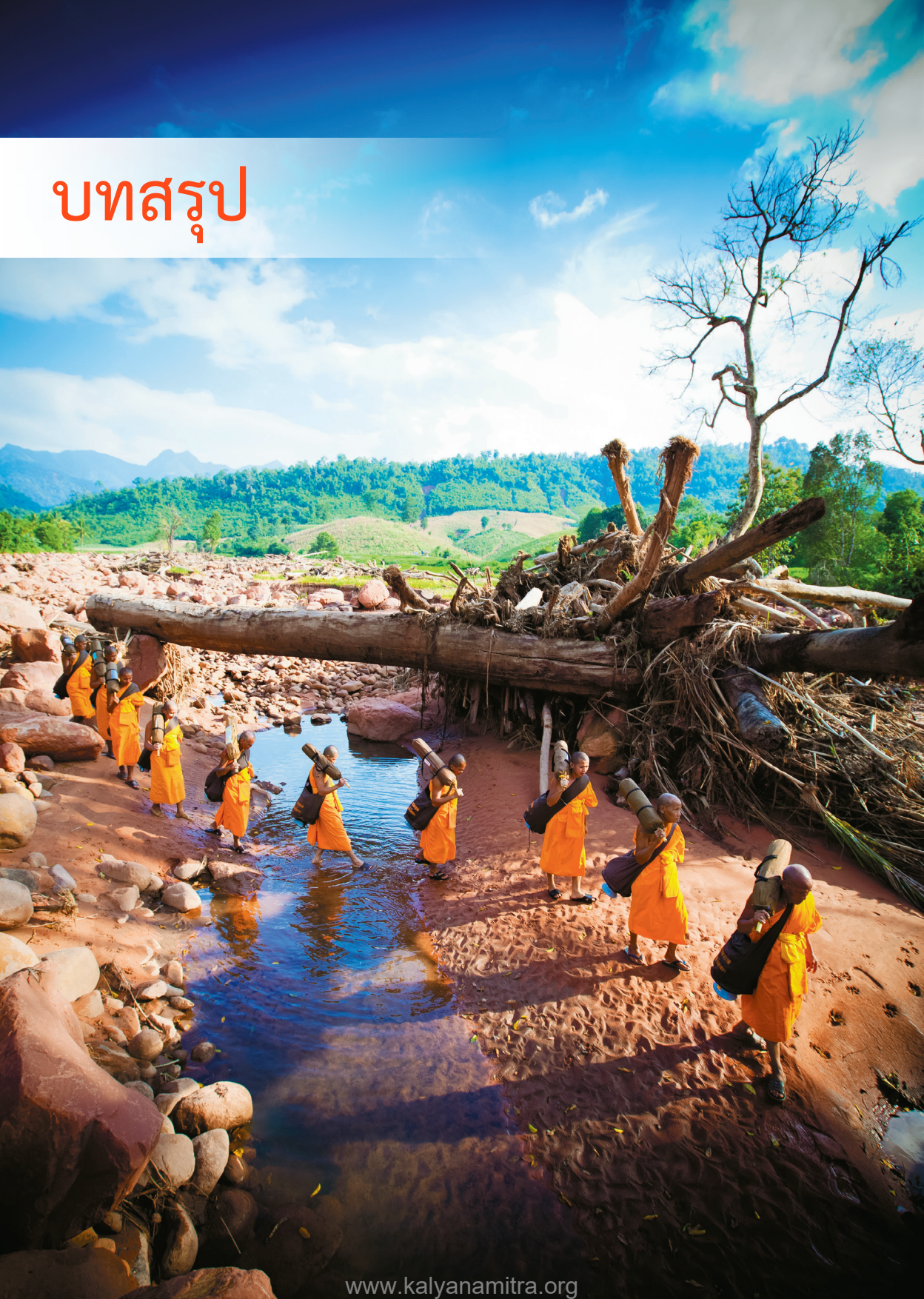
“

สังฆคารวตาเป็นเสมือนสะพาน
เชื่อมให้คฤหัสถ์และบรรพชิต
ได้มีโอกาสพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
ในการฝึกฝนอบรมตนเอง
เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
ของการเกิดมาอย่างแท้จริง

”

บทสรุป

บทสรุปการแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืน

เมื่อเรากลับหันกลับไปมองปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา เราจะพบว่า เกิดปัญหาการลดจำนวนของพระภิกษุและสามเณร รวมถึงการประพฤติปฏิบัติธรรมของชาวพุทธในจำนวนที่น่าเป็นห่วง ซึ่งเราจะพบว่ามีสาเหตุมาจาก ๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม คือ จากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรม ๒) การปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ที่ปรากฏต่อสาธารณะ ๓) ทศนคติในการมองพระสงฆ์ของชาวพุทธ และทั้งหมดนี้ก็มีความเกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่ สำหรับสาเหตุในข้อที่ ๑ เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถไปแก้ไขอะไรได้ เพราะเป็นกลไกทางสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมของโลก แต่สาเหตุในข้อที่ ๒ และ ๓ เป็นสิ่งที่เราสามารถแก้ไขได้ เพราะเป็นปัจจัยภายในพระพุทธศาสนา ซึ่งเราสามารถแก้ไขได้ด้วยสังฆการวตา คือ ความเคารพในพระสงฆ์

ในการแก้ปัญหาที่มีสาเหตุมาจาก การปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ที่ปรากฏต่อสาธารณะ เราสามารถนำข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ที่ปรากฏใน สามัญญผลสูตร พระสูตรที่ทำให้เราเห็นถึง วิธีการฝึกปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ และผลที่จะได้รับจากการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูง ซึ่งเราสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่

ระดับที่ ๑ ทำให้ผู้บวชสามารถยกตนจากฐานะเดิม ซึ่งสิ่งที่ผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาพึงปฏิบัติ คือ

๑) บวชอย่างมีเป้าหมาย คือ ไม่ว่าจะบวชระยะสั้นหรือระยะยาวก็ตาม ก็ตั้งใจบวชเพื่อฝึกฝนอบรมตนเองตามวัตถุประสงค์ที่ได้ปฏิญาณในท่ามกลางสงฆ์ว่า **จะบวชเพื่อกำจัดทุกข์ทั้งหลายให้สิ้น และ ทำพระนิพพานให้แจ้ง** ด้วยการศึกษอบรมจิตใจทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยได้รับการชี้แนะจากพระอุปัชฌาย์หรือพระอาจารย์

๒) สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่เสมอ คือ ตั้งใจศึกษาและรักษาพระวินัย มีมารยาทงดงาม ไม่ดูเบาในโทษภัยเล็กน้อยว่า จะไม่มีผลเสียตามมา เป็นต้น

๓) มีอาชีพรูปริสุทธิ์ คือ การบิณฑบาต ซึ่งเป็นการขอตามแบบอริยประเพณี

๔) ถึงพร้อมด้วยศีล อันได้แก่ จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล เป็นต้น

ระดับที่ ๒ ทำให้ผู้บวชมีโอกาสอบรมจิตใจให้สงบประณีตขึ้นไปตามลำดับ จนกระทั่งเข้าถึงความสว่างภายใน เข้าถึงดวงธรรมภายใน สามารถละกิเลสอย่างกลาง คือ **นิรณ** ได้ ซึ่งสิ่งที่พระภิกษุพึงปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลดังกล่าว คือ

๑) สำรวมอินทรี ระมัดระวังในการดู การฟัง การลิ้มรส เหล่านี้เป็นต้น กล่าวคือ สิ่งใดไม่ควรดู ไม่ควรฟัง ไม่ควรลิ้มรส ก็อย่าไปดู อย่าไปฟัง อย่าไปลิ้มรส เป็นต้น

๒) ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ คือ ไม่ปล่อยใจเลือนลอย หรือเผลอสติ

๓) เป็นผู้สันโดษ พระภิกษุผู้สันโดษจะต้องมีความพอใจตาม มีตามได้ แม้เป็นโยมผู้ที่ปวารณาไว้ก็ตาม ก็ไม่ออกปากขอจนเกินความ จำเป็น

๔) ละนิวรณ์ ๕ เข้าถึงฌานสมาบัติ คือ ตั้งใจเจริญสมาธิ ภาวนา เพื่อให้จิตเป็นสมาธิ เข้าถึงดวงธรรมภายใน เข้าถึงกายภายใน ละนิวรณ์ทั้ง ๕ ได้ เพื่อรองรับคุณธรรมคุณวิเศษที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

ระดับที่ ๓ ทำให้ผู้บวชสามารถบรรลุวิชา ๘ เข้าถึงคุณธรรม คุณวิเศษที่ประณีตขึ้นไป โดยมี วิปัสสนาญาณ (ญาณรู้เห็นไปตาม ความเป็นจริง) เป็นต้น และ อาสวักขยญาณ (ญาณที่ทำอาสวกิเลส ให้สิ้น) เป็นที่สุด

ข้อปฏิบัติเหล่านี้ใน สามัญญผลสูตร ยังทำให้เราเห็นถึง มาตรฐานในการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ แต่อย่างไรก็ตาม การ ที่พระภิกษุจะสามารถฝึกหัดปฏิบัติให้ได้เช่นนี้ มีความจำเป็นที่ต้อง มี **ต้นแบบที่ดี** เพราะเว้นจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระปัจเจก พุทธเจ้าเสียแล้ว แม้พระสาวกผู้เป็นเลิศด้านปัญญามาก ก็ยัง ยากที่จะสามารถรู้ทั่วถึงธรรมได้โดยไม่มีครูบาอาจารย์ชี้แนะ ดังนั้น **ต้นแบบ หรือ ครูดี** จึงมีความสำคัญต่อการฝึกฝนอบรมตนเองของพระ ภิกษุสงฆ์ ควบคู่ไปกับความเคารพในพระรัตนตรัย คือ ความเคารพ ในพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ความ เคารพในพระสงฆ์ หรือสังฆคารวตานั่น** มีความเกี่ยวข้องโดยตรง

กับความเลื่อมและความเจริญของตัวพระภิกษุเอง จนกระทั่งไปถึง
ความเลื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนาโดยรวม

ในการแก้ไขเกี่ยวกับ **ทัศนคติในการมองพระสงฆ์ของชาวพุทธ** ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องจากสาเหตุใน **การปฏิบัติตัวของพระสงฆ์** เพราะถ้าพระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตัวดี ทัศนคติที่ดีก็จะเกิดขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าพระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตัวไม่ดี ทัศนคติในด้านลบก็จะเกิดขึ้นตามมา แต่ชาวพุทธเราก็ต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยว่า พระภิกษุเดิมที่ท่านก็เป็นคนธรรมดาเหมือนเรา แล้ววันหนึ่งท่านเห็นถึงประโยชน์ของการบวช จึงได้เข้ามาบวช และแน่นอนว่า **ไม่มีใครสมบูรณ์ได้ทันทีทันใดในวันแรกที่บวช** เพราะไม่ว่าจะวงการใดก็ตาม ความสำเร็จก็ไม่ได้เกิดขึ้นง่าย ๆ

นายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญระดับโลกก็เริ่มจากหมอฝึกหัด นักธุรกิจระดับโลกก็เริ่มจากธุรกิจเริ่มต้น (Startup company) แม้พระอรหันต์ผู้หมดกิเลสก็เริ่มจากพระปุถุชนผู้เต็มไปด้วยกิเลส แต่เพราะมีจิตเมตตา มีความปรารถนาดี และการให้กำลังใจสนับสนุน สิ่งนี้ต่างหากที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้ ก้าวขึ้นมาประสบความสำเร็จได้ ลองนึกจินตนาการดูว่า ถ้าเราวิพากษ์วิจารณ์ โดยไม่ให้โอกาสบุคคลเหล่านี้ในวันนี้ เราจะมีนายแพทย์หรือนักธุรกิจที่มีฝีมือในวันหน้าได้อย่างไร

แม้พระภิกษุสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน ในเมื่อท่านตั้งใจบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว แต่เนื่องจากยังเป็นผู้ใหม่อยู่ ก็มีผิดมีพลาดกันได้ **ชาวพุทธเราจึงควรปรับทัศนคติมุมมอง หรือ mindset เสียใหม่** มองท่านด้วยจิตเมตตา มีความปรารถนาดี และให้กำลังใจสนับสนุน ไม่ใช่ว่าทำอย่างนั้นก็ไม่ดี ทำอย่างนี้ก็ไม่ถูก ซึ่งมุมมองหรือความคิด

เหล่านี้จะมีได้ เราต้องสร้าง **สังฆคารวตา** ให้เกิดขึ้น ด้วยการหมั่น
จับดี ไม่จับผิด เพราะพระสงฆ์ท่านก็พยายามฝึกฝนตัวเองของท่าน
อยู่แล้ว เราก็ควรจับดีในตัวท่าน ให้กำลังใจสนับสนุนกัน

ดังนั้น **สังฆคารวตา** จึงเป็นเสมือนสะพานเชื่อมให้คฤหัสถ์
และบรรพชิต ต่างมีโอกาสพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการฝึกฝนอบรม
ตนเองของทั้ง ๒ ฝ่าย เกื้อกูลกันด้วยอามิสทานและธรรมทาน เพื่อ
ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเกิดมาอย่างแท้จริง นั่นคือ เพื่อกะทำ
ที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นอาจจะเป็นเรื่องยากสำหรับการที่
เราจะมีศรัทธาต่อพระภิกษุที่เราไม่คุ้นเคย โดยเฉพาะพระภิกษุผู้
ใหม่ในพระธรรมวินัย ยังอยู่ในขั้นฝึกฝนอบรมตนเองอยู่ ยังไม่สมบูรณ์
จึงทำให้เรามีทัศนคติในด้านลบต่อท่าน แต่ความคิดเช่นนี้ไม่นำมาซึ่ง
การปรับปรุงตัวของเราแต่อย่างใด รู้ว่าเป็นว่าปรับทัศนคติที่ตัวของเรา
จะเป็นการดีกว่า เพราะอย่างไรเสีย ผู้ที่ได้รับผลจากทัศนคติในด้าน
ลบนี้ ก็คือตัวของเราเองไม่ใช่ผู้อื่น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติในด้านลบที่มีต่อตัวของพระภิกษุ
สงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นสมมติสงฆ์หรือพระอริยสงฆ์ ก็นำมาซึ่งความทุกข์ใน
กายภาคหน้า ในทางกลับกันหากเราเป็นผู้ที่มี **ความเคารพในพระสงฆ์**
หรือ **สังฆคารวตา** ย่อมนำมาซึ่งความสุขกายสุขใจ ไม่ต้องทนทุกข์ที่จะ
เกิดในกายภาคหน้า นอกจากนี้ ยังเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการศึกษา
ธรรมอย่างมีแบบแผน ลุ่มลึกไปตามลำดับ จากพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรง
ภูมิรู้ภูมิธรรม ซึ่งต่างจะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังทำให้พระพุท

ศาสนาอันประกอบด้วยฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีความแข็งแกร่ง และเป็นปีกแผ่นอีกด้วย และเมื่อเราลองขยายใจจากภาพของนักบวชแบบรายบุคคล (พระภิกษุ) ไปสู่การมอง แบบภาพรวม (หมู่สงฆ์) เราก็จะพบว่า มีพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบอยู่อีกมากมายจริง ๆ ถ้าทำได้อย่างนี้ ตัวพระภิกษุสงฆ์ท่านก็จะได้มีกำลังใจในการฝึกฝนอบรมตนเอง เห็นคุณค่าในเส้นทางนักบวช ตัวเราเองก็มีจิตผ่องใส ไม่เป็นนักจับผิด มองเห็นความดีของบุคคลรอบข้าง และได้โอกาสในการศึกษาธรรมจากท่าน แม้พระพุทธศาสนาเองก็ได้พระภิกษุสงฆ์ผู้รักษาพระธรรมวินัยและชาวพุทธผู้มีความเคารพในพระรัตนตรัย

ดังสิ่งที่ได้ยกมาแสดงทั้งหมดนี้ ความเคารพในพระสงฆ์ หรือ สังฆคารวตา ถือเป็น จุดเริ่มต้นของกระบวนการแก้ไขปัญหาทั้งปวง ดังนั้นเราจึงควรปลูกฝัง สังฆคารวตา นี้ให้มีในตัวของเราและบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ และเมื่อกระทำได้เช่นนี้ ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็จะหยั่งรากลึก อีกทั้งยังสามารถแผ่ขยายไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้อีกด้วย

“

สังขการวตา : ความเคารพในพระสงฆ์
มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับ
ความเลื่อมและความเจริญของพระภิกษุ
รวมถึงความเลื่อมและความเจริญ
ของพระพุทธศาสนา

”

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกภาษาไทย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). **พระไตรปิฎกภาษาไทยและอรรถ**

กถา แปล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วัดปากน้ำภาษีเจริญ และสมาคมศิษย์หลวงพ่อดำ. (๒๕๓๗).

มรดกธรรมของหลวงพ่อดำ (พระมงคลเทพมุนี).

กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

พระเมธีจ ตตฺตชีโว. (๒๕๖๒). **ที่สุดแห่งธรรมถึงได้ด้วยความเคารพ ๒**

ตอน ธรรมคารวตา. ปทุมธานี : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (๒๕๕๑). **ข้อมูลสถิติจำนวนพุทธศาสนิกชน**

อายุ ๑๓ ปีขึ้นไป ที่มาประกอบกิจกรรมทางศาสนา.

(ฐานข้อมูลออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : [http://www.nso.](http://www.nso.go.th/sites/2014)

[go.th/sites/2014](http://www.nso.go.th/sites/2014) [2562, 10 พฤศจิกายน].

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (๒๕๔๘-๒๕๖๑). อ้างโดย
สำนักข่าวไทยพีบีเอส. **จำนวนพระภิกษุ - สามเณร ๑๔ ปี
ย้อนหลัง. เข้าถึงได้จาก :**
<https://news.thaipbs.or.th/infographic/227> [2562, 10
ตุลาคม].

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (๒๕๕๔). **การลดจำนวนของพระสงฆ์
และผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในอนาคต.**
วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
เข้าถึงได้จาก : [https://www.tci-thaijo.org/index.php/
jbscu/article/view/169570/121967](https://www.tci-thaijo.org/index.php/jbscu/article/view/169570/121967) [2562, 30
พฤศจิกายน].

วิธีฝึกสมาธิเบื้องต้น

สมาธิ คือ ความสงบ สบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่ง ที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนา กำหนดเอาไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ เพื่อการดำรงชีวิตทุกวันอย่างมีความสุข ไม่ประมาท เต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา อันเป็นเรื่อง ไม่เหลือวิสัย ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ง่าย ๆ ดังวิธีปฏิบัติที่ **พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี** (สด จนฺทสโร) หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้เมตตา สอนไว้ ดังนี้

๑. กราบบูชาพระรัตนตรัย เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจให้ นุ่มนวลไว้เป็นเบื้องต้น แล้วสมาทานศีล ๕ หรือศีล ๘ เพื่อย้ำความ มั่นคงในคุณธรรมของตนเอง

๒. คุกเข่าหรือนั่งพับเพียบสบาย ๆ ระลึกถึงความดี ที่ได้กระทำ แล้วในวันนี้ ในอดีต และที่ตั้งใจจะทำต่อไปในอนาคต จนวนรากับว่า ร่างกายทั้งหมด ประกอบขึ้นด้วยธาตุแห่งคุณงามความดีล้วน ๆ

ภาพแสดงที่ตั้งจิตทั้ง ๗ ฐาน

ฐานที่ ๑ ปากช่องจุมุก { หึงข้างซ้าย
ชายข้างขวา

ฐานที่ ๒ เฟลดา { หึงข้างซ้าย
ชายข้างขวา

ฐานที่ ๓ จอมประสาท

ฐานที่ ๔ ช่องเพดาน

ฐานที่ ๕ ปากช่องลำคอ

ฐานที่ ๗ ศูนย์กลางกายที่ตั้งจิตถาวร

ฐานที่ ๖ กลางท้องระดับสะดือ

๒

๑

๓

๔

๕

๗

๖

} ๒ นิ้วมือ

๓. **นั่งขัดสมาธิ** ขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย นิ้วชี้ของมือข้างขวาจรด นิ้วหัวแม่มือข้างซ้าย นั่งให้อยู่ในท่าที่พอดี ไม่ฝืนร่างกายมากจนเกินไป ไม่ถึงกับเกร็ง แต่อย่าให้หลังโค้งงอ หลังตาพอสบายคล้ายกับกำลังพักผ่อน ไม่บีบกล้ามเนื้อตาหรือขมวดคิ้ว แล้วตั้งใจมั่น วางอารมณ์สบาย สร้างความรู้สึกให้พร้อมทั้งกายและใจว่ากำลังจะเข้าไปสู่ภาวะแห่งความสงบสบายอย่างยิ่ง

๔. **นิกกำหนดนิมิต** เป็น “ดวงแก้วกลมใส” ขนาดเท่าแก้วตาดำ ไสบริสุทธ์ ปราศจากรอยตำหนิใด ๆ ขาวใส เย็นตาเย็นใจ ดังประกายของดวงดาว ดวงแก้วกลมใสนี้เรียกว่า **บริกรรมนิมิต** นึกสบาย ๆ นึกเหมือนดวงแก้วนั้นมานิ่งสนิทอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่๗ นึกไปภาวนาไปอย่างนุ่มนวลเป็นพุทธานุสติว่า “**สัมมาอะระหัง**” หรือค่อย ๆ น้อมนึกถึงดวงแก้วกลมใสให้ค่อย ๆ เคลื่อนเข้าสู่ศูนย์กลางกายตามแนวทาง โดยเริ่มต้นตั้งแต่ฐานที่ ๑ เป็นต้นไป น้อมนึกอย่างสบาย ๆ ใจเย็น ๆ ไปพร้อม ๆ กับคำภาวนา

อนึ่ง เมื่อนิมิตดวงแก้วกลมใสปรากฏแล้ว ณ กลางกาย ให้วาง
อารมณ์สบาย ๆ กับนิมิตนั้น จนเหมือนกับว่าดวงนิมิตเป็นส่วนหนึ่ง
ของอารมณ์ หากดวงนิมิตนั้นอันตรายหายไป ก็ไม่ต้องนึกเสียตาย
ให้วางอารมณ์สบาย แล้วนิมิตนั้นขึ้นมาใหม่แทนดวงเก่า หรือเมื่อ
นิมิตนั้นไปปรากฏที่อื่น ที่มีไช่ศูนย์กลางกาย ให้ค่อย ๆ น้อมนิมิตเข้า
มาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีการบังคับ และเมื่อนิมิตมาหยุดสนิท ณ
ศูนย์กลางกาย ให้วางสติลงไปยังจุดศูนย์กลางของดวงนิมิต ด้วยความ
รู้สึกคล้ายมีดวงดาวดวงเล็ก ๆ อีกดวงหนึ่งซ้อนอยู่ตรงกลางดวงนิมิต
ดวงเดิม แล้วสนใจเอาใจใส่แต่ดวงเล็ก ๆ ตรงกลางนั้นไปเรื่อย ๆ
ใจจะปรับจนหยุดได้ถูกส่วน เกิดการตกศูนย์และเกิดดวงสว่างขึ้นมา
แทนที่ ดวงนี้เรียกว่า “**ดวงธรรม**” หรือ “**ดวงปฐมมรรค**” อันเป็น
ประตูเบื้องต้นที่จะเปิดไปสู่หนทางแห่งมรรคผลนิพพาน

การระลึกนึกถึงนิมิตสามารถทำได้ในทุกแห่งทุกที่ ทุกอิริยาบถ
ไม่ว่าจะนั่ง นอน ยืน เดิน หรือขณะทำภารกิจใด ๆ

ข้อแนะนำ คือ **ต้องทำให้สม่ำเสมอเป็นประจำ** ทำเรื่อย ๆ
ทำอย่างสบาย ๆ ไม่เร่ง ไม่บังคับ ทำได้แคไหนให้พอใจแค่นั้น ซึ่งจะ
เป็นการป้องกันมิให้เกิดความอยากจนเกินไป จนถึงกับทำให้ใจ
ต้องสูญเสียความเป็นกลาง และเมื่อการฝึกสมาธิบังเกิดผลจนได้
“**ดวงปฐมมรรค**” ที่ใสเกินใส สวยเกินสวย ดิตสนิทมั่นคงอยู่ที่
ศูนย์กลางกายแล้ว ให้หมั่นตรึกระลึกนึกถึงอยู่เสมอ

อย่างนี้แล้ว ผลแห่งสมาธิจะทำให้ชีวิตดำรงอยู่บนเส้นทางแห่งความสุข ความสำเร็จ และความไม่ประมาทได้ตลอดไป ทั้งยังจะทำให้สมาธิละเอียด ลุ่มลึกไปตามลำดับอีกด้วย

ข้อควรระวัง

๑. อย่าใช้กำลัง คือไม่ใช้กำลังใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ไม่บีบกล้ามเนื้อตาเพื่อจะให้เห็นนิมิตเร็ว ๆ ไม่เกร็งแขน ไม่เกร็งกล้ามเนื้อหน้าท้อง ไม่เกร็งตัว ฯลฯ เพราะการใช้กำลังตรงส่วนไหนของร่างกายก็ตาม จะทำให้จิตเคลื่อนจากศูนย์กลางกายไปสู่จุดนั้น

๒. อย่าอยากเห็น คือทำให้ใจเป็นกลาง ประคองสติมิให้เผลอจากบริกรรมภาวนาและบริกรรมนิมิต ส่วนจะเห็นนิมิตเมื่อใดนั้นอย่ากังวล ถ้าถึงเวลาแล้วย่อมเห็นเอง การบังเกิดของดวงนิมิตนั้นอุปมาเหมือนการขึ้นและตกของดวงอาทิตย์ เราไม่อาจเร่งเวลาได้

๓. อย่ากังวลถึงการกำหนดลมหายใจเข้าออก เพราะการฝึกสมาธิเพื่อให้เข้าถึงพระธรรมกายภายใน อาศัยการนึกถึง “อาโลกสิณ” คือกสิณแสงสว่างเป็นบาทเบื้องต้น เมื่อฝึกสมาธิจนเข้าถึงดวงปฐมมรรค แล้วฝึกสมาธิต่อไป ผ่านกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม จนกระทั่งเข้าถึงพระธรรมกาย แล้วจึงเจริญวิปัสสนาในภายหลัง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดลมหายใจเข้าออกแต่ประการใด

๔. เมื่อเลิกจากนั่งสมาธิแล้ว ให้ตั้งใจไว้ที่ศูนย์กลางกาย
ที่เดียวไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตาม เช่น ยืนก็ดี เดินก็ดี นอนก็ดี
หรือนั่งก็ต้อย่ายฐานที่ตั้งจิตไปไว้ที่อื่นเป็นอันขาด ให้ตั้งใจบริกรรม
ภาวนา พร้อมกับนึกถึงบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วใสควบคู่กันตลอดไป

๕. นิมิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องน้อมไปตั้งไว้ที่ศูนย์กลาง
กายทั้งหมด ถ้านิมิตที่เกิดขึ้นแล้วหายไปก็ไม่ต้องตามหา ให้ภาวนา
ประคองใจต่อไปตามปกติ ในที่สุดเมื่อจิตสงบ นิมิตย่อมปรากฏขึ้น
ใหม่อีก

การฝึกสมาธิเบื้องต้นเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมเป็นปัจจัยให้
เกิดความสุขได้พอสมควร เมื่อชักซ้อมปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ ไม่ทอดทิ้ง จนได้
ดวงปฐมมรรคแล้ว ก็ให้หมั่นประคองรักษาดวงปฐมมรรคนั้นไว้ตลอด
ชีวิต ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่าได้ที่พึง
ของชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ที่จะส่งผลให้เป็นผู้มีความสุขความเจริญ
ทั้งในภพชาตินี้และภพชาติหน้า

หากสามารถแนะนำต่อ ๆ กันไป ขยายไปยังเหล่านุชนาชาติ
อย่างไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และเผ่าพันธุ์ สันติสุขอันไพบูรณ์ที่
ทุกคนใฝ่ฝันก็ย่อมบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ประโยชน์ของการฝึกสมาธิ

๑. ผลต่อตนเอง

๑.๑ ด้านสุขภาพจิต

☀ ส่งเสริมให้คุณภาพของใจดีขึ้น คือ ทำให้จิตใจผ่องใส สะอาด บริสุทธิ์ สงบ เยือกเย็น ปลอดโปร่ง โล่ง เบา สบาย มีความจำ และสติปัญญาดีขึ้น

☀ ส่งเสริมสมรรถภาพทางใจ ทำให้คิดอะไรได้รวดเร็วถูกต้อง และเลือกคิดแต่ในสิ่งที่ดีเท่านั้น

๑.๒ ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ

☀ จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า มีความองอาจสง่างามแผ่ มีผิวพรรณผ่องใส

☀ มีความมั่นคงทางอารมณ์ หนักแน่น เยือกเย็น และเชื่อมั่นในตนเอง

☀ มีมนุษยสัมพันธ์ดี วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นผู้มีเสน่ห์ เพราะไม่มักโกรธ มีความเมตตา กรุณาต่อบุคคลทั่วไป

๑.๓ ด้านชีวิตประจำวัน

☀ ช่วยให้คลายเครียด เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียน

☀ ช่วยเสริมให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะร่างกายกับจิตใจย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ถ้าจิตใจเข้มแข็ง ย่อมเป็นภูมิคุ้มกันโรคภัยในตัว

๑.๔ ด้านศีลธรรมจรรยา

☉ ย่อมเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ เชื่อกฎแห่งกรรม สามารถคุ้มครองตนให้พ้นจากความชั่วทั้งหลายได้ เป็นผู้มีความประพฤติดี เนื่องจากจิตใจดี ทำให้ความประพฤติทางกายและวาจาดีตามไปด้วย

☉ ย่อมเป็นผู้มีความมักน้อย สันโดษ รักสงบ และมีขันติเป็นเลิศ

☉ ย่อมเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ย่อมเป็นผู้มีสัมมาคารวะและมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

๒. ผลต่อครอบครัว

๒.๑ **ทำให้ครอบครัวมีความสุข** เพราะสมาชิกในครอบครัว เห็นประโยชน์ของการประพฤติธรรม ทุกคนตั้งมั่นอยู่ในศีล ปกครองกันด้วยธรรม เด็กเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เมตตาเด็ก ทุกคนมีความรักใคร่สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๒.๒ **ทำให้ครอบครัวมีความเจริญก้าวหน้า** เพราะสมาชิกต่างก็ทำหน้าที่ของตนโดยไม่บกพร่อง เป็นผู้มีใจคอหนักแน่น เมื่อมีปัญหาครอบครัว หรือมีอุปสรรคอันใด ย่อมร่วมใจกันแก้ไขปัญหาลุล่วงไปได้ด้วยดี

๓. ผลต่อสังคมและประเทศชาติ

๓.๑ **ทำให้สังคมสงบสุข** ปราศจากปัญหาอาชญากรรม และปัญหาสังคมอื่น ๆ เพราะปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการฆ่า การข่มขืน โจรผู้ร้าย การทุจริตคอร์รัปชัน ล้วนเกิดขึ้นมาจากคนที่ขาดคุณธรรม เป็นผู้ที่มิมีจิตใจอ่อนแอ หวั่นไหวต่ออำนาจสิ่งชั่วร้ายหรือกิเลสได้ง่าย ผู้ที่ฝึกสมาธิย่อมมีจิตใจเข้มแข็ง

มีคุณธรรมในใจสูง ถ้าแต่ละคนในสังคม ต่างฝึกฝนอบรมใจของตนให้หนักแน่น มั่นคง ปัญหาเหล่านี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ส่งผลให้สังคมสงบสุขได้

๓.๒ ทำให้เกิดความมีระเบียบวินัย และเกิดความประหยัด
ผู้ที่ฝึกใจให้ตั้งมั่นด้วยการทำสมาธิอยู่เสมอ ย่อมเป็นผู้รักความมีระเบียบวินัย รักความสะอาด มีความเคารพกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้นบ้านเมืองเราก็จะสะอาดน่าอยู่ ไม่มีคนมก่ง่ายทิ้งขยะลงบนพื้นถนน จะข้ามถนนก็เฉพาะตรงทางข้าม เป็นต้น เป็นเหตุให้ประเทศชาติไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ เวลา และกำลังเจ้าหน้าที่ ที่จะไปใช้สำหรับแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่มีระเบียบวินัยของประชาชน

๓.๓ ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า เมื่อสมาธิในสังคมมีสุขภาพจิตดี รักความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ย่อมส่งผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย และจะลดความสุขส่วนตนให้มาร่วมมือกับส่วนรวมอย่างเต็มที่ และถ้ามีผู้ไม่ประสงค์ต่อสังคม จะมายุยงให้เกิดความแตกแยก ก็จะไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะสมาธิในสังคมเป็นผู้มีจิตใจหนักแน่นมีเหตุผล และเป็นผู้รักสงบ

๔. ผลต่อศาสนา

๔.๑ ทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง และรู้ซึ่งถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา รวมทั้งรู้เห็นด้วยตัวเองว่า การฝึกสมาธิไม่ใช่เรื่องเหลวไหล หากแต่เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้พ้นทุกข์เข้าสู่นิพพานได้

๔.๒ ทำให้เกิดศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย พร้อมทั้งจะเป็นทนายแก้ต่างให้กับพระศาสนาอันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่การปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ให้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง

๔.๓ เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป เพราะตราบใดที่พุทธศาสนิกชนยังสนใจปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาอยู่ พระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบนั่น

๔.๔ จะเป็นกำลังส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา โดยเมื่อเข้าใจซาบซึ้งถึงประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะชักชวนผู้อื่นให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาตามไปด้วย และเมื่อใดที่ทุกคนในสังคมตั้งใจปฏิบัติธรรม ทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เมื่อนั้นย่อมเป็นที่หวังได้ว่า สันติสุขที่แท้จริงก็จะบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

